

BESEDA OB PREŠERNU

»Ne pričakujte od mene nikake modrosti ali učenosti!« je pred več kot petdesetimi leti v Mariboru na Prešernovi proslavi poudaril pesnik Oton Župančič. Če veljajo te besede za

pesnika, ki ga mnogi štejejo za prvega Prešernovega naslednika, kako veljajo šele zame. A vseeno se za hip pomudimo še pri Župančiču. Ta je namreč dodal: »Jaz se nisem nikdar

bližal Prešernu po znanstvenih stopnicah ali po filozofskih ovinkih, ampak samo z odprtim čutom, s srcem, žejnim lepote in resnice.« In še je rekel: »Vedno niso prihajali k njemu

tako, temveč s svojimi pred-sodki in doktrinami in teorijami, zato ga niso spoznali...«

O Prešernu je res pisal skoraj vsak umen Slovenec, ki se je ukvarjal s pisanjem, saj imamo brez števila interpretacij, raziskav, znanstvenih spisov, biografij, polemik, imamo drame o njem, romane, filmski scenarij, opero... Zaposluje nas. Včasih res že kar preveč natančno. Boris Kidrič je sicer takole sodil: »Prešerna so raziskovalci osvetlili z vseh mogočih plati, od čiste estetike prek geometrije do hišnih števil!« Toda tudi sam ga je nekako podredil svoji revolucionarni ideologiji, saj pravi: »Le malo-kdo pa je pribil, kar je pravzaprav temeljno: da je duh Prešernove pesmi, ki je dosegla svoj idejni višek v Zdravljici, za takratni čas in takratne slovenske razmere — revolucionarno demokratičen...« Seveda ni nobenega dvoma, da je tako; in iz osnovnošolskih klopi nas učijo, kako so partizani nosili v nahrbtnikih poleg naj-nujnejšega tudi knjižico Prešernovih Poezij, kako smo ustanovili Prešernovo brigado in kako so se voditelji narodnoosvobodilne vojske in revolucionarji odločili, da bodi 8. februar kulturni praznik v prihodnji svobodni domovini.

Kako grenko ironično se mi zdi ob tem dejstvo, da so — na primer — tudi domobranci, ko so na ljubljanskem stadionu prisegli zvestobo okupatorju, peli njegovo Zdravljico na proslavi in ga šteli za svojega prav tako kot partizani. Toda to je le navidezen paradoks in protislovje. Narod je bil razdeljen na dva tabora, a Prešeren je le eden. Tudi v časih hudih verskih bojev, ko je tekla kri, so nasprotni strani prisegale na isto biblijo. In Prešernove Poezije so seveda nekakšna slovenska biblija, so esenca slovenstva. Zato ni čudno, da so se vsi zatekali k njemu... Tudi po vojni, berem, so ga, kakor mi doma, praznovali in častili povsod po svetu, kjer smo dovolj tragično razstreseni Slovenci; slavili smo ga mi, toda praznovala ga je tudi tako imenovana sovražna emigracija, njegovo Zdravljico pojemo pod razpelom ali pod rdečo zvezdo... Prešeren je namreč več. Mi živimo današnji dan in svoj življenjski vek, Prešeren je nekako »večen« in živi že šest, sedem slovenskih rodov. Živi

Andrej Grošelj: Lesarji, hrast 4 m, Dravograd 1986, kip med delom

med nami na moč intenzivno že dobrih stoosemdeset let... Njegovo delo je preživelo vse »viharje jezne mrzle domačije«, preživelo »očetov razprtije«...

Zato je res čas, da so po Župančiču vrnemo k njemu neobremenjeni, brez ideologij in teorij, brez doktrin in predsodkov... Ne komaj zarasli grobovi, ne boleče razprtije in naslajanje nad napakami v preteklosti, Prešeren, torej kultura, je tisto, kar lahko »zvedini rod slovenske cele« in nam vne-me srca »za čast dežele«, »poptolazi razprtije...« Toda mar ni to že program enotnega slovenskega kulturnega prostora. Prešeren je zapisal:

»Edinost, sreča, sprava k nam naj nazaj se vrnejo...«

In ni Prešeren kriv, če so nekatere od teh besed medtem devalvirale in izgubile na vrednosti. Zato je prav, da ob slovenskem kulturnem prazniku spregovorijo na proslavah predvsem slovenski kulturniki. Dovolj dolgo so nam govorili politiki in predvsem kulturni politiki. Seveda bi hudomušen človek rekel, da so nam komediografom, pesnikom, pisateljem radodarno podelili te proslavljaljske govore v stilu »mikrofon je vaš« šele zdaj, ko sami nimajo več kaj prida povedati in ko jim skoraj nihče več prav ne verjame. In seveda lažje je bilo govoriti, ko smo imeli »sedem debelih krav« kot zdaj, ko imamo sedem suhih let in krav... Pri tem moram seveda v isti sapi zagotoviti, da je prav tako nesmiselno in neumno in neresnično deliti misleče Slovence na »grde« politike in »čiste in zlate« kulturnike, da o gospodarstvenikih niti ne govorim... Vsi moramo izpolniti svojo dolžnost na tistem področju delovanja za »čast dežele«, ki smo si ga izbrali, saj je tudi v tej deželi predolgo veljalo, da je lahko vsak kopitar sodil danes o gospodarstvu, jutri o ukinitvah železnic, tretjič o ekologiji, četrto lahko prepovedal kako knjigo in kaj še vse. Zato je prav, da prevzamemo usodo kulture in kulturne politike v roke kulturni delavci sami. To pa nam seveda narekuje novo odgovornost in seveda konec alibičnega obnašanja, kako smo kulturniki dobri, pošteni, vizionarski, da pa je za slabo stanje kriv nekdo drugi izven nas, po možnosti že imenovana »grda politika«. Res pa je nadalje, da je prav med sled-njo bilo doslej največ mož kopitnih, ki so se razumeli na vse na tem svetu, zato ker so prebrali nekaj poenostavljenega Marxa ali gore resolucij. Ne, tega ne pravim zato, da bi zdaj kritiziral politiko. Niti si predvsem sama tega ne zasluži, navsezadnje bi prav nič ne poma-

galo... To govorim le zato, ker hočem reči, da nam je danes treba resničnih in pravih besed, besed za današnjo rabo. In Prešernove besede so prave besede.

Pri tem se moramo sami ustvarjalci in kulturni delavci bati nekaterih klišejev in apriorizmov, ki so nam tako pogodu. Eden izmed njih je nedvomno vezan tudi na Prešerna. Ker sem bil sam dolgo časa učitelj in ker nisem še niti pozabil, kako so me slavistke vzgajale, moram reči, da je tudi podoba Prešerna v naši zavesti »zmedena«, neresnična, nekako po meri narodu, ki tako rad o sebi pojama, kako je majhen narod sredi Evrope, kako mu vsi hočejo slabo, bodisi onstran Karavank in Pece, bodisi onkraj Sotle. Kot da sploh ne jemo, pijemo, ljubimo, delamo, se tepemo, ampak samo pošteno trpimo. In tako podoba smo si vtepli glavo tudi o pesniku, ki ga danes praznujemo. Ne, ne rečem, da ni

ža, Zdravljico, Orglarja, Novo pisarijo, Zabavljive zapise, Svetega Senana, Učencu, Doh-tarja itd. In celo njegova elegija mrtvemu prijatelju se konča z verzi: »Trčimo, bratje, še vin-ce se smeja!«, začne pa z »Zbrani prijatelji v spomin ga pijemo, / (tvojih veselih in žalostnih dni), /zraven si take zdravljice pojemo, /da ni nesrečen, kdor grobu leži... Zato je že čas, da prenehamo govoriti o Prešernu le kot o ubogem in cmeravo nesrečnem pesniku samo zato, ker smo sami cmeravi in večkrat mazohistično nesrečni... Ne, še malo ne mislim zbanalizirati tragike Prešernovega življenja in dela, toda vsem Ikarusom, ki se zaženejo k soncu, je pač usojeno, da padejo... Se hitro ne mislim spregledati Sonetov nesre-če, Slovesa od mladosti, Elegije mojim rojakom, Sonetnega venca itd., ki razkrivajo njegovo eksistencialno tragiko, toda v svoji najbolj črni pesmi je vzkliknil:

nim še na njegovo duhovito vprašanje: »Sme nekaj nas, ker smo Prešernove, biti prešernih!« In še sam zastavljam vprašanje. Smemo misliti o pesniku, ki se je pisal Prešeren, da je bil kdaj tudi prešerno razpoložen... To je seveda kliše, ki me moti pri razmišljanju o Prešernu. Če se namreč odločimo, da je bil naš največji pesnik le ubogi trpeči in nerazumljeni izjemni posameznik, nam to daje alibi, da mislimo, naj bodo tudi danes pesniki, pisatelji, slikarji... po možnosti ubogi, trpeči, nerazumljeni... Ni jim treba omogočiti dostojnega življenja in dela, saj bodo nekoč kasneje doživeli posmrtno slavo in kesanje prav tako nesrečnih in mazohističnih Slovencev, ki se po nekaj desetletjih tako radi obtožujejo, kako niso znali ravnati s Prešerni, Levstiki, Cankarji, Slodnjaki, Kocbeki... Morda še kdo pri tem pomisli, da je pravično, da so skoraj vsi slovenski pesniki bolehalo za jeti-

Osrednji govornik na občinski proslavi ob slovenskem kulturnem prazniku Tone Partljič

zares trpel, da ni bil na robu obupa, da ga ni razžirala ljubezenska bolečina, toda vizija trpečega, ravnega, ljubezni in pi-jači vedanega pesnika, ki ga nihče ne razume, tudi nikamor več ne vodi. Kot da ni kljub kmečkemu stanu študiral na Dunaju, kot da ni doktoriral, ko da ni bil navsezadnje le advokat, kot da si ni dopisoval z največjimi glavam Evrope... In celo sredi nesrečne ljubezni, kjer bi naj — po mnenju slavi-stov in slavistik — samo vzdihoval, je nekako uspel narediti vsaj troje evidentiranih otrok... In priznali boste, da smo si lahko prav ob Prešernu še najbolj vedrili dušo, pa če smo vzeli v roke Soldaško, Od železne ceste, Povodnega mo-

»Kako bit' hočeš poet in ti pretežko je nositi v prsih al' pekel al' nebo...«

Torej ne govorimo in ne pišemo o Prešernu samo kot o pesniku, ki je nosil v sebi pekel in trikrat poskušal narediti samomor, bodimo pravični in povejmo, da je nosil v sebi tudi »nebo« in sifizovsko spoznanje: »Stanu se svojega spomni, trpi brez miru!« To je namreč usoda ne le pesnika, ampak vsakega človeka, ki se zave absurdnih dimenzij življenja in bivanja. Tudi še najbolj zakleti eksistencialisti so zapisali: »Sizifa si predstavljamo srečnega...«

In ko sem prej našteval njegove vedre pesmi, naj spom-

ko... O drugih klišejih, da je bil pijanec in lenuh in da je najbolje pisal, če je bil pijan, niti ne bom odgovoril. Take sodbe, ki jih včasih slišim od prav uglednih ljudi, govorijo, da ni nekaj v redu s treznostjo tistih glav, ki tako mislijo...

Kidrič je imel prav, ko je zardil, da je Prešernovo delo sad demokratičnega duha. V svojih sporih s Kopitarjem in kopitarji vseh vrst je jasno zapisal na račun menihov in patrov kulture:

»Pusti peti moj'ga slavca, kakor sem mu grlo ustvaril...«

Te tolerance, dopuščanja za drugačno in različno, se zvečine še pravkar učimo. Bili so

čas, ko so zahtevali od naših pesniških slavčkov, da bi žvrgoleli litanije in rožne vence, potem so prišli časi, ko smo hoteli, da bi pesniki žvrgoleli koračnice in ode živim in padlim voditeljem in herojem, bili so časi in so še, ko marsikdo prisluhne slavcu, če žvižga tuje, filozofske, predvsem zahodnjaške viže... In zdaj so časi, ko radi vidimo, da ni pesnik, kdor vsaj enkrat na dan ne pljune na družbo in na bližnjo preteklost... Ne rečem, da niso to po svoje koristna opravila, toda prav je imel le Prešeren, ki je zatrdil, naj vsak poje, kakor mu je dano in usojeno... Tudi kulturni delavci in ustvarjalci se moramo še kako učiti demokracije in tolerance.

Kako zviška in nestrpno znamo odpraviti z deli, ki niso po naši meri, in kako blazno hvalimo svoje vrtičke in plodove. Malo slovenskih pesnikov in pisateljev bere s spoštovanjem svoje kolege. Največkrat zamahnemo z roko. V gledališčih

je stvar še hujša, od blizu jo poznam. Kar napravijo drugi, ni vredno nič, kjer smo sami poleg, se nekritično navdušujemo. Umetniki so bili vedno narcisoidni, to ni problem, problem je v zanikovanju drugega, drugačnega...

Omenil sem že, da je danes prav tako nekakšna dolžnost, da v svojem ustvarjanju pljuvamo po sebi in po svoji preteklosti. Seveda sem bil eden izmed prvih, ki sem se boril za kritičnost; za to, da bi stvari poimenovali s pravimi imeni in besedami, da bi ne bilo nobenih prekletih tabu tem, o katerih bi le šepetali in ne bi smeli pisati in javno spraševati, bodisi da gre za pobjo domobrancev, Goli otok, dachauske procese, napake kmetijske politike, ki seveda ni napaka nad kmetijstvom, ampak nasilje nad ljudmi, kmeti, vaščani... Toda varovati se moramo tudi te politizacije, saj nas lahko prav hitro privede tjakaj, od koder bežimo.

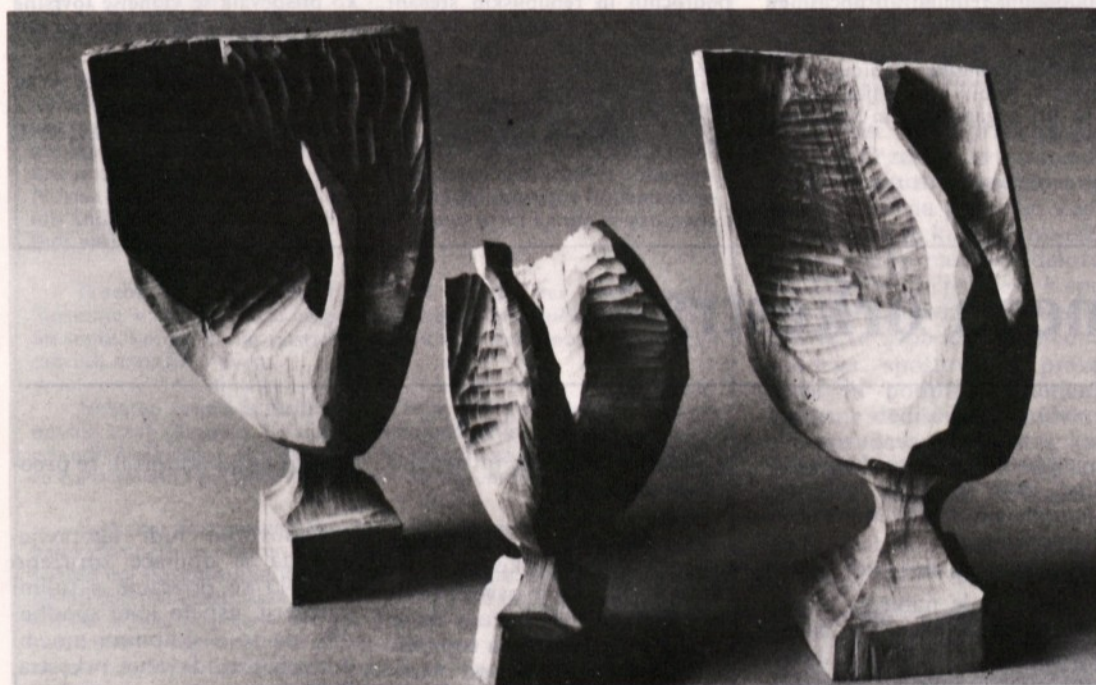
Zato velja tudi tu slediti Prešernu, ki je v pesniški govorici spregovoril o temeljnih vprašanjih naroda in njegove usode in zgodovine. Z njim velja argumentirati svoje odgovore raznim »jugoslovenarjem« na področju jezika in nacionalne kulture, z njim velja iskati perspektivo za naprej. Pri tem ne mislim na jalove meteorološke materiale o Sloveniji v letu 2000, ki temeljijo le na upanju, da »vremena bodo Krajncem se zjasnile, jim mil'še zvezde kakor zdaj sijale«, ampak na zavest o narodni moči in odgovornosti, ki jo je tako jasno izpričal v svoji Zdravljici, kjer poziva Slovence k aktivnemu delovanju, od Slovenk zahteva »zarod« nov, mladeničem naroda, naj jim nič ne ugasne ljubezen do domačije... ob vsem tem pa demokratično poziva k spoštovanju vseh narodov, zlasti slovanskih, bratskih... Zato ni čudno, da je po čudežnem in povsem prostovoljnem plebiscitu postala Zdravljica

slovenska narodno himna, pa če je to že evidentirala slovenska skupščina ali ostala Jugoslavija ali ne! V njej je izpričana vera v naš narod, v naše ljudi in izražena slovenska bratska odprtost k drugim in vsvet... Kdor tega ne razume in noče razumeti, ni sposoben razumeti Prešerna in ne demokratičnega duha.

Hudi časi so pač huda reč in zagotovo nas ne čaka nič dobrega. Toda tako je bilo vedno. Hudi časi pa so tudi časi pravih ljudi in pravih besed, so časi za Prešerne, ne za Koseške! Časi za izpoved, ne za propagando! Zato bodo prave besede in pravi ljudje vedno veljali, v teh časih pa vedno več. In to se dogaja s Prešernom in njegovimi besedami.

Tako bo vedno, ne le danes, bo jutri, pojutrišnjem, dokler bomo tod živeli Slovenci. Torej vedno!

Tone PARTLJIČ

Andrej Grošelj: Ptice — pavi 1986, les, okrog 30 cm

Ljubiteljska kulturna ustvarjalnost

Ne glede na številčnost članstva v ZKO (približujemo se številki 1500), se v naši občini ne moremo ponašati z vidnejšimi uspehi skupin, ki bi prispevale pomembnejše dosežke k slovenski kulturni produkciji, kajti vse preveč je še odločujoča miselnost o množičnosti in manifestativnih oblikah kulturnega ljubiteljstva. O tem, v kakšni meri je ljubiteljska kulturna ustvarjalnost sposobna zagotavljati ustrežno kakovostno raven, pa se še ne pogovarjamo: za to je deloma kriv tudi način financiranja.

Dogovor o enotnem oblikovanju kriterijev za razvoj ljubiteljske dejavnosti, ki ga je izdelala ZKO Slovenije, temelji predvsem na

programskih usmeritvah OZKO in ZKOS in spodbuja prizadevanja za kakovost ljubiteljskih skupin, poudarja še večjo neposredno menjava in omogoča bolj diferencirano obravnavo skupin glede na ustvarjalne dosežke. Tako naj bi v OKS predvsem zagotavljali osnovne možnosti za delo, zlasti pa spodbujali večjo kakovost in dostopnost najboljših stvaritev kar največjemu krogu ljudi. Dogovor obravnava razen prvih dostopnosti še vrednotenje ustvarjalnosti in nagrajevanja strokovnih sodelavcev. ZKO naj bi torej vrednotila kakovost vseh kulturnih akcij, ki so jih pripravile ljubiteljske organizacije ne glede na to, kdo jih organizira. Vsako akcijo naj bi uvrstili v kako-

vostno lestvico — izjemna, nadpovprečna in povprečna kakovost. V 1. in 2. skupino uvrščenim naj bi podpisnik zagotovil celotno oz. dogovorjeno kritje stroškov. Nagrade naj bi dobili tudi strokovni sodelavci, katerih skupina vsaj enkrat letno doseže najmanj povprečno kakovost.

Kratka ocena delovanja ljubiteljskih skupin v naši občini v zadnjih dveh letih nam pokaže, da je daleč najbolj razvita in razvejana pevska dejavnost, saj imamo registriranih do 20 odraslih zborov, toda — žal — poprečno s petnajstimi pevci. Po kvaliteti izstopata dva. Predvidoma bomo že pred zaključkom tega srednjeročnega obdobja poslali vsaj enega na festi-

valno prireditev Naša pesem, kot smo zapisali v programih.

Gledališka dejavnost se je po večletnem mrtvilu zopet razmahnila, saj smo že v lanski sezoni imeli pet premier. Dve skupini (GS Podgorje in GS Splošne bolnišnice) sta se uvrstili na področno srečanje gledaliških skupin. Manj uspeha imamo pri spodbujanju gledališke dejavnosti na šolah. Tudi z lutkarstvom je podobno. Ob novem letu se že po tradiciji predstavi lutkovna skupina VVZ, redno deluje tudi pionirska lutkovna skupina PI-KUD OŠ Franjo Vrnč: ta se je v tej sezoni uvrstila na področno srečanje.

Teče že peta sezona gledališkega in prva sezona lutkovnega abonmaja v organizaciji Kulturnega doma Slovenj Gradec. Redna gostovanja gledališč predstavljajo svojevrstne kulturne praznike za gledališko občinstvo v naši občini.

Literarni klub še vedno združuje pesnike in pisatelje začetnike (in tudi starejše) in ljubitelje lepe slovenske besede iz vseh koroških občin in pripravlja redna mesečna srečanja svojih članov. Koroško srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov je bilo lani v Slovenj Gradcu, letos pa je bila organizatorica ZKO Dravograd. Lansko leto je LK ob sodelovanju ZKO in OKS izdal dvojno številko Odsevanj. Najuspešnejša folklorna skupina v prejšnji sezoni je bila skupina Pastirji iz Podgorja, saj se je uvrstila na področno in republiško srečanje pionirskih folklornih skupin. Folklorna skupina Rej iz Šmartna je praznovala 10-letnico plodnega dela, Pastirji pa 15-letnico. Novih spodbud je dalo tudi prvo srečanje koroških folklornih skupin v Mislinji.

Pri KD Slovenj Gradec delujejo tri plesne skupine, katerih člani so pretežno dijaki srednjih šol. Vpeljana so že tudi redna letna srečanja: ob teh se vse bolj uveljavljajo strokovni seminarji, ki pomagajo utirati pot k boljši kvaliteti. KD Slovenj Gradec bo do konca leta ustanovilo tudi fotografsko sekcijo. Ostaja pa še vprašanje filmske

in organizirane oblike video dejavnosti. Težave so predvsem materialne narave, saj tovrstna oprema ni poceni.

Pihalni orkester je opravil veliko delo in z izredno uspelim koncertom oznamoval 40-letnico delovanja. Vidna je kakovostna rast in pomlajenost orkestra. Na naslednjem tekmovanju združenja pihalnih orkestrrov Slovenije bodo naši godbeniki nastopili že v II. kakovostni skupini.

Edina tamburaška skupina v občini deluje pri KD Šmartno; tamburaši predvsem sodelujejo s folklorno skupino Rej. Vadijo občasno.

Uradno v Slovenj Gradcu likovne sekcij pri ZKO ni, čeprav prirejamo občasno razstave del likovnih del otrok, bienalna je koroška razstava. Živahno pa je delo likovne sekcije v Splošni bolnišnici in odmevna aktivna razstava dejavnost galerije dr. Stane Strnad.

Odbor za knjigo deluje pri ZKO že vrsto let in se povezuje z matično knjižnico, Mladinsko knjigo in šolami v občini. Ob mesecu knjige redno razpisuje nagradni literarni natečaj in organizira srečanja mladih z ustvarjalci in nagrajenci.

Klubske dejavnosti v naši občini skoraj ni, izjema je le Literarni klub. Ob povabilu ljudi na razgovor o radiesteziji se je pokazalo, da je tudi za take oblike dokajšnje

Lutkovna skupina PIKUD OŠ Franjo Vranc po predstavi »Tobija«

zanimanje. Želeli bi nadaljevati s podobnimi rednimi ali občasnimi mesečnimi srečanji in razvijati oz. razpravljati o različni kulturni ali podobni tematiki. Vabimo sodelavce, ki bi bili pripravljeni pomagati pri organizaciji in strokovni izvedbi.

Koncept osrednjih občinskih, področnih in republiških srečanj bo v prihodnje zastavljen tako, da bo še zaostrial merila in terjal kvaliteto, tudi za ceno skrčenega obsega. Prepričani pa smo, da je to motivacija za še vztrajnejše, strokovno poglobljeno in zdravo tekmo-

valno ustvarjalnost, ki bo tako lahko prispevala še vidnejše tovrstne dosežke v skupno zakladnico slovenske kulture.

In prav bo, da naš delež ne bi zaostajal za drugimi!

Marjana STALEKAR

40 let pihalnega orkestra

Pihalni orkester Slovenj Gradec stopa letos že v 5. desetletje uspešnega delovanja. Delo in prehojena pot je nedvomno vsem dobro znana, vendar je prav, da na kratko obnovimo zgodovino od ustanovitve do današnjih dni.

Pihalna godba Tovarne meril je bila ustanovljena na pobudo sindikata tovarne spomladi leta 1947. Članstvo je hitro raslo, sodelovali so tudi godbeniki zunaj tovarniškega sindikata. Denarnih in drugih težav ni manjkalo, spremenila se je organizacija: leta 1960 je godba postala samostojno kulturno društvo — Delavska godba Slovenj Gradec.

Za začetno obdobje je značilen velik entuziazem članov in tedanjega dirigenta Jožeta Stropnika ter pomočnika Cirila Cajnka. Ob podpori delavcev tovarne so glasbeniki vztrajali, čeprav so bili pomankljivo opremljeni. Za nakup instrumentov so delavci Tovarne meril namenili celo delovni dan. Tudi v izobraževanje je bilo potrebno vložiti veliko naporov, saj večina godbenikov ni poznala not. Vztrajno delo

se je obrestovalo: za dan republike 1947 so prvič uspešno nastopili pred slovenjgraškimi občinstvom.

Godba si je nabirala izkušnje in pridobivala nove člane: to so že bili učenci glasbene šole Slovenj Gradec. Množili so se nastopi ob različnih priložnostih: samostojni koncerti, tekmovanja, nastopi na kulturnih prireditvah in ob drugih priložnostih. Nekaj skladb so posneli za Radio Slovenj Gradec, pozneje pa tudi za Radio Maribor. Na pobudo ZPO se je godba pred nekaj leti preimenovala v Pihalni orkester Slovenj Gradec. Od začetnih 20 članov se je število povzpelo na 46 godbenikov, od katerih se nekaj mlajših še usposablja za nastope.

Za prizadevno delo in uspehe je orkester dobil številna priznanja. Med najpomembnejša sodijo: občinska nagrada leta 1967, Gallusova značka leta 1972, plaketa SZDL Slovenj Gradec 1977, srebrni znak sindikatov ter priznanja ZKO. Pet Bernekerjevih plaket ter različna druga priznanja in pohva-

le kažejo delavnost in uspehe članov orkestra.

Najvidnejši tekmovalni uspeh je Pihalni orkester dosegel leta 1985, ko je osvojil prvo mesto in zlato plaketo v tretji kakovostni skupini na republiškem tekmovanju pod vodstvom dirigenta Julijana Burdzija. Toda kvalitetna rast se je začela že prej in solidne temelje so položili dirigenti: Mirko Weiss, Darinko Krebel, Valentin Semeja, Rudi Pust, Marjan Valenti in Viktor Poplaz. Zanjih sedem let vodi orkester Julijan Burdzi. Danes, smo prepričani, je orkester, ki je imel v nekaterih obdobjih kadrovske in materialne težave, na dobri poti, da nadaljuje vzpon in doseže še večje uspehe. Člani s požrtvovalnostjo in delavnostjo dokazujejo, da je orkester trden kolektiv, čeprav morajo marsikdaj premagovati skupne in posamezne težave.

Podpira pa jih večina občanov: to je dokazal samoupravni sporazum o združevanju sredstev za delovanje orkestra, ki ga je podpisalo okrog 80 % delavcev združenega dela občine Slovenj Gradec. Pričakuje-

mo, da bodo podpisali še preostali.

Zadovoljni tudi ugotavljamo, da je domače združeno delo, ki se povezuje s tujimi partnerji, uspelo le-te spodbuditi, da so s skupnimi močmi podprli prizadevanja orkestra. Pred dvema letoma je poslovni partner Tovarne usnja — firma Naupe iz Zahodne Nemčije, podarila orkestru dragocene instrumente. Ob zaključku lanskega leta je tovarna Elastogran, prav tako partner Tovarne usnja, podprla Pihalni orkester s pošiljko glasbil. Brez te pomoči Pihalni orkester ne bi bil tako kvalitetno opremljen in delovno uspešen. In še to: ob praznovanju 40-letnice so se nam uresničile želje po lastnem prostoru, kjer bomo od slej lahko nemoteno vadili.

Prepričani smo, da bomo ob takih možnostih vztrajno nadaljevali delo in dosegali še vidnejše uspehe in skrbeli, da bomo k doslednejši rasti dodali še kvalitetnejši delež.

Rudi VEROVNIK

Mladinska knjiga v letu 1987

V Mladinski knjigi v Slovenj Gradcu smo tudi v letu 1987 pripravili nekaj zelo uspešnih kulturnih prireditev, ki so zaokrožile podobo kulturnega utripa v našem mestu. Največ je bilo seveda takih, ki so želele afirmirati in popularizirati posamezne pomembne knjige, ki so izšle, ali pa predstaviti likovne ustvarjalce, katerih likovnih del v naših galerijskih prostorih še nismo razstavili. Sploh pa je bilo za večino teh srečanj značilno, da so namesto informativne zadobila vse bolj intimno doživljajsko razsežnost in pomen.

Za Prešernov praznik sta bili kar dve prireditvi. Večer z ilustratoricama Dunjo Kofler in Ireno Majcen je vodil pisatelj in urednik Ivan Bizjak, Prešernove pesmi pa je recitiral slovenski igralec Andrej Kurent. Druga prireditev je bila namenjena predstavitvi ustvarjalnega opusa kiparja Janeza Boljke iz Ljubljane (Prešernov nagrajenec za letošnje leto): prijateljsko in nevsiljivo je v pogovoru odkrival ustvarjalne dosežke in življenjske poti tega samosvojega slovenskega likovnega ustvarjalca pesnik in urednik Tone Pavček. Mnogo laskavih ocen je požel večer z dr. Matjažem Kmeclom: ob nekaterih poglavjih njegove knjige Slovenska postna premissljevanja so vzniknila številna vprašanja, ki so zadevala usodo slovenskega naroda, in na katera je avtor knjige živahno odgovarjal z veliko kulturno širino, idejno globino in govorniško-pripovedno rutino. Bil je nepozaben literarno-esejišični večer.

Zanimivo in svojevrstno je bilo srečanje z Vikijem Grošljem, slovenskim alpinistom, ki je pod naslovom Do prvih zvezd prikazal v besedi in sliki svoja in tovarišev alpinistična prizadevanja in dosežke v domačih in tujih gorah.

Zelo je odmevala razstava oziroma predstavitev sodobne računalniške opreme, prve take prireditve na Koroškem: le-ta je vsestransko razgibala zanimanje posameznikov in delovnih organizacij za napredek in uporabnost te opreme oz. naprav na tem področju. Uspeh nas je spodbudil, da bomo tudi v prihodnje sledili takim tokovom. Novost v naših iskanjih je bila še obsežna predstavitev tujih strokovnih knjig, ki so v zadnjem času izšle v svetu in za katere se zanimajo tudi naši kupci.

Posebno pozornost pa je vzbudila predstavitev Enciklopedije Slovenije, v zadnjem času najpomembnejšega založniškega projekta v Sloveniji, knjiga, ki nas postavlja ob bok vseh kulturno in znanstveno razvitih narodov v svetu.

Nekateri avtorji in ilustratorji so se mudili tudi v letu 1987 na osnovnih šolah (Tarman, Kocijan), Pedenjped pa je v mesecu decembru ponudil širok izbor otroških igrač in slikanic za novoletno darilo — že tradicionalna prireditev oz. akcija ob novem letu.

Vsekakor kaže posebej poudariti, da smo se trudili pridobiti kar najkvalitetnejši in obširen izbor leposlovnih in strokovnih knjig in likovnih del slovenskih in jugoslovanskih avtorjev: kupcem smo posredovali čez 100 umetniških slik in kiparskih del in se tako postavili — kolikor je bilo mogoče — po robu poplavi kiča in slabih del, kar — se zavedamo — nazadnje tudi ni nepomembno dejanje. Podobno velja za prodajo številnih izdelkov domače in umetne obrti ter različnih spominkov.

Posebej želimo poudariti, da ljudje radi prihajajo v naše prostore, s pozornostjo sledijo nastopom, živahnim večerom, dinamičnim otvoritvam, uživajo ob lepi besedi, duhoviti misli, različnih umetniških vizijah sveta, radi prisluhnejo novim mislim in spoznanjem in se veselijo srečanj s prijatelji in znanci in nastopajočimi, ki jih morda komaj od daleč poznajo. Ob tem pa tudi ne pozabijo pogledati, kaj je novega na knjižnih policah. Tako se Mladinska knjiga nevsiljivo vključuje v kulturna prizadevanja kraja in krajine, hkrati pa povezuje osnovno dejavnost — ponudba in prodaja knjige oz. umetniških slik, spominkov in izdelkov domače in umetne obrti itd. — s kulturnimi prizadevanji — v prvi vrsti z oblikami, ki naj vzpostavijo neposreden stik med avtorjem in bralcem oz. likovnim ustvarjalcem in ljubiteljem likovne umetnosti. To je vsekakor prvina, ki je ne kaže tudi v prihodnje zanemariti, se pravi, da bo naša hiša razen trgovskih opravil tudi glede na nadaljnji zastavljeni cilj žarišče tovrstnih kulturnih dogajanj, ki bodo — smo prepričani — imela kot doslej širši pomen. Trudili se bomo, da bomo te naloge uspešno opravili.

Herta TURIČNIK

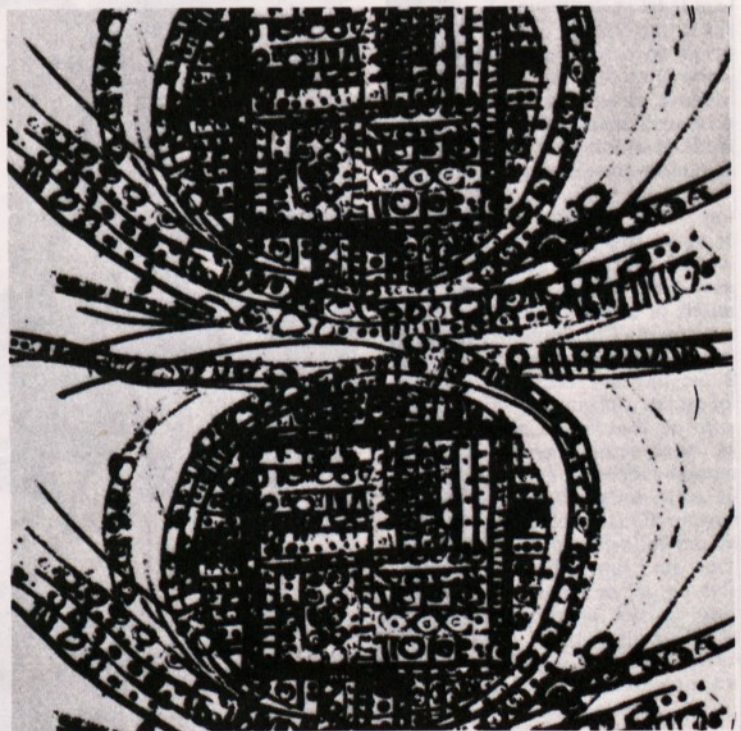
Klub UNESCO v Slovenj Gradcu

Na predvečer dneva Združenih narodov — 23. oktobra — 1987 — je bil v Slovenj Gradcu ustanovljen Klub za UNESCO. Zamisel o takem društvu je stara domala že tri leta, saj se je porodila leta 1985 ob pisateljsko-novinarskem srečanju Pero za mir. Tedaj je predstavnik UNESCO g. I. Hattori, predstavnik UNESCO, predlagal, da bi tudi v Slovenj Gradcu ustanovili društvo, ki bi populariziralo načela in naloge UNESCO, te specializirane organizacije OZN za znanost, šolstvo in izobraževanje, predvsem pa tudi zato, da bi z neposrednejšimi stiki lažje organizirali posamezne prireditve, ki jih podpira in sofinancira tudi UNESCO. V pravilih, ki jih je med drugim sprejel občni zbor, sta označena namen in delo:

»... širi prizadevanja UNESCO za mir in varnost in krepi kulturno sodelovanje med narodi na področju vzgoje, znanosti in kulture; osvešča ljudi v duhu nalog in delovanja UNESCO; prispeva k spoštovanju osnovnih človekovih pravic in svobode ter mednarodnega spoštovanja prava; skrbi in podpira ohranjanje kulturne dediščine in sodeluje pri prizadevanjih varstva kulturnega in zdravega okolja; organizira ustrezno izobraževa-

nje in izpopolnjevanje ter pripravlja prireditve, ki afirmirajo naloge in prizadevanja UNESCO; sodeluje z UNESCO in drugimi, ki delujejo za cilje UNESCO.« Kot je posebej poudarjeno, je dejavnost zasnovana na programskih izhodiščih UNESCO, klub pa usklajuje cilje in interese v SZDL z interesi drugih, ki delujejo na tem področju človekovih civilizacijskih prizadevanj: klub organizira kulturne prireditve in strokovna srečanja, na katerih seznanja ljudi z dosežki drugih narodov na znanstvenem in kulturnem področju, z izkušnjami v vzgoji in izobraževanju, sodeluje z družbeno-političnimi skupnostmi in organizacijami, samoupravnimi interesnimi skupnostmi ter šolskimi, prosvetnimi, kulturnimi, znanstvenimi in drugimi ustanovami in organizacijami v občini in republiki, kar pomeni, da ne želi biti ozko zaprt. Članstvo je prostovoljno, kdor želi postati član, podpiše ustrezno izjavo. Klub je že vložil zahtevek za vpis v register društev. Na prvi seji v mesecu marcu si je odbor zastavil prvo nalogo: organizacija srečanja predstavnikov klubov za UNESCO balkanskih dežel (predvidoma bo srečanje v mesecu oktobru). Tematika: Policentričnost v kulturi.

Še to: Klub za UNESCO vodijo: dr. Matjaž Kmecl (predsednik), pri. dr. Drago Plešivčnik (podpredsednik) in prof. Tone Turičnik (tajnik).

Annika Malmström: ALLEGRO, Mölnlycke

O letošnjem delovnem načrtu in vizijah nadaljnjega razvoja

Koroški pokrajinski muzej revolucije deluje kot pokrajinska ustanova od leta 1980. Muzej so ustanovile občinske skupščine in kulturne skupnosti štirih koroških občin; deluje za območje koroške krajine in celotne zamejske Koroške. V muzeju je zbrano gradivo od leta 1918 pa do danes, posebej je poudarjena zgodovina koroških Slovencev v času med obema vojnama in med NOB. Temeljne dejavnosti muzeja so: zbiranje, urejanje in znanstvena obdelava arhivskega in muzejskega gradiva, preučevanje zgodovine slovenskega naroda na Koroškem, posredovanje izročil delavskega gibanja, NOB in dosežkov povojne socialistične graditve, objavljanje izsledkov raziskovalnega dela ter izdajanje ustreznih publikacij. V preteklih letih je muzej nenehno premagoval denarne težave, ki so izhajale iz dejstva, da ga financira pet financerjev, od katerih ima vsak drugačne možnosti. Tako nekatere kulturne skupnosti niso mogle poravnati svojih obveznosti. Muzej se je ubadal tudi s kadrovskimi težavami in to je bil vzrok, da ni mogle izpolniti nalog tako, kot bi moral, skratka, ni mogel odigrati

vloge, ki mu glede na status pripada.

Za leto 1988 si je muzej zastavil dokaj obsežen delovni načrt, ki ga bodo delavci, če bo financiranje normalno in če bo kadrovska sestava ostala vsaj taka, kot je doslej, lahko vsaj globalno uresničili. Muzej ima v letošnjem delovnem načrtu precej nalog, izmed katerih so nekatere običajnega, sprotne pomena, druge, predvsem raziskovalne, pa so načrtovane na daljše obdobje. Prvo skupino predstavljajo raziskovalne naloge. Strokovni delavci zbirajo gradivo za obsežne raziskave. Tako bo v naslednjih letih opravljena raziskava o koroških partizanskih enotah ter njihovih bojih in akcijah oz. o vojaški zgodovini koroškega partizanstva. V okviru te raziskave bo potrebno izdelati še natančno topografijo če zdravskih partizanskih enot in ustanov, rezultati pa naj bi bili objavljeni v posebni monografiji v okviru knjižnice NOV in POS. Nadalje raziskujemo NOB na območju Mislinjske doline in, kar je novost, tudi gospodarski, politični in kulturni razvoj koroške krajine v povojnem obdobju — za zdaj

v letih do 1953. Seveda bomo ugotovitve sproti objavljali.

Druga skupina nalog zadeva skrb za kulturno dediščino in njeno posredovanje. V okviru te dejavnosti sodelujemo z borci in aktivisti v občinah Slovenj Gradec, Ravne na Koroškem, Dravograd, in Radlje ob Dravi: dogovarjamo se, da oddajo muzeju gradivo iz let NOB, če ga še hranijo. Podobno načrtujemo tudi za zamejsko Koroško. Upamo, da bomo do konca letošnjega leta pridobili domala vse gradivo. V prihodnjem letu bomo zbrano gradivo začeli urejati po enotnem slovenskem sistemu, Muzej ljudske revolucije Slovenije načrtuje tudi računalniško obdelavo.

V naslednjih letih bo nova osrednja naloga pridobivanje gradiva za povojno obdobje. Skupaj z Zavodom za spomeniško varstvo Maribor in Lesno Slovenj Gradec bomo obnovili Paučkove bolnišnice. Pripravili bomo tudi nekaj zgodovinskih kotičkov na osnovnih šolah, največ v Mežiški dolini. Sodelovali bomo z Muzejem narodne osvoboditve Maribor pri posredovanju njihove razstave o narodnoobrambnih taborih: razstava bo gostovala v občinskih središčih na Koroškem. Do leta 1990 bomo pripravili potujočo razstavo o koroški krajini v letih 1945—1953. Pomembna naloga bo še nadaljnje zbiranje gradiva o zaključnih bojih.

Veliko pozornost posvečamo pedagoški dejavnosti. Kustos pedagog obiskuje domala vse šole v naši krajini in pregledno posreduje učencem gradivo, ki ga hrani muzej. Ta program bomo v prihodnje še razširili, razmišljamo pa tudi o ureditvi sodobne učilnice z video opremo.

V muzeju se trudimo razviti izdajateljsko dejavnost. V letošnjem letu želimo v sodelovanju z osnovno šolo Rada Iršiča izdati brošuro o narodnem heroju Radu Iršiču, pripravljamo pa tudi vodnik po naših razstavnih zbirkah. Razmišljamo o ustanovitvi posebne muzejske knjižne zbirke, v okviru katere naj bi v naslednjih letih izhajale preglednejše publikacije o specializiranih temah. Seveda bo vse odvisno od denarja: računamo na sodelovanje zainteresiranih DPO, DPS in OZD. Sodelovali bomo tudi še naprej v programu Knjižnice NOV in POS in Knjižnice OF.

Zadnja skupina nalog ima organizacijsko-strokovni pomen. Mnogo truda smo vložili v organizacijo ustanovitve Zgodovinskega društva za Koroško. Osnovni namen: v koroški krajini povezati vse ljudi, ki se poklicno ali ljubiteljsko

ukvarjajo z našo preteklostjo in ki želijo aktivno sodelovati pri ohranjanju naše kulturne dediščine, njeni popularizaciji in raziskavi. V mesecu juniju bomo izvedli okroglo mizo o življenjskih vprašanjih koroških Slovencev.

Srečanje ni zamišljeno kot simpozij, pač pa kot sproščen pogovor, in to o času pred vojno, med NOB in po vojni. Taka srečanja še načrtujemo z aktivisti šeleško-mislinjskega okrožja, pa mežiškega in dravogradskega, pa nekdanjimi ranjenci in strokovnim osebjem Paučkovih bolnišnic itd.

Zastavljeni program bo jedro dela strokovnih delavcev muzeja. Težave pa so, ker nas je zelo malo. Drugi podobni muzeji — čeprav imajo manjši obseg dela — imajo več strokovnih sodelavcev: pred leti so se uspeli konsolidirati. Če bi hoteli nekako normalno opraviti svoje delo, bi morali imeti vsaj pet strokovnih delavcev: zato bo naša naloga v naslednjih letih tudi kadrovska krepitev muzeja.

In že je pred nami prihodnost. Med pomembne naloge uvrščamo pridobivanje dodatnih muzejskih prostorov. Z adaptacijo podstrešja — upamo — bomo pridobili prostore za razstavo o povojnem razvoju koroške krajine. Podobno razmišljamo o prikazu zgodovine koroških Slovencev. Računamo, da bomo pridobili še učilnico, arhiv, depoje, fotolaboratorij, manjši prostor za občasne razstave. Vemo, da bo uresničitev terjala mnogo naporov. Prepričani pa smo tudi, da bo s skupnimi prizadevanji vendarle mogoče kaj več storiti.

Muzej tudi ne bo mogel zaostajati za časom: mnogim tovrstnim ustanovam so v veliko pomoč računalniki. V Sloveniji se bomo morali najprej dogovoriti za enoten računalniški sistem v muzejski dejavnosti: le tako bo mogoče muzeje tudi povezati. Skratka, muzej mora v prihodnje še bolj utrditi vlogo, ki mu pripada. Kot strokovna ustanova je dolžan sodelovati pri vseh naporih sodobnega zgodovinopisja v koroški krajini in zamejski Koroški. To je temeljna kulturnozgodovinska in znanstveno-raziskovalna naloga in temu cilju morajo biti podrejene vse druge naloge. Za nemoteno delo pa je podlaga nemoteno financiranje, čemur bo v prihodnje potrebno nameniti več truda in naporov. Krivične so pripombe, da sodimo v družbeno porabo in da bo potrebno programe krčiti, namesto da bi jih poglobljali oz. dopolnjevali.

Kulturne škode pa navadno ni mogoče nikoli več popraviti! Marjan LINASI

Andrej Grošelj; ženska figura, les, 1985

Osemdeset let Bogdana Žolnirja

Le malo je najbrž prebivalcev Mislinjske doline, pa tudi širšega območja koroške krajine, ki ne bi poznali tovariša Bogdana Žolnirja. Ne le zato, ker je dobršen del svojega življenja preživel v Slovenj Gradcu, ampak ga poznajo predvsem po njegovem vsestranskem in neutrudnem delu, ki ga je v vseh letih po vojni opravil s ciljem ohraniti spomin na krvav boj našega ljudstva za svobodo in za novo, pravičnejšo družbeno ureditev.

Njegova osemdesetletna življenjska pot ni bila lahka. Rodil se je 13. aprila 1908 v Olimju pri Podčetrtku. Tako kot njegov ded in oče, se je tudi Bogdan odločil za učiteljski poklic in leta 1927 končal učiteljske v Mariboru. Že zgodaj je moral okusiti težavnost učiteljskega poklica, ko so ga šolske oblasti v stari Jugoslaviji premeščale na prijetna in manj prijetna učiteljska mesta: v Ribnico na Pohorju, v Belo krajino, nazadnje pa v Šmartno pri Slovenj Gradcu. Kot učitelj je bil zelo uspešen in mnogi nekdanji učenci se ga še danes s hvaležnostjo spominjajo. Seveda pa je kot učitelj moral biti povsod, kamor je prišel, gonilna sila vsega kulturno-prosvetnega in športnega življenja, predvsem ker je vzel posebej resno Gregorčičevo napotilo: »Dolžan ni samo, kar vleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan.« Pri pouku v šoli in v društvu sokolskem je kot vaditelj gimnastike, smučanja idr. vzgajal mladino v naprednem duhu in v slovenski narodni zavesti.

Ze aprila 1941 so ga Nemci kot naprednega in narodno zavednega učitelja skupaj z ženo in otrokom zaprli v Šmartnem in ga nato izgnali v Srbijo. Tam je doživel Uziško republiko, se vključil v narodnoosvobodilno gibanje in nato še aktivno stopil v partizanske vrste. Po končani vojni se je vrnil v Slovenj Gradec in se aktivno vključil v izgradnjo porušene domovine.

Sprva je poučeval na več osnovnih šolah v Mislinjski dolini, kjer pa ni bil samo učitelj, ampak je tudi vodil gradnjo in obnovo šol ter bil hkrati aktiven družbenopolitični, kulturnoprosvetni in športni delavec. Po vrnitvi z delovne akcije na progi Šamac—Sarajevo je postal učitelj na nižji gimnaziji v Slovenj Gradcu.

Ze kmalu po vojni se je navdušil za zbiranje vsakovrstnega gradiva iz let NOB. Pridobil je učence, da so mu ga pomagali zbirati, in z njim je kmalu napolnil šolski kabinet. Sčasoma se je gradiva nabralo toliko, da je bil leta 1951 ustanovljen okrajni muzej NOB v Slovenj Gradcu, tovariš Žolnir pa imenovan za prvega ravnatelja. To delo je opravljal do leta 1974, ko je odšel v pokoj. Ves čas je delal v muzeju ob skromnih materialnih možnostih, sam, brez sodelavcev. Kljub temu ni klonil, še več, povsem ga je prevzelo muzejsko delo. Zanj delovni čas ni bil omejen na osem ur, tudi sobot in nedelj pogosto ni bilo in še misel na letni dopust je moral največkrat opustiti. Ni imel nikakršnih samoupravnih aktov, da bi se skliceval nanje in zahteval zase kakšne pravice. V vsakem trenutku je bil pripravljen priti v muzej in potešiti radovednost obiskovalcev. Nikoli ne bom pozabil, s kakšnim navdušenjem nam je govoril o NOB, ko nas je učiteljica v tretjem razredu osnovne šole peljala v muzej. Ves popoldan sem pripovedoval staršem, kaj vse sem slišal in je poleg očeta tudi veliko vplival, da sem se že tedaj navdušil za zgodovino NOB, delo, ki mi je danes, zahvaljujoč srečnim okoliščinam, tudi poklic. Neprecenljive so zasluge tovariša Žolnirja za prenašanje izročil NOB na mladino.

Delo, ki ga je opravil z zbiranjem gradiva iz NOB, pa ima tolikšen pomen, da ga je težko povsem realno oceniti in ovrednotiti.

Morda ga lahko okvirno ocenimo sodelavci Koroškega pokrajinskega muzeja revolucije, ustanove, ki je bila uradno ustanovljena 1981 prav po zaslugi njegovega neutrudnega zbirateljskega in raziskovalnega dela. Štejemo si v čast, da smo njegovi nasledniki. Marsikateri borec bi svoje bogate spomine odnesel s seboj v grob, če ne bi bilo tovariša Žolnirja, ki jih je bil zapisal. Zbral je ogromno fotografij, dokumentov in muzealij. Mnoge izmed zbranih stvari so redkost in predstavljajo neprecenljivo vrednost in mnogi tovrstni muzeji bi jih bili veseli. Skoraj ni mogoče prešteti člankov in razprav, ki jih je tovariš Žolnir napisal in objavil. Pripravil je številne razstave o NOB, udeležil se je mnogih znanstvenih simpozijev, na katerih je sodeloval z referati. Zelo pomembna je njegova vloga pri postavljanju spomenikov in znamenj NOB. Napisal je brošuro o narodnem heroju Franju Vrunču ter knjigo Partizanski tisk ob Mislinji, Meži, Dravi. Sploh so partizanske tiskarnice in tisk njegova priljubljena tema, zato je obdelal tudi partizanski tisk na zamejskem Koroškem. Ze dolgo se ukvarja z zbiranjem gradiva in pisanjem zgodovine koroškega partizanstva od začetkov vstaje do konca leta 1943. Delo, ki ga bo izdal skupaj s pisecem Miletom Pavlinom, bo dragocen prispevek k poznavanju zgodovine zamejske Koroške kot sestavnega dela slovenskega etničnega ozemlja in kulturnega prostora.

Ob vsem strokovnem delu v muzeju pa je tovariš Žolnir še vedno našel čas za delo na drugih področjih: na družbeno-političnem in kulturnem, predvsem pa je opazna njegova vloga pri delu za naše planinstvo. Sodeloval je pri obnovi mnogih planinskih koč, planinskih poti, pisal članke o planinstvu ter s fotoaparatom iztrgal mnoge lepe prizore z naših gora pozabe.

Tovariš Žolnir sodi med redke ljudi, ki so kljub težkim razmeram, v katerih so delali, do konca vztrajali. Tov. Žolnir nikoli ni iskal materialnih koristi, ampak mu je bil cilj osebno zadovoljstvo ob opravljenem delu in zavest, da je opravil pomembno dejanje za družbo. Vseskozi je ostal idealist, čeprav so časi idealizma iz obdobja NOB in prvih povojnih let že zdavnaj minili.

Bil je ves čas skrben, vesten, pošten in skromen. Družba se ga je redko spomnila s kakšnim priznanjem. Pa vendarle je bil odlikovan z redom zaslug za narod in zlatim znakom OF, dobil je Valvasorjevo in Bernerkerjevo nagrado in priznanje »Muzejski svetovalec«. S plodnim in vsestranskim delom tovariš Bogdan Žolnir tudi po upokojitvi ni prenehal in še danes ga kljub visoki starosti občudujemo zaradi njegovih človeških vrlin, čilosti in veselja do dela. Ob njegovi 80-letnici se mu zahvaljujemo za vse, kar je storil za naš kraj, občino, krajino. Predvsem pa mu želimo trdnega zdravja. Želimo tudi, da bi nas s svojo zagnanostjo še naprej spodbujal k še bolj ustvarjalnemu delu pri raziskovanju naše polpretekle zgodovine.

Marjan LINASI

Bernekerjeva priznanja v letu 1988

8. februarja 1988 sta občinska kulturna skupnost in Zveza kulturnih organizacij Slovenj Gradec na osrednji občinski prireditvi v počastitev slovenskega kulturnega praznika podelili Bernekerjevo priznanja.

Bernekerjevo nagrado je prejel **JOŽE TISNIKAR**, Bernekerjeve plakete pa so dobili: **TONE BERDNIK**, **MARIJA SEVČNIKAR** in **ALBERT BOHORČ**

Izredno Bernekerjevo plaketo je odbor za priznanje namenil **JOŽETU ŽAGARJU**.

JOŽE TISNIKAR je ob petdesetletnici in izidu monografije leta 1978 prejel Bernekerjevo plaketo. V desetletju, ki je od takrat preteklo, se je njegova umetniška in življenjska pot ciklično zaokrožila. Dozorel umetnostni nazor in iz njega izvirajoči rezultati danes kažejo polnokrvnega umetnika, ki v velikem opusu z izvirno in edinstveno umetniško izraznostjo razvija motivni svet univerzalnih človeških resnic, ki je videti neizčrpen.

Dokončen prodor Jožeta Tisnikarja v eminentne evropske galerije in izid tretje monografije v letu 1986 pa ne pomeni le popolne afirmacije samega avtorja. Preko njega se na svojevrsten in najboljši način širijo v svet tudi plemenite in humanistične ideje ter želje, ki so se izoblikovale v zavesti Slovenj Gradca ob velikih mednarodnih prireditvah. Kakor je rasel pomen našega mesta v smislu umetnostnega centra z galerijo in kulturnega središča nasploh, tako se je razvijal Tisnikar in danes dosegel stopnjo, ko je prestopil mejo tako imenovanega »naivnega« slikarstva in se trdno vsidral v tokove sodobnega likovnega snovanja ne samo pri nas, temveč tudi širše v svetu.

Slovenjgraščani smo lahko upravičeno ponosni na našega velikega slikarja, katerega uspehi nam vračajo zaupanje v moč neposredne in iskrene izpovedi, ki jo v današnjem razdvojenem svetu moramo posebej ceniti, ker jo še kako potrebujemo.

Odbor za podelitev priznanj pri Občinski kulturni skupnosti in Zvezi kulturnih organizacij Slovenj Gradec je soglasno menil, da je letošnja Bernekerjeva nagrada primerna oddolžitvev in spodbuda za nadaljnje ustvarjalno delo Jožeta Tisnikarja.

Bernekerjevo nagrado
je v letu 1988 prejel Jože Tisnikar

MARIJA SEVČNIKAR je pred 34 leti pričela opravljati svoje pedagoško poslanstvo na Osnovni šoli v Mislinji. Kot učiteljica razrednega pouka nenehno išče novih, še uspešnejših metod dela ter visoko vrednoti tudi vzgojno plat. Predana glasbi že desetletja uspešno vodi otroški pevski zbor, ki s prešerno otroško pesmijo plemeniti številne šolske in krajevne prireditve ter tudi občinske in republiške revije pevskih zborov. Tako uspešno širi pevsko kulturo med mladimi, ki jim s tem vzbuja tudi ljubezen do lepe slovenske narodne in umetne pesmi.

Poslanstvo tov. Sevčnikarjeve je cenjeno v krajevni skupnosti in občini, zavedajo pa se ga tudi člani Pionirskega kulturno-umetniškega društva osnovne šole Rada Iršiča, ki so tovarišico tudi predlagali za dobitnico Bernekerjeve plakete za leto 1988.

Tov. Sevčnikarjeva, naj vam bo plaketa zahvala in spodbuda za še nadaljnje uspešno delo.

ALBERT BOHORČ — Sokličeva zbirka v Slovenj Gradcu spada med najpomembnejše kulturno-godovinske zbirke v Sloveniji. Predmete kulturne dediščine različnih strok je več kot pol stoletja zbiral Jakob Soklič. Zbirki je zapustil močan osebni pečat, zato deluje kot homogena celota, v kateri ima vsak predmet svoje točno določeno mesto.

Po njegovi smrti, ko je zbirka ostala v privatni lasti Župnišča, je obstajala velika nevarnost, da bo izgubila svoj visok status, predmeti pa ustrezno varovanje. Vsa bojazen pa se je izkazala za odevčno, ko je mesto slovenjgraškega dekana prevzel Albert Bohorč.

Zbirko je skrbno uredil, da se je organsko vrasla v avtentično okolje župnišča. Z minimalnimi posegi v postavitev je ohranil vse Sokličeve zamisli, saj se zbirka le kot taka uveljavlja v celoti. S prijetnim vodstvom, ki ga opravlja sam Albert Bohorč, je zbirka postala ena izmed najprivlačnejših kulturnih vrednot in turističnih zanimivosti v občini.

Menimo, da je Bernekerjeva plaketa tov. Albertu Bohorču priznanje in zahvala za opravljeno delo in hkrati vabilo za nadaljnje sodelovanje.

TONE BERDNIK je aktiven glasbenik že 17. leto. V Pihalnem orkestru Slovenj Gradec je nepogrešljiv godbenik, tajnik in arhivar. Poleg tega je tov. Berdnik izjemno požrtvovalen sodelavec in velik del zaslug za uspešno in kontinuirano delo orkestra, ki se nenehno srečuje s kadroviskimi, prostorskimi in finančnimi težavami, gre pripisati njegovim organizacijsko-tehničnim sposobnostim in delavnosti.

Kot član izvršnega odbora Zveze kulturnih organizacij Slovenj Gradec se je aktivno in odgovorno vključeval v oblikovanje kulturne politike v naši občini, velik pa je njegov prispevek tudi v izvršnem odboru Koroške pevske zveze, kjer zastopa glasbene interese naše občine.

Bernekerjeva plaketa je tovarišu Berdniku priznanje za opravljeno delo, hkrati pa naj mu bo spodbuda za še nadaljnje aktivno sooblikovanje kulturne podobe našega kraja.

JOŽE ŽAGAR se je osebno in kot predstavnik SMELTA in naš rojak že v preteklih letih zavzemal za razvoj kulture in umetnosti v Slovenj Gradcu. Še posebej je podprl prizadevanja ob mednarodni likovni razstavi lesorezov, skulptur v lesu in idejnih projektov »enodružinske hiše v lesu« 1985 ob 40-letnici Združenih narodov.

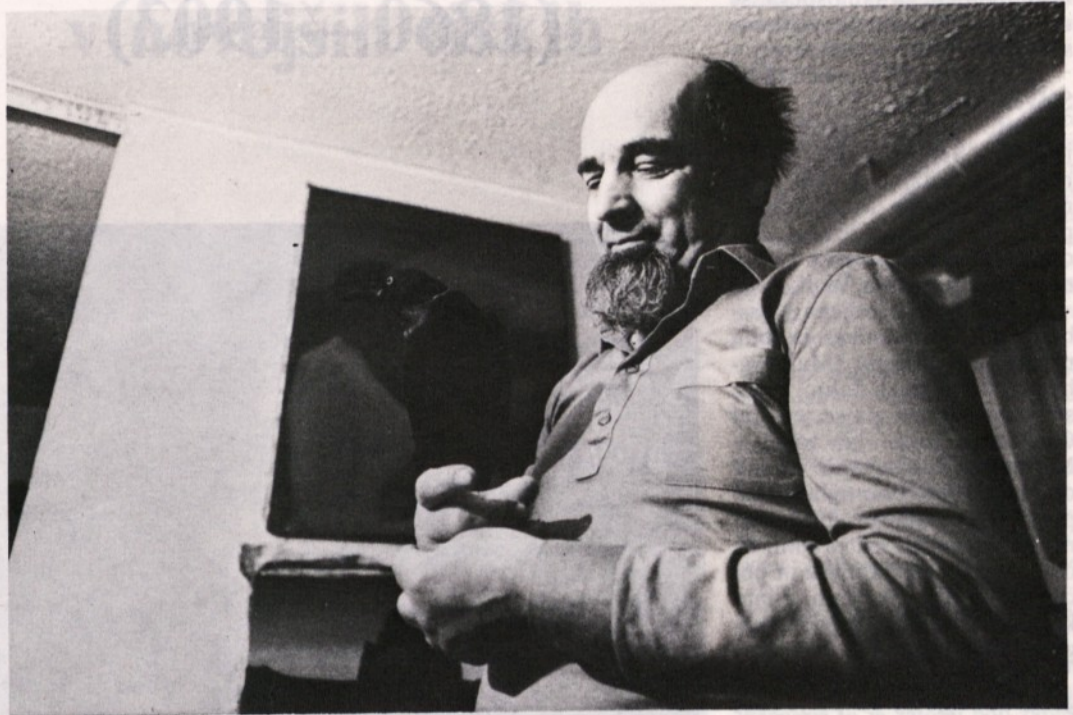
V povezavi z gradbenim podjetjem Kograd je strokovno in gmotno izredno uspešno pomagal razreševati klimatsko vprašanje v galerijskih prostorih, kar je bilo povezano z zelo komplicirano obnovo celotnega ostrejša na galerijskem objektu.

Žagarjevo prizadevanje je zato vtakano v našem kulturnem utripu v preteklih letih in še posebej v naštetih mednarodnih likovnih razstavah, ki so imele izreden odmev ne le v jugoslovanski javnosti, temveč tudi v širšem mednarodnem prostoru.

Odbor je menil, da je s tem podelitev Izredne Bernekerjeve plakete tov. Jožetu Žagarju dovolj tehtno utemeljena.

Tisnikar in mediji

Slovenj Gradec je malo mesto, vendar se lahko ponaša z množico znamenitih ljudi, ki so se tod rodili, živeli ali ustvarjali. V literaturi in enciklopedijah sicer lahko najdemo, da je bil Hugo Wolf avstrijski skladatelj (desiravno je njegovo popolno slovensko poreklo že ugotovljeno), vendar se kot mesto rojstva povsod pojavlja Slovenj Gradec. Hugo Wolf, mojster samospjevov, je eno največjih imen v zgodovini glasbe. Tudi pri Francu Bernekerju je pri rojstnih podatkih zapisano ime Slovenj Gradec. Ta imenitni kipar je nekaj časa živel na Dunaju, v Zagrebu, po vojni pa v Ljubljani. Slovenj Gradec se tega umetnika simbolično spominja z nagradami za kulturne in umetniške stvaritve, ki nosijo ime po Francu Bernekerju.

In letošnji Bernekerjev nagrajenec je **Jože Tisnikar**, imeniten slikar, ki ga že za čas njegovega življenja lahko postavimo ob rob

prej omenjenih klasikov. Tisnikar je s svojo umetnostjo ponesel ime Slovenj Gradca na vse celine sveta. Tisnikar pa še nikakor ni povedal vsega — letos je praznoval šele svojih prvih 60 let . . .

Kaj zapisati o Tisnikarju, da ljudje še ne bi vedeli, je skorajda nerešljiva uganka. Nekaj posnetih filmov, tri impozantne monografije, skorajda nepregledna množica bibliografskih enot in znotraj teh smo iskali predstavitev Tisnikarja. O Jožetu so napisane izjemne in poglobljene kritike, slikovite reportaže, pa tudi kakšni banalni in obrtniško slabo sestavljeni zapisi. Iz te množice potiskanega papirja pa je videti, da je bil Jože Tisnikar in njegovo slikarstvo vseljé izziv za kritiško besedo, za novinarsko pero pa venomer doživetje ali atrakcija. Prenašamo le drobec zapisov o Tisnikarju, ki pa veliko povedo o njegovem ustvarjanju in življenju.

. . . »Tisnikar je pravi mojster prefinjene barvne gradnje. Prav z barvo ustvarja njemu lastno posebno razpoloženje, ki se zrcali v skoraj samih modro-zelenih tonih kot znanilcih morastega videnja vsega tistega, kar slikarja privlači kot motiv oziroma kot snov. To niso več tolikokrat omenjeni prizori iz prosekture. Danes so to že povsem navadni prizori, običajni motivi, še celo tiste njegove značilne kavke ni več (razen ob vhodu na razstavo). Ni več krogarja in ni več začetne okornosti in iz nje izvirajoče prevelike deformiranosti obrazov in postav . . .«

(Delo, 29. decembra 1987)

. . . »Tisnikar nimmt unter den Naiven Jugoslawiens eine Sonderstellung ein. Zwar schöpft er, wie die meisten seiner Kollegen, aus seinem unmittelbaren ländlich-dörflichen Lebensraum. Anders als diesen geraten ihm seine Szenen aber nicht zur malerischen Folklore. Der Vorwurf, ein bäuerliches Ambiente zur Erbauung eines städtischen Publikums zur fast schon exotischen, heilen Idylle zurechtzupinseln, ist Tisnikar nich zu machen . . .«

(Neu Zeit, 17. marec 1983)

. . . »V vsaki sliki vznika temen in morbiden svet, kjer vladata tesnoba in bivanjska tujost, kjer vladata odstonost, smrt. Govorili bi lahko celo o stanjih, ki jih v filozofskem jeziku zaznamuje izrazje: »groza zgolj nič«. Svet gluhot, svet onemele zazrtosti v prazno; zastal, zakrnel svet večne noči, möre ter netopirjev. Svet spačenih obrazov in obskurnih znamenj, kjer se ne prime nobena beseda. Človeka se polasti malodušje, nihil. Nič človeka stiska, ljudem je tesnobno. V tesnobi nam je grozljivo; tesnoba — kot pravi Heidegger — razodeva brezno nič, ki se je naselil v vse, kar obsega svet, pa tudi v nas same . . .«

(Delo, 19. oktobra 1982)

»The little Slovenian town of Sloven Gradec, close to the Austrian border, is the home of an exceptional self-taught painter, Jože Tisnikar. His unusual colours and the world that he paints are so distinctive that they have become known among his colleagues — painters and critics — as »Tisnikar's colours« and »Tisnikar's world.« . . .

(Review, junij 1972)

. . . »Ob novih slikah Jožeta Tisnikarja pa velja opozoriti še na neko sestavino. Umetnik je v zadnjih letih dosegel izjemen mednarodni uspeh, njegova dela pa predstavljajo temeljni fundus v nekaterih pomembnih privatnih galerijah v Evropi. Vsak umetnik, ki je v take odnose ujet pa mora do neke mere upoštevati želje in napotke galeristov. Iz ekonomskih razlogov se večina galeristov trudi, da bi umetnikov uveljavljeni etablirani izraz (morda bi lahko rekli: stil) izkoristili prav do zadnjega vlakenca. Kljub temu je Tisnikar ohranil integriteto in možni prostor za iskanja — zaradi spoštovanja, ki ga vzbuja njegova slikarska umetnost, ima proste roke. To pa je privilegij, ki si ga je priborilo le nekaj umetnikov! . . .«

(Večer, 11. junija 1987)

. . . »Tisnikar je slikar severa. Njegove slike niso posladkane podobe tistega, kar bi želeli, niti podobe, ki bi nekritično posnemale to ali ono modno težnjo. . .«

(Delo, 14. julija, 1986)

. . . »Kvaliteta, ki jo je Tisnikar dosegel, je plod osebne bivanjske izkušnje. V njegovem primeru psihološke resničnosti smrti oziroma temnih strani življenja. Slikar je skozi delo našel posebne vrste likovni rokopis, ki je pretresljivo originalen in mu v svetu ni primera . . .«

(Primorske novice, 4. januar 1985)

. . . »In kakšen je Jože Tisnikar, kadar ne slika? Izjemno veder, bister in duhovit človek. Svoji domisljci se prvi gromko nasmeji kar sam. Jezijo pa ga nadutost, nepoštenost, hivanščina. Kljub svetovni slavi in uspehu je ostal skromen, iskren in pošten človek, ki se najbolj razveseli srečanja s svojimi v Mislinji in Mislinjskem grabnu . . .«

(Večer, 12. februarja 1988)

. . . »Meni je dobro, moje slike dostigle so dobru cijenju, naročito u Švicarskoj galeriji, s kojom imam trogodišnji ugovor. Medutim, glasine o basnoslovnom novcu, milijunima, koji padaju s neba, bez mnogo truda i zalaganja, naprosto su koješta. To ne vrijedi samo za mene nego za sve umjetnike. Ima, medutim, tu i amaterizma, šarlatanstva koje ponekad tu i tamo uspijeva prodrijeti u svijet. Ali, vrijeme čini svoje, ono pravi definitivnu selekciju. Svi mogu slikati, ali sve ne može biti slikarstvo. Poslednjih godina to je izgleda postalo masovno zanimanje . . .«

(Borba, 15.—16. marca 1986)

Pripravil: Miro PETEK

HUGO WOLF

(1860—1903)

Skladatelj Hugo Wolf, genialni in z eruptivno ustvarjalno močjo nadarjeni mojster poznoromantičnega samospeva, se uvršča med nesmrtni velikane svetovne glasbene umetnosti.

Rodil se je 13. marca 1860 v Slovenj Gradcu.

Očetov praded Joseph Vouk je živel v Šentjurju (kjer še danes žive družine s tem imenom), stari oče Maksimilijan pa se je preselil v Slovenj Gradec in tam nadaljeval rod s pomemčenim imenom Wolf.

Mati Katarina, rojena Nussbaumer (Orehovnik), je bila rojena v Naborjetu (Malborghetto) v Kanalski dolini. Njen stari oče Gašper pa se je pisal Orehovnik in je bil rojen v Mojstrani. Zapisovanje imen v obeh jezikih je bilo tedaj nekaj povsem običajnega. Nedvomno je slovenska kri prednikov obeh staršev požlahtnila in porodovila tla, iz katerih je lahko pognal genij našega slavnega skladatelja.

Oče Filip je bil krznar in trgovec z usnjem; bil pa je tudi navdušen glasbenik: igral je violino, kitaro, klavir, flavto in harfo. Ustanovil je celo hišni orkester. Ob svojem rednem delu je vedno našel tudi čas za muziciranje, ki mu je bilo prava strast. Če je hotel oče kot obrtnik in trgovec uspevati in napredovati, je moral uporabljati nemščino. Wolfovi so vzgajali otroke v nemškem duhu. Huga je najprej vzgajal oče, ki ga je učil igrati na violino in klavir. Ker je bil glasbeno zelo nadarjen (imel je absoluten posluš), je hitro napredoval. S petim letom je že sodeloval v očetovem orkestru. Igral je drugo violino. S šestim letom je že prvič javno nastopil. Leta 1867 je začel obiskovati dvojezično osnovno šolo. Tedaj je družino zadela huda nesreča: hišo je zajel požar in za obnovo so porabili vse svoje prihranke. To je potem močno vplivalo na nadaljnje šolanje Wolfovih otrok. Hugo se je izpopolnjeval v igranju klavirja pri učitelju Sebastianu Weixlerju. Ko je bil star deset let, so ga vpisali v nižjo gimnazijo v Gradcu; nato je nadaljeval šolanje v Št. Pavlu na Koroškem in Mariboru, kjer se je učil tudi slovenščino. Toda mladi Hugo se je posvečal samo glasbi; učenje drugih predmetov ga ni zanimalo. Bil je izvrsten pevec in je znal spretno igrati na klavir in orglati.

Leta 1875 je odšel na Dunaj in se vpisal na konservatorij. Tako se je končno znašel v okolju, ki je v vseh pogledih spodbudno vplivalo na mladega glasbenika. Študiral je klavir, harmonijo in kompozicijo. Že po dveh letih študija je moral zapustiti konservatorij. Bil je precej čudaškega vedenja in vročekrvnega temperamenta: uporne narave, divje vihrov in kljubovalno vztrajen.

Edina njegova prava strast je bila glasba. Odločil se je ostati na Dunaju in se sam izobraževati in izpopolnjevati. Nastopila so leta velike revščine, pomanjkanja, poniževanja ter telesnega trpljenja. Preživljal se je s priložnostnim igranjem na klavir, korepetiranjem in poučevanjem klavirja. Ob tem pa je vztrajno študiral dela velikih glasbenikov (Bach, Beethoven, Schubert, Schumann, Berlioz, Wagner) in pesnikov

(Goethe, Heine . . .) ter se učil angleškega in francoskega jezika. Redno je obiskoval koncerte in različne glasbene prireditve. Neizmerno je občudoval glasbo Richarda Wagnerja, ki mu je bil tudi največji vzornik.

Leta 1881 je dobil mesto drugega dirigenta opere v Salzburgu, a se je že po enem letu vrnil na Dunaj in leta 1884 postal glasbeni kritik pri časopisu Wiener salonblatt. Po štirih letih sodelovanja, kjer je v član-

kih napadal Brahmsa in povelečeval Wagnerja, je zapustil časopis in se popolnoma posvetil komponiranju.

Leta 1887 mu je nenadoma umrl oče, kar ga je zelo prizadelo. Nesreča in žalost pa sta v njem odprla neusahljivi vrelc in sprostila njegov genij. Nastopila so najplodnejša leta njegovega ustvarjanja. Založbe so začele objavljati njegova dela. Na koncertih so izvajali njegove pesmi. Prihajajo priznanja. Izvajalce tudi sam spremlja na klavirju. Mnogo potuje. Postaja vedno bolj cenjen in popularen. Ustanovljeno je društvo Hugo Wolf na Dunaju (1897). Ustvarjalno delo pa je ustavila neozdravljiva bolezen. Doživel je živčni zlom. V spremstvu sestre Katharine v začetku leta 1898 je še zadnjič obiskal mater v Slovenj Gradcu. Po neuspelem poskusu samomora so ga premestili v bolnišnico za duševne bolezni, kjer je umrl 22. 2. 1903. Pokopan je na Dunaju v bližini F. Beethovna in F. Schuberta.

Njegovi največji biseri so samospevi, ki jih je napisal preko 300. Izšli so v zbirkah: Goethejeve pesmi (51), Mörikejeve pesmi (53), Eichendorffove pesmi (43), Španska pesmarica (30), Italijanska pesmarica (46) in več manjših zvezkov; poleg teh pa je ustvaril še več zborovskih del, skladb za klavir, orkester, opero Der corregidor in pesmi z orkestralno spremljavo . . . V pesmih je glasbo podredil besedilu. Melodije nastajajo iz besedila. Z glasbo slika razpoloženje. Klavir se zliwa z glasom v harmonično celoto. Izrazne možnosti klavirja je povzdignil do zvočnih razsežnosti simfoničnega orkestra. Dosegel je popolno soglasje med besedilom in glasbo ter je po Schubertu največji mojster samospeva, kar jih pozna zgodovina glasbe.

Oboževalci glasbe Huga Wolfa iz vse Evrope so 6. septembra 1903 odkrili na pročelju njegove rojstne hiše spominsko ploščo ob prisotnosti matere Katarine, ki je umrla 25. oktobra istega leta. Danes je zgradba kulturno-zgodovinski spomenik in jo vsako leto obišče nešteto glasbenikov in ljubiteljev glasbe. Leta 1985 je bila obnovljena, v atrij pa so bile vzdane poleg spominske plošče Hugu Wolfu še nagrobne plošče staršev ter sestre Adriene in brata Gilberta. V poslopju deluje tudi glasbena šola, ki je uredila spominsko sobo in skromen muzej.

Wolfove čudovite pesmi so postale trajna last kulturne zakladnice človeštva in kjerkoli bodo zadoneli njegovi nesmrtni zvoki, se bo proslavilo tudi ime njegovega rojstnega kraja.

Jože LESKOVAR

HUGO WOLF v novejših tiskih

V sedanjem življenju se vse začneja z zgodovino in skoraj vedno je potrebno poseči vsaj nekoliko v preteklost. V drobni knjižici Slovenj Gradec ob 700-letnici, ki jo je 1951 objavil neimenovani uredniški odbor, Jakob Soklič, priseljeni Slovenjgradčan in občudovalec kulturnega bogastva in zgodovine tega malega mesta, omenja Huga Wolfa in Nestla Golla, ... Nemca, ki nista dobro znala našega jezika, a sta rasla med našim ljudstvom, zaradi česar je v njunem delu pogost tudi naš slovenski vpliv... Hugo Wolf se je gotovo imel za Nemca; njegov slovenski izvor sploh ni bil znan ali vsaj ne upoštevan. Žal pa pri njem gre za popoln primer ponemčenja, kot je lani s prepisi iz starih matičnih knjig po napornem delu dokazal Jože Leskovar. Tuji viri, in teh je presenetljivo veliko, večinoma so avstrijski oz. nemški, so šele v novejšem času začeli priznavati Wolfov slovenski rod, a le po materini strani. Da se je družina odrekla slovenstvu že v prejšnjih stoletjih, je lahko razumeti iz gospodarskih razlogov, še bolj pa, da se je mladi Hugo Wolf, povsem usmerjen v glasbo, docela predal nemški veličini na tem področju ustvarjalnosti, zlasti od Beethovna do Schuberta in Wagnerja. Vendar ob 80-letnici Wolfove smrti (Naši razgledi 23. 12. 1983) Primož Kuret spominja na mnenje zgodnjega Wolfovega občudovalca in utemeljitelja sodobne slovenske glasbe Gojmira Kreka, da je v najstarejših Wolfovih delih zaznati motiviko slovenske ljudske pesmi (Novi akordi 1910, Hugo Wolf in Slovenci — ob petdesetletnici skladateljevega rojstva). Kuret dodaja, da so ta Wolfova dela potrebna podrobnejše analize.

S tem soglašata tudi Dragotin CVETKO v 14. zvezku Slovenskega biografskega leksikona, ki je izšel leta 1986. V kratkem zapisu opozarja na Wolfov slovenski rod po materini strani in navaja Krekovo mnenje o slovenskih vplivih, ki pa so se pozneje izgubili, in Wolfa glasbeno zgodovinsko utemeljeno obravnava kot avstrijskega skladatelja.

Nasploh pa analitičnih del o Wolfovem skladateljstvu in študij o njegovem življenju zares ne primanjkuje. Doslej najmlajši vir je prispeval nemški glasbeni kritik Andreas Dorschel s knjigo »Hugo Wolf 1860—1903. S pričevanji in slikovno dokumentacijo« (Rowohlt 1985). Knjiga je torej izšla v znameniti zbirki življenjepisov te znane zahodnonemške založbe. Poleg okvirnega orisa Wolfovega življenja in predstavitve vseh njegovih stvaritev najdemo v njej še izčrpno naštetje vire podatkov — kar 556 navedb in pripomb, časovnico z 32 najpomembnejšimi datumi Wolfove življenjske poti, pričevanja znamenitih sodobnikov in privržencev — knjiga posreduje mnenja 16 osebnosti in med njimi so tudi Hermann Hesse, Thomas Mann in Albert Einstein; nadalje popoln seznam del: pesmi za solopetje in klavir (E. Mörikeja 53 pesmi, 1888, J. Eichendorfa 20 pesmi, 1880—88, J. W. Goetheja 71 pesmi oz. spevov, 1889—90, Španska pesmarica 54 duhovnih in svetnih pesmi, 1889—90, Italijanska pesmarica 46 uglasbitev, 1890—96); različne upesnitve (31), med drugimi tudi Shakespeare,

Glasbena šola — rojstna hiša Huga Wolfa

Michelangelo in Byron — v različnih obdobjih; odrska dela: opera Corregidor (1895—96), nedokončana opera Manuel Venegas (1897), 3 skladbe za godalni kvartet, simfonična pesnitev Penthesilea (1883—85) po Kleistu, različni spevi za solopetje in orkester ter še vrsta manjših del. Vsekakor gre za obsežen skladateljski opus, kar je toliko bolj presenetljivo, če upoštevamo, da je Wolf že v svojem sedemnajstem letu zbolel za sifilisom in zadnjih šest let skoraj v celoti preživel v umobolnici.

Sledi navedba posnetkov celotnih pesmaric, opere in drugih del na ploščah (izbor). Posebno zanimiv je izbor bibliografije po poglavjih: 1. Priročniki, življenjepis, sezname del, slikovno gradivo — 10 tiskov, od tega 8 nemških in dva angleška, v časovnem razponu od 1908 do 1985; 2. Samopričevanja (pisma, kritike, dnevnik) — cela vrsta knjig Wolfovih pisem domačim in prijateljem oz. podpornikom (bil je izredno duhovit dopisovalec), celotna zbirka njegovih glasbenih kritik (ko je bil še mladostno nezodoren in zaničljiv do vsega, kar ni bilo po Wagnerju), dnevnik iz let 1875—76 ter drobci lastnega življenjepisa; 3. Spomini sodobnikov — 11 tiskov od 1911 do 1972.; 4. Samostojni knjižni ži-

vljenjepis — 12 v razdobju od 1903 do 1978; 5. Psihopatološke študije — 5 tiskov v obdobju 1922—1960; 6. Glasbene študije — 51 tiskov, številni tudi v angleščini in francoščini, od 1898 do 1981. Sicer zares skromni slovenski viri niso navedeni, čeprav bi jih vsaj za slednje področje nekaj le našli. Vsekakor pa je književnost o Wolfu že zelo obsežna in zanimivo dejstvo je, da se še naprej širi.

Seveda je glavnina Dorschelove knjige namenjena njegovi predstavitvi Huga Wolfa na 125 straneh. Nekoliko nenavadno naslavlja uvodno poglavje Bolezen in glasbeni navdih, glasbenikov življenjepis pa pričinja v naslednjem poglavju z naslovom Večni samouk. Prvi odstavek namenja mestecu Windischgraz, ki da je bilo ob Wolfovem rojstvu povsem nemški otok v slovenskem naseljenem okolju. Ravno tako napačna je navedba, da mesto dobi ime Slovenj Gradec šele po razpadu cesarsko-kraljeve monarhije, toda to je značilna nemška in avstrijska napaka, ki je sicer nepristranskemu piscu ne gre zameriti. Preostala tri poglavja (Glasbeni kritik, Veliki pesniški spevi; Pesmarice in sen o operi; Neplodna leta — Corregidor; Konec) obravnavajo njegovo

ustvarjanje in končno obdobje bolezni. Glasbeno delo je Huga Wolfa v vseh ustvarjalnih obdobjih povezovalo s književnostjo, predvsem nemško. Po drugi strani pa so se tudi zanj zanimali številni književniki. Dorschel navaja — npr. — nobelovca Hermann Hesseja iz leta 1928: Ta samotni Hugo Steppenwolf (namig na njegovo znamenito delo z enakim nemškim naslovom, prevod v slovenščino Stepni volk) s svojim grozljivim pogledom in svojo lepo postavo je že vse življenje eden mojih ljubljencev, to se pravi že nekako od mojega sedemnajstega leta, ko sem prvič spoznal njegove speve.*

Drugi nemški nobelovec Thomas Mann v zapiskih o nastanku romana Doktor Faustus (1949): Izvlečki iz Wolfovih pisem. Razmišljanja, sanjarjenja, beležke. Spet Wolfova pisma. Pomanjkljiva presoja, navdušenje za slaba operna besedila, neumnosti o Dostojevskem. Zaneseno predzvočje, ki se zatem — kot pri Nietzscheju — odraža v obsedenosti z lastno veličino.

Znameniti fizik Alfred Einstein (1950): Wolf ima v sebi celotnega Wagnerja in je zatorej bolj zapleten v sozvočju in barvitosti kot vsi njegovi predhodniki...

Voditeljica nemškega delavskega gibanja Rosa Luxemburg v pismih iz ječe (letnice avtor ne navaja): Prosila bi vas rada še, da mi ob priliki prepisete (Goethejev) Anakreonov grob. Pravilno sem ga dojela šele skozi uglasbitev Huga Wolfa; z njo naredi naravnost arhitektonski vtis: živo se ti dozdeva, da vidiš pred seboj staro grško sveetišče. In prosila bi še za eno pesem, ki prav tako manjka v mojem tukajšnjem Goethejevem zvezku: Cvetlični pozdrav. Tudi to pesmico poznam iz Wolfovega samospelva, ki je nepopisno lep. Dorschel povzema tudi odklonilne sodbe. Gotovo najznačilnejša je tista, ki jo je dal Wolfov sodobnik in celo sošolec Gustav Mahler: Ta mali studenček bo kmalu usahnil; čez nekaj let ne bo nihče več vedel, kdo je bil ta Wolf...

Med najtemeljitejše Wolfove poznavalce in raziskovalce spada avstrijski glasboslovec, skladatelj in kritik Erik Werba, ki je o njem objavil že tri knjige (1971, 1978, 1984). Od vseh avtorjev je Werba prvi, ki pri Wolfu vsaj po materini strani omenja slovenski izvor. O njegovih knjigah pa ob kakšni naslednji priložnosti. Med tem pa bo verjetno izšla že naslednja knjiga, ki je v Nemčiji piše Kurt Honolka, znan po obsežni razpravi Svetovna zgodovina glasbe, ki je v nemščini izšla 1980 in v slovenskem prevodu razmeroma že kmalu 1983. Honolka, ki je sedaj v stiku tudi z Jožetom Leskovarjem, ker namerava upoštrevati njegova najnovejša dognanja, v omenjeni zgodovini Wolfu namenja precej pozornosti in mu pripisuje velik pomen kot edinemu geniju med wagnerjanci.

(Kot je mogoče na temelju uстных virov sklepati, je življenjepisni roman o H. Wolfu pisala tudi naša domačinka Ljuba Prennerjeva.)

Franček LASBAHER

* V romanu Stepni volk omenja Hesse precej glasbenikov in končno str. 195 tudi Huga Wolfa, vendar vse vedno le s priimkom, popolnoma pa le kot navedeno (Hermann Hesse, Stepni volk, CZ 1986).

Za človečnost in razumevanje

Razmišljajoče kramljanje s prim. dr. Dragom Plešivčnikom, dobitnikom nagrade občine Slovenj Gradec za leto 1987

Primarija dr. Draga Plešivčnika ni potrebno posebej predstavljati, zato le nekaj podatkov, ki bodo pomagali k jasnejšim mislim in spoznanjem, ujetih v utrinkih pogovora o delu, ravnanju in prizadevanjih v preteklih desetletjih za napredek kraja, stroke, ustanove in pristnejših odnosov med ljudmi. Čeprav bo že drugo leto slavil 60-letnico in čeprav je prestal težko operacijo, tega lahko gibanje in svežina obraza ne potrjuje: le košati lasje so domala posiveli, dokaz, da je bila življenjska pot naporna in delavna. Ko je sselkel partizansko suktnjo, je uresničil davno mladostno željo: študirati medicino. To se je zgodilo pred slabimi 40-imi leti v Ljubljani. Po študiju se je vrnil na Koroško, v slovenjgraško bolnišnico ga je zanesla pot. Znanje in delavnost sta ga postavila na mesto predstojnika kirurgije, po smrti dr. Staneta Strnada pa je prevzel ravnateljstvo bolnišnice v Slovenj Gradcu. In delo je seglo širše: izvoljen je bil za republiškega, potem zveznega poslanca. In tako se je znašel v različnih politično-strokovnih in strokovnih telesih, ki so usmerjala razvoj zdravstva. Sodeloval je na številnih strokovnih srečanjih doma in v tujini, pa tudi v domačem kraju in v okviru prireditev Mi za mir. Evropo je domala prekriziral po dolgem in počez, zbiral znanja in spoznanja in prinašal svežega duha v domačo zdravstveno ustanovo. Stroko si je bogatil v Ameriki in na Kitajskem. Vznemirilo ga je, kaj počenjajo drugi in kako, kako je lažje in boljše pomagati sočloveku — bolniku, ki je potreben pomoči. Večno ga je gnalo tudi v spreminjanje razmer — rast bolnišnice (širitev, dozidava, moderna oprema, delovni odnosi), zaščita zdravja, napredek in ugled stroke, kraja, domovine, še posebej pa, kako je mogoče najti delovni dialog med poklicem, prizadevanji gospodarstva v kraju, delovanjem kulturnega društva v bolnišnici in kulturnimi prireditvami v kraju in Sloveniji. Zato je zavzeto in vztrajno vodil organizacijske odbore velikih kulturnih prireditev ob obletnicah OZN v Slovenj Gradcu; od

ustanovitve naprej pa je tudi predsednik odbora za urejanje Titovega gaja.

In ta hotenja ocenjuje, združuje in usmerja v soodvisnosti z drugimi dejavnostmi v našem mestu in koroški krajini, predvsem pa, kadar steče beseda o razvoju turizma. Take poudarke so pomenili predlogi in vabila organizacijskega odbora in občine pomembnim umetnikom, predstavnikom mednarodnih organizacij in državnikom, da bi prišli v Slovenj Gradec, in uresničitev le-teh, kar je posameznim prireditvam pridalo še nove razsežnosti. Največji odmev je imel dvakratni obisk predsednika Tita ter obisk Pereza de Cuellarja, generalnega sekretarja OZN. In številnih osebnosti jugoslovanskega in slovenskega političnega, gospodarskega in kulturnega življenja. Prim. dr. Drago Plešivčnik je za ustvarjalno delovanje dobil številna priznanja, nagrade in odlikovanja (red dela z zlatim vencem, red republike z bronastim vencem, medaljo zaslug za narod, Bernekerjevo nagrado itd.), najbolj pri srcu pa mu je nagrada domačega kraja, ki jo je dobil lansko leto, nagrada občine Slovenj Gradec. V utemeljitvi med drugim piše:

»Že kot dijak dr. Sušnika na ravnanski gimnaziji je začel Drago Plešivčnik aktivno in ustvarjalno delo za razvoj in napredek Slovenske kulture. Takoj ob prihodu v Slovenj Gradec se je vključil v prizadevanja za vsestranski razvoj kulture in umetnosti v našem mestu in občini. Zlasti pomemben in dragocen je njegov prispevek v prizadevanjih mesta in občine Slovenj Gradec za večje sožitje med narodi in borbi za mir v svetu.

Kot dolgoletni predsednik organizacijskega odbora mednarodnih kulturnih prireditev v znamenju Združenih narodov in UNESCO je dr. Plešivčnik skupaj z drugimi javnimi delavci soustvarjal temelje za domačo in svetovno afirmacijo našega mesta. Prireditve in manifestacije Mir 75-30 OZN, Za boljši svet (1979), Mi za mir (ob 40-letnici OZN), Titov gaj, prizadevanja torej, ki so obsegala mednarodne likovne razstave, srečanja književnikov in novinarjev ter strokovna medicinska posvetovanja, so dokaz za njegovo visoko naravnost in moč vzajemnega povezovanja raznih strok v službi človeka.

Pogovarjala sva se in kramljala v njegovi delovni sobi na domu. Kakih 10 m² velik prostor je to, opremljen s secesijskim pohištvom, izbranim in smiselno razporejenim. Še dve značilnosti ni mogoče prezreti: na mizi, v posebni odprti omari in na okenski polici, skriti za nežno zaveso, so zložene številne knjige, največ strokovne, pa tudi mape dopisov, pisem in drobni različno popisani lističi; na stenah pa visijo Pečkovi pasteli in Tisnikarjeva olja iz zgodnjega obdobja avtorjeve umetniške poti.

Namesto običajnih vprašanj je pogovor stekel kar sam po sebi: kajti pri prošnji, ki smo jo uradno

poslali Perezu de Cuellarju, generalnemu sekretarju OZN, da bi prevzel pokroviteljstvo nad prireditvami v počastitev 45-letnice OZN v letu 1990 v Slovenj Gradcu, se je nekaj zataknilo. Perez de Cuellar je posredno že potrdil, da sprejema pokroviteljstvo, in to ob sprejemu slovenjgraške delegacije v Zagrebu julija 1987, pisno pa bomo — je bilo rečeno — zadevo uredili v naslednjih mesecih. Zdaj je potrebno nemudoma preveriti, kje in zakaj se je zataknilo! Nič nerove, nič jeznih besed: umirjena in pretehtana beseda in razmišljujoče zbran in prepričljiv glas zaupanja in volje, kar sicer potrjuje tudi rahlo umaknjen, a živ in odločen pogled: »Bomo uredili!« Značilna poteza in poudarek!

Kar samoumevno se beseda prevesi v razmišljanje o turističnem sodelovanju ob ugotovitvi, da je bilo pre malo storjeno ob pomembnih prireditvah za ekonomsko učinkovitost. Kakor da bi trgovin in turističnih organizacij prireditve sploh ne zadevale! Vsekakor bo potrebno te naloge še obnavljati, jih videti tudi v drugih zvezah in razsežnostih, kakor je snoval in načrtoval pokojni Dušan Dretnik: naše zdravstvo mora najti ustrezno mesto v vseh turističnih načrtih!

— Z Dušanom sva že razmišljala o okrogli mizi zdravstvenih delavcev s tematiko o srednjegorskem in visokogorskem turizmu in nalogah oz. možnostih, ki zadevajo skrb za zdravje, reševanje, organizacijo rekreacijskih sprehodov in pripravo tekaških poti za različne bolnike, skratka, razmišljala sva o zdravstvenih problemih alpinizma in gorništvu. Morda bi bilo mogoče pripraviti tudi simpozij o teh vprašanjih v okviru prireditev ob 45-letnici OZN v Slovenj Gradcu v letu 1990. Pri nas bi se zbrali strokovnjaki, ki imajo veliko izkušenj, pa bi potem strokovno gradivo in spoznanja posredovali svetu, kot smo to storili po srečanju Medicina v posebnih razmerah (1985). Marsikaj bi lahko tudi mi že zdaj uresničili! Spoznanja o zdravstveni vrednosti našega planskega zraka niso nova in zamisel vključiti v zdravstvene storitve je stvarna in živa in uresničljiva, še posebej, ker imamo v Slovenj Gradcu dobro razvito zdravstveno službo. Precej bo potrebno sicer še postoriti, veliko pa že imamo. Hitreje — recimo — bomo morali odpravljati vire onesnaževanja: gozdovi vidno umirajo. S Kompasom in drugimi smo o teh rečeh že razpravljali. Toda zaradi krize so povsod težave. Mislim, da bomo morali združiti sile in uresničiti tako zastavljene načrte in premagati ozkosrčne interese! Recimo: zakaj ne bi bolnišnica in hotel našla skupnega jezika?! Mnogi bolniki bi radi šli na dopust, če bi imeli zagotovljeno zdravstveno oskrbo! Obe ustanovi sta v Slovenj Gradcu oddaljeni komaj kakih 100 m. V bolnišnici lahko oskrbimo diabetike, bolnike, ki potrebujejo umetno ledvico, pa hujšajoče pod kontrolo, organiziramo specialistične

preglede, zdravimo z akupunkturo itd. Če krenete na drugo stran mesta, ste po nekaj minutah že sredi polj, malo dalje se začenjajo gorske poti! Obremenitve lahko glede na zdravstveno stanje in zmožnost sproti doziramo! Veliko je mirnih koticov in počivališč! Tudi Pereza de Cuellarja smo pred leti vabili na naše mirno Pohorje: škoda, da se mu je tako mudilo!

Mislim, da se bomo morali vse pogosteje vračati k naravi: spoštovati naravne zakonitosti in sebe in spoznanja bolj upoštevati v medicini! Stara kitajska medicina ima marsikdaj prav: recimo, vrednost zdravilnih rastlin je preverjala armada generacij!

— In delo?

— Delo je najlahtnejša in najtrajnejša kvaliteta življenja. Človeku odmerja status, ugled, smisel. In pomaga mu živeti. Življenju daje socialne, vrednostne in doživljajske razsežnosti. Je veselje in terja odgovornost. Prisila je suženjstvo. Vendar si vsega ni mogoče izbirati po lastni volji: del obveznosti pač moraš sprejeti tudi mimo lastne volje. V vsakem delu, takem ali drugačnem, pa je toliko neodkritega! Pohitim, da čimprej opravim tisto, kar moram (največkrat uradne stvari), da lahko delam tisto, kar me veseli — poklicno delo. Tu sem radoveden, tu preverjam, tu se navdušujem nad uspehi in doživljam sebe in spoznanja, kaj je dobro oz. slabo. Ne razumem nesrečnežev, ki tarnajo, da je delo križ! Zame je vse zanimivo, še posebej iskanje v ustvarjalnosti in novosti! Novo me je vedno prevzemalo in mi širilo obzorje. Vsak korak k novemu je korak v neznanu, iskanje boljšega. Gradimo na preteklosti in dodajamo novo, prihodnost pa bo presodila, kaj smo naredili prav. Če sem naloge sprejel, sem jo dolžan opraviti! In čim bolj kvalitetno, kajti ljudje računajo, da bom začeto pošteno dokončal. Morda je to odgovornost, tudi pred sabo. Pa zadovoljstvo. In veselje ob delu in uspehu! Človek tudi tako meri svojo svobodo in moč. Pomembna podstat je izkušnja. In rutina. Teplota me je, da sem moral vedno opravljati veliko različnih stvari. Tudi v stroki. Okoliščine niso omogočale, da bi se omejil, nasprotno, terjale so vsestranost. Ta je za življenjska spoznanja nujna in potrebna, predstavlja pa oviro na poti v zenit. V naši bolnišnici smo se vedno trudili hoditi vstric z drugimi. Upoštevali smo nova spoznanja. Recimo: tako smo razvijali travmo. Pa kirurgijo. In druge oddelke iz službe. Pa celotno bolnišnico. Dosti časa mi je vzelo upravljanje in samoupravljanje. In številne seje in zasedanja. Včasih v prazno zapravljen čas! Zdaj je lažje, ker je ljudi več: veliko je teamskega dela! Vsi se trudimo za boljše! Tudi naši bolniki imajo pravico do najboljšega. Radi bi zmogli več in znali več! Povezujemo se s svetom, nabiramo izkušnje, jih po možnostih presajamo in skrbimo za pristne in razumevajoče odnose

med bolniki in delavci. Pa smo prepričani, da je to značilna poteza našega obraza! In trdil sem se dati ji življenjsko vrednost! Mislim, da smo uspeli in uspevamo!

— Življenje in smrt?

— Včasih je veljala filozofija, da moraš živeti tako življenje, da si boš pridobil vstopnico za v raj! Toda vemo, da je življenje eno samo in neponovljivo. In tudi filozofija se je bistveno spremenila: vse več je ljudi, ki le hlastajo za ugodjem, želijo živeti brez naporov, ničemur se nočejo in ne želijo odgovoriti: da le jaz imam, da se to le meni ni zgodilo! To sili v brezdušnost, odtujenost, nasilje. Premalo spoštujemo svoja življenja in življenja drugih, zdravje, ki ga včasih lahkomišelnost zapravljamo, kot da izzivamo usodo, kot da nas ne zadeva, kot da za nas ni smrti! Seveda, zdravnik je mnogokrat v dilemi, kaj in kako. Bori se, da tako rečem, do zadnjega diha za življenje, to mu nalaga poklicna dolžnost! Tudi v brezupnih primerih! Pa gledam in poslušam: v spopadih nesmiselno padajo zdravi in močni mladeniči, pred katerimi bi bila še dolga življenjska pot! Zato, ker se politiki ne morejo ali pa nočejo sporazumeti! Kakšna tragika! Pa tudi smrt smo razčlovečili, ji odvzeli prirodnost. Mar ni velika kvaliteta življenja dostojno umreti? Pospremiti sorodnika ali drugega človeka, ko se mu je življenje izteklo, omagalo telo, v toplem domačem okolju v smrt? S človeškim dostojanstvom! V bolnišnici pa med napravami osamljeno in samotno ugasne! Sredi stehniziranega sveta. Kako se naj človeško poslovi? Vsak pozdrav in obisk domačih, ko si bolnik, je praznik, upanje, veselje, je otipljivi klic kipečega zdravlja! To sem sam izkusil, ko sem bil na zdravljenju v tujini. Da, vsaka smrt je borba do zadnjega! Seveda je človeku težko, ko sreča na smrtni postelji znanca, prijatelja, tovariša, sošolca iz osnovnošolskih ali srednješolskih klopi, z univerze, a mu ne moreš pomagati, natanko veš, kako teče ugašanje! Za vse moraš imeti dobro besedo, toplo, ohrabrujočo, besedo upanja in zaupanja, kajti ne enega in ne drugega ne smeš odvzeti, konec moraš postaviti v negotovo prihodnost, časovno negotovost, zakaj tudi to je upanje — nasilno bi bilo v takih trenutkih biti odkritosrčen, neodgovorno. Bolnikom ne lažem, ne povem pa jim vsega: včasih moram prav domiselno izbirati besede! Mnogokrat pa tudi narava postavi naša predvidevanja na glavo!

— In odnosi?

— Naši človeški odnosi, mislim, v javnem in zasebnem življenju so domala brez zaupanja, razumevanja, spoštovanja, nekako se plazimo po tleh in se obračamo jeguljasto. Brezobzirno smo individualizirani, vidimo le sebe. Je to stiska? Ne verjamejo več vase? Je v vseh kriznih časih tako? Razlogov za skrhanost razumevanje je veliko: bogato delo za sociološke raziskave! Ob tem me posebej vznemirjajo nekatere reči! Najprej beseda! Ne mislim na jezikovni pomen. Gre za inflacijo! Beseda nič več ne pomeni — le papir! Zadušili se bomo v papirjih. Papir, štampljka in podpis! Kaj pristna, klena, tehtna beseda! Beseda kot spoštovanje! Če stojimo za njo, se potrujemo! Še bolj velja za javno besedo. Najbrž je tudi drugačna za strokovni krog. Vedno pa mora veljati! Za njo mora biti človečnost

Andrej Grošelj: »Uljana«, 1970, lesorez

in odgovornost! Predvsem pa javna beseda mora biti argumentirana, dobronamerna. In sam moraš verjeti, kar pripoveduješ, vsa osebost mora zaživeti z argumentom.

Ni vedno lahko uskladiti svojih interesov s splošnimi: toda to je edina pot, da je mogoče razvoj premikati naprej. Zdaj smo navajeni samo kritizirati, dobre besede in ocene že skoraj ne poznamo ali pa se takim mislim celo posmehujemo! Vem, da razvoj ni brez konfliktov: toda le mirno tehtanje pripelje do treznih odločitev. Potem: večno in neomajno junaštvo je zmota! Genija, ki ima vse prav, ni: a pogum je dragocena lastnost! Nesmiselno izpostavljanje je neumnost: toda svoja stališča si vedno dolžan braniti, jih spoštovati in uresničevati!

Usklajevanje je potrebno, včasih je bolje sprejeti kompromis, ker se kmalu izkaže, da stvari tečejo v

pravo smer! Toda pri kompromisu je tudi meja: in to je prepričanje in znanje, ko tehtaš, kje popustiti, da drugod pridobiš! Korak nazaj, da bo mogoče napraviti dva naprej! Razmere niso naklonjene romantičnim junakom! Tisto o meji: včasih nekako pomaga tudi intuicija.

Ko pa je naloga zastavljena, odločitev sprejeta, cilj jasen, potem je treba vztrajati, čeprav je pot tudi ovinkasta! Pomembno je sodelovanje, podpora, soglasnost v teamu, skupna naravnost: v takih primerih je mogoče še tako veliko nalogo uresničiti! Mislim, recimo, na zidavo otroškega oddelka, na izvedbo prireditev ob jubilejih Združenih narodov, organizacijo strokovnih srečanj itd.

— Pa kultura?

— Vedno sem bil blizu temu področju človekovega delovanja: nekaj je spodbudila domača vzgo-

ja, nekaj šola, nekaj okolje, nekaj življenjske izkušnje. Vedno so mi burili domišljijo gradovi, me zanimala cerkva, slike, kipi, navduševala knjige, vzbudila prijetno razpoloženje glasba. Vmes so prišli zastoji: tudi čudna filozofija, češ kar je staro, je preživelo, veljajo le visoki dimniki in navdušujoča gesla. Pa smo se počasi treznili! Zdaj spet iščemo klasične vrednote, vire in trajne korenine. Predvsem mladi bi danes vse rušili: to je brezglavo! V tem je veliko nestrpnosti, samovoljnosti, grobosti, neznanja — znanje sploh premalo cenimo — rekel bi, primitivnosti. Šola in dom bi morala storiti več, ko gre za oblikovanje ciljev in idealov. Kajti vsaka generacija — hoče ali ne — nadaljuje tam, kjer so nehali predniki. Čim višje je drevo, tem globlje morajo segati korenine! Takó preteklost sega v sedanost in postaja prihodnost! Verjamem v izobrazbo, verjamem v kulturo! Za vse in vsakogar! Zato se še tudi zunaj poklica trudim, delam z veseljem in spoštovanjem, z ljubeznijo — za svojo potešitev in skupni ugled, napredek in uspeh. Rad imam Slovenj Gradec. Jezi me, da cestnih tabel, za katere sem namenil nagrado, še niso postavili! Da ljudje ne bi spraševali, kje je ta naš lepi dom! Rad imam prijatelje in ljudi, ki se trudijo za boljše življenje, napredek, rast kulture, za pristne odnose med ljudmi! Rad imam naravo: morje, planine, gozdni mir. Rad imam umetniške slike, starine, lepe kipe. Če le morem, rad preberem kako leposlovno knjigo. Zakaj kultura je neprecenljiva družbena dobrina. In take so tudi mir, varnost, spoštovanje, razumevanje — ideali Združenih narodov. Kultura mavrično razpreda doživetja in pogloblja življenjsko radost, voljo, modrost. Nevsiljeno utira poti med ljudmi. Starejši vemo, kaj je vojna, na svoji koži smo jo v rani mladosti občutili. Gledali smo smrti v oči, videli, kako je človek do kraja razvrednoten. Prav tako pa smo spoznavali neponovljive vrednote in vzore tovarništva, poguma, spoznavali neskončno trpljenje — si danes mladi ljudje sploh lahko predstavijo, kako je, če izgubiš dom, če pred tvojimi očmi bijejo dragega človeka, očeta, mater, brata, če ti vojna uniči ves življenjski trud. Zato se aktivno trudim za rast kulture; prepričan sem namreč, da je to balzam, ki blaži strasti, utira pot k spoštovanju in razumevanju in človečnosti. In vsi smo se dolžni truditi za te cilje! Slovenj Gradec še posebej zaradi ugleda, ki si ga je v preteklih letih pridobil. Če z našimi prireditvami, o katerih glas sega daleč v svet, prispevamo kancček k tem ciljem, če smo prispevali korak na poti k boljšemu svetu in večji medsebojni naklonjenosti, razumevanju, spoznavanju in spoštovanju, opozorili, da smo preprosti delovni ljudje, ki si z vsakdanjim delom v tovarnah, šolah, bolnišnicah, delavnicah, pisarnah, na poljih in v gozdovih služimo kruh zase in za svoje družine, mladi in stari, povedali, kako nam je dragocen mir in kaj nam pomenita varnost in sodelovanje, in če je za katero zeleno mizo v diplomatski ali državniški ali drugi pisarni bila ta misel pritrjujoče sprejeta in (bo) prispevala k pozitivni odločitvi, potem ima naše početje smisel — prizadevati si za človečnost in razumevanje.

In trdno sem prepričan, da je tako!

Moj prvi »prvi april«

Tudi noč hitim iz sestrsked garderobe in si kar spotoma popravljam uniformo. V mislih preklinjam avtobus in večno, sopihajočo bitko s časom.

Nenadoma mi korak čudno zamre in za hip ohromim pod težo omamnega vonja, ki puhti iz oddelka za intenzivno nego. Zareže se vame, kot se ostro zareže skalpel v drhtečo kožo. Čeprav je omamljena od narkotikov — drhti!

Drhti v bezupnem boju za nedotaknjenost, da ostane celota, kar je še maloprej bila. Večkrat sem občudovala ta, že v naprej odločeni boj drhteče beline in svetlikajoče rezine. Začutila sem neomajno moč drhtenja in premoč lepljivega, sladkobnega vonja po krvi, ki plazi po poražencu, najprej plašno — po kapljicah, nato pa ga z odločnim curkom pogoltno.

— Vi ste pa novi tukaj! No, pa pogledaj, kakšen bo vaš »prvi april« tu zgoraj?

Sežem v ponujeno roko, tako hladno in tujo, da me za hip spreleti srh po telesu. Zazrem se v mračno sivino njegovih oči. Kot list za listom odkrivam strani čudne žalosti, ki veje iz njih, otopelosti in — kdovekdaj — umrle iskričnosti. Kot otrok, ki ga frcejejo po prstih, ker je prijel v roke dragoceno vazo, zardim in se zdrzнем. Pa spet obračam list za listom, hitreje, mrzlično iščem dalje. V neizrečenem pričakovanju brskam in kopljem po mračnem in kot curek ledene vode mrzlem breznu. Kje je kakšna špranja, ki bi prepustila v to brezno žarek svetlobe? In kje je čudežno omamno, od strasti in naslade bruhajoče brezno, ki je neusmiljeno pogoltnilo in kot neprebavljivi tujek izbruhnilo na površje marsikatero žensko upanje?

Prepusim se omamnemu ritmu in vonju, ki veje iz oddelka. Stopava od bolnika do bolnika in razpravljava o posegih, ki bodo sledili. Mračno tišino, skozi katero si zaman utira pot zvok aparatur, ne predre niti pritajeno vzdihovanje bolnice na koncu oddelka. Kot blisk pa vanjo odločno zareže ropot temperaturnih tabel, ki se nemarno spuščajo ob stranico postelje. Že sva na koncu oddelka. Ko pade še zadnja tabla, se mislim obrniti in oditi, pa me bolečina vzdihljava, ki prihaja iz blede porumenelih ust, kot magnet prikuje k tlom.

— Pridite!

Od temperaturne table, ki se je maloprej s truščom umirila, mi pogled zdrsi k bledim prstom na nogah, nato dalje po hladni belini rjuhe in se ustavi pri pomodrelih vekah. Začutim silno željo, da bi iztegnila roko in potegnila veko navzgor, da bi naredila prostor bolečini, ki me vleče za seboj in požira. Samo majhna kretnja bi bila

dovolj, da bi ta bolečina našla pot skozi porumenelo, od boleznin in smrti prepojeno telo. In potem bi si tisti žarek tam zunaj, pa čeprav ni omamno topel kot sončni žarek, utrl pot tudi sem. Prodril bi skozi od življenja in boleznin usahlo veko in si vsaj za hip priboril prostor v hladnem in jeklenem objemu smrti. Veka pred menoj pa še naprej ostaja neizrekljivo kruta v svoji negibnosti in teži.

— Pridite!

Posvetim se delu. Končno si odahnem. S pogledom zajamem iztegnjene noge in revijo, po kateri brezskrbno lista in nazadnje opazim še koticke ust, ki se upogibajo pod težo smehljava. Tudi sama poiščem stol in ga postavim nasproti njegovega. Prijeten občutek me premami in iztegnem noge.

Kotički njegovih ust za hip obmirujejo. Pohotna sivina se pričinja plaziti najprej počasi, otroško radovedno preko cokelj do gležnjev, nato pa v silovitem zamahu nemo zastane pod težo vprašajočega pogleda in izpuhti v zrak kot milni mehurček. Samo občutek iskrenosti in čistosti, le občutenje sladkobnega vonja življenja in smrti, pa neizmerna želja zadržati trnutek življenja — čeprav le za hip — je dovolj, da občutim, kako kotički mojih ust rastejo, se dvigujejo in posmehujejo njegovim, ki so že zdavnaj osnemeli.

Kot strela, ki potuje skozi sleherno vlakno mojega telesa in me z neustavljivo močjo vleče kvišku, me zbode pridirljivi pisk aparature, na katero je priklopljeno srce bolnice na koncu oddelka. Pisk pa kar potuje, odganja pohlepno sivino, odpihne utrujenost mišic in me postavi na noge. Odrinem stol, s koticom očesa opazim revijo, ki je zdrsnila na tla, stopim nanjo — za tem piskom, ki vztrajno vpije, zavija in me vleče. Samo še korak in plaho otipam majhen gumb tam zgoraj. Odločno ga potisnem navdol. Mrliškega hrupa ni več, zapustil je harmonijo sladkobnega vonja in se nakopičil v mojih ušesih.

Vpije, kriči, grozi — ne odneha! Kot bi vse sile svojega življenja združila v ta trenutek, iščem in kopljem po s smrtno prepojenem telesu, ki je kot gaza, namočena v alkohol, prepojeno s temačnim strupom. Srebrna aparatura pa se reži, posmehuje in pripravlja novi, morda zadnji ples smrti. Začutim svojo majhnost pred režečo pošastjo, za hip se zavem svoje ničevosti in minljivosti. Vsa učenost se ta trenutek spremeni v neznamen atom in išče špranjo, skozi katero bi do kraja izpuhtela. Potuje po prstih in izbira med katerima dvema bi ušla. Počutim se, kot bi stopala po morski plaži, bosa in čista, kot jutro, ki ga je spral dež in kot sončni žarek, ki se svetleče pozibava na

valovih — še zadnjič, kajti hrup življenja ga bo že naslednji trenutek pregnal v njegovem lesketajočem miru. Pustim morskim penam, da potujejo po poti, ki so jo izbrale — preko mojih bosih nog. Najprej se plaho dotaknejo vršičkov prstov, nato pa nagajivo pljusnejo dalje. Se ponovno vračajo, spet tipajo in me potegnejo v igro pen in šumenja. Čistost jutra, lesketanje in šumenje valovi tudi v meni. Oči se kot v velikem otroškem pričakovanju združijo z leskom sončnih kristalov na morski gladini. Sklonim se in iztegnem roko proti tej, kot z mahom obra-sli peščeni mehki in zajamem. Kot bi z enim zamahom objela lesket, šumenje, penenje, ritem valovanja in življenja. Razgreto peščeno gmoto prekrijem s prsti in stisnem. Močno, še močnejše, da bi vpila vso njeno mehko in toploto. Neznana teža pa mi razkrene prste in nemo opazujem drsenje peska. Zavem se svoje nemoči in še vedno strmim v iztegnjeno dlan. Morda je ta trenutek še vedno v moji roki, morda mi ga je uspelo ujeti — vsaj njegov neznoten del?!

— Zdravnika!

Začutim nešteto oči, ki se začudeno zapičijo vame, kot bi izgovorila nekaj prepovedanega.

— Kaj pa norite! Tu je bilo samo vprašanje časa! Dežurni zdravnik je naročil, da ga za ta primer ne smemo motiti!

Moje oči mrzlično begajo po ležeči bolezenski gmoti pred menoj, se srdito zaletijo v režečo pošast in prebodejo usta za mojim hrbtom.

— ... Nekaj mora biti! ... Tako ne more biti! ...

Čutim, kako v meni kipi bes nad težo veke pred menoj, nad režečo pošastjo, ki že zbira svoj orkester. Iščem neznatno rešilno bilko, ki bi mi pomagala za hip podaljšati, ujeti trenutek življenja in pregnati zadušljivi smrad smrti. Stisnem pesti, da jih je ena sama belina členkov in izdahnem:

— NE! NE MOREM kar tako stati!

Naslednji hip pohlepno zgrabim temperaturno tablo in se zmagoslavno ter hkrati proseče zazrem v sivino ob sebi:

— Poglejte ... tu piše, kaj še lahko storiva!

Nisva še storila vsega, kar tu piše!

Mrzlično planem po edinem rešilnem spoznanju in nekje v daljavi zaslišim:

— Pa vam naj bo!

Ta trenutek mi je tako prekleto vseeno za svet tam zunaj, za režečo pošastjo. Obstaja samo TA trenutek, neskončno dolg in minljiv hkrati. V njem so vse moje mladostne sanje, upi in hrepenenja. Od njega je odvisen naslednji trenutek.

Plaho in z razprtimi očmi se zazrem v režečo pošast. Katera bo močnejše udarila? Ti ali jaz?

Se mi je samo zazdelo, da se je umaknila za korak? Moje telo je kot napeta struna, ki čaka, kaj bo udarilo po njej.

Naslednji hip bi od zmagoslavja objela režečo pošast, ki ježno bolj vame, v neizmerni sreči bi zakričala in izkričala vso napetost iz sebe. Uživati ta trenutek čimdlje — rojstvo novega trenutka ali začetek konca prejšnjega?!

Nemo opazujem rahel utrip življenja. Koliko časa bo vzdržal? Bo postal močnejši ali slabotnejši? Za koliko časa sva ga podaljšala?

Pomladna noč se pričena poslavlja. Le še malo in izpodrinil jo bo nov dan, svež in topel. Prinesel bo dih pomladi, upanja in hrepenenja, žalosti in izgubljenih sanj. Še malo, pa se bom tudi sama podala v pomladno jutro, ki prihaja.

Nazadnje stopim še k postelji ob steni. Lahen in prožen je moj korak in telo, ko se sklonim in primem roko bolnice. Tisti trenutek pa se izvije iz bledih ust sopihajoč vzdihljaj, hlatajoč za pomladnim zrakom in življenjem, ki se zunaj prebujata. Neznana sila me potegne na rob postelje. Roka, hladna in mlahava, se me vedno bolj oklepa. Vame se zareže široko razprte oči. Še zadnjič so premagale težo vek. Prebadajo me, kričijo, kot bi hotel vame izkričati radost in bridkost življenja, ki se počasi in vztrajno umika. Pridruži se jim nešteto drugih, temnih, divjih, podobnih vranjim. Kot netopirji se zaletavajo v bele stene, s krili ostro zamahnejo proti meni in nemo zastanejo. Pogled otopi, glava pa počasi in mirno drsi proti ramenu. Iz ust kot strupena kača prileze gosta in lepljiva kri. Kot bi telo izbruhnilo še zadnje znamenje življenja. Izvijem se mrtvemu oklepu rok in zravnam utrujeno telo. Že se mislim obrniti in oditi, ko trčim ob temačno sivino oči za seboj, ki se v skrivnostni iskričnosti ožijo in režijo. Kot režeča pošast, ki utrujena nemo počiva. Pridruži se jim komaj zadržani krehot, mrzel in tuj, da zadržim.

— Se vam je posvetilo, zakaj sem takrat rekel: ... pa vam naj bo!? Ste pogledali na uro, ko je pričelo pešati srce bolnice? Preprosto račun draga moča. Če bi bolnica umrla takrat, bi morala vsa dela okrog mrlišca postoriti midva in to ravno sedaj, ko odhajava. Saj veste, dve uri po smrti mora preteči, da se ta dela lahko pričenejo. Tako pa sva skuhala lep »zajtrk« sestram, ki prihajajo. Pa še vam sem pripravil lep prvi »prvi april« tu zgoraj. Ni kaj, ta moja »prvoapril-ska« je bila prekleto dobra!

Z očmi zajamem otopeli pogled in mu sledim. Le kaj je hotel še nazadnje ujeti in vsrkati vase?

Utrujenost izpuhti, nova, neznana sila jo izpodrine in me vleče VEN, na hodnik.

Sladkobno lepljivi vonj je izginil, klonil je pred dihom pomladi, ki se prebujata.

Nebo se v svoji sivini in teži počasi razpira in gradi špranje, skozi katere plašno kukajo sončni žarki.

Megla nad mestom se slovesno umika — vsemu novemu, ki prihaja. Tišino mračnega hodnika napolni glasen, pravkar rojeni in življenja lačen otroški jok, ki prihaja iz porodne sobe. Hlastajoče zajame zrak in globoko zadaha. Naj je vdih še tako boleč — poln je upanja in neizživetega hrepenenja.

Začetek novega življenja — in novega dne.

Tone Turičnik

Krog temne samote

Razumeli boste, da sem prišla. Ostala sem sama. Nikoli prej, najmanj, ko sem bila mlada in pri močeh, pa tudi pozneje, ko sem imela svoje, mi ni prišlo, da bo kdaj tako. Zdelo se mi je, da je celo lepo, da si sam svoj, odvisen le od sebe. Toda tako sem mislila, ko sem bila pri močeh: pa pridejo leta in križi in jim nisi kos, hudič prekleti. Saj veste: stari mi je umrl, otroci so šli, s sosedi se ne moremo. Nadloge so, nadloge, še bolj, če si bolan. Ne, ne, nobene miloščine, ne bojte se! Bom povedala.

Poglejte ta razbrzdani obraz: zaradi let ne bi smel biti tak, po vsem pa, kar sem doživela, bi moral biti še hujši — kot njiva, prerana z najtežjim plugom in pripravljena za seme. Sama sem vaga-

la. Pred sabo ne uideš: nimaš kaj skrivati, pa čemu tudi?

Tudi teh gubic ne, kaj gubic, gub, težkih vrvi: glejte, najprej so se zarezale in me udelale pri očeh, nenadoma sem jih ugledala, zamajale so me, se plazile povsod, spat nisem mogla, s kolom po glavi je bilo to, zaradi teh prekletih znamenj. Pa sem si dopovedovala, da je vse daleč, da bom vse živela in doživela, preden bo konec. Prazne sanje, lažni upi in svinčeni obupi! Težila sem v osišče, pa me je vrtele po obrobju. Razumeli boste.

Potem so se druga za drugo, okoli ust in po čelu in tja v vrat, vidite, in po licih razlezle in razpredle, kot bi zemlja razpokala ob hudi suši. Od tistega mlečnega, rožnatega in napetega obrazka ni kaj prida ostalo: morda oči, le da so utru-

jene in oslabele. Vem, včasih so bliskale ogenj in marsikatero moško glavo, črnolaso ali sivolaso, so prežgale: ostalo je le malo pepela. Gledate zavaljeni život: žrtitje in starost to naredi. Kdaj je izginila gibčnost in vitkost, kdaj se je izgubila voljna svila gladke kože, kdaj so se razobesile vreče po trebuhu in bedrih! Človeka tako zaleze.

In si že v drugi polovici.

Štak. Potem bolezen: slišite, kako me sili, kakor bi naganjal meh. Že stopnice, glejte, me dajejo. Naduha. Ta me bo spravila. Oni dan me je hotelo zalapniti, kot bi se utapljala. Hudičevo, kaj. Razumeli boste.

Dolgočasen je ta prostor: kako držite tu. Okno je res živa razglednica kot pozdrav s planin. Ja,

Kozji hrbet in Uršlja. Kako sta po dežju napeta in blizu. Veste, davno je že.

Lezli smo gor, grizli kolena in vztrajali. Fant za mano, glasen, kar razganjala ga je. Z veseljem sem ga poslušala:

— Kako postavlo imaš! Kako ritko! Joške! Ej, bi te! Jezila sem se. Bil je še bolj razposajen, lovil me je, trepkal po bokih. Nerodno mi je bilo in vznemirljivo. Starši so postavili plotove, bila sem zaplankana. Kaj se ve, morda pa je bilo dobro. Veste, tisto noč je bilo prvič. Čudno te zmelje višina in tema in samota in razposajenih fantov nemirna bližina! Potem sem mislila, da je z mano narobe, pa na srečo ni bilo. Vsakič me je bilo strah. Vsem se je tako mudilo — hop globoko, malo miganja, pa je že konec. Vsi so enaki. Mislila sem, da bo mož drugačen: bil je okoli mene, da je bilo veselje, potem se je spremenil. S težko klado je udaril, zahropel, me stisnil in je bilo konec. Jaz pa sem ostajala brez vsega, ko je bilo vse najbolj napeto in občutljivo, ko me je kuhala vročica. Vse je mrgolelo v meni. Pa se je obrnil in zasmrčal. Včasih ga je še prišlo, pa je spet bilo tako. In se je kopicilo in raslo v hladnost in sovraštvu. Jokala sem, hotela iti. Pa nisem. Berem, da je zdaj vse drugače.

Potem so prišli otroci.

Garala sem in jih spravila k sebi.

Čez plot sem tudi poskusila: nič, le razočaranje. Vse me je dušilo, povsod sem segala v prazno. A danes slišim: koliko lepih besed, čeprav so lažne, in poljubov, čeprav so strupeni, in obljub, čeprav so goljufive — za kaj je bil človek vse prikrajšan! Tudi mati se mi je pozneje, ko sem doumela, zasmilila. Nikoli ni pripovedovala o tem. Pa je najbrž bilo podobno — raztegni in bum! Pa čakaš in čakaš, a ni, nikoli ni, čeprav je čisto blizu. Reva je bila. Za nas — otroke — ni imela lepih besed. Včasih, ko se je napila, se je raznežila. Trdo jo je držalo. Tudi oče je bil grob, pijača, kajpak. Prijaznih besed ni bilo med njima, molk in prepir, toplote nič. Bojda so ju posilili v jarem zaradi zemlje in računov, hudičeve barabe, fej! Ah, Judeževi groši! Mater sem nekoč slišala, ko je izdavila črno tožbo: — Poglejte, tam pod tistim hrastom so me lastni prodali! Boste razumeli.

Vi si sploh ne morete predstavljanjati, kako sem bila tudi zaljubljenka: do ušes, kot se reče. To je bilo še prej. Noč in dan sem sanjala samo o njem, zmešal mi je glavo. Vse je norelo v meni, do bolečin, telo je zajel ogenj, pa volja biti z njim in ob njem. Koliko grenkih in lepih ur je bilo, fant ko smreka, ko sonce, kaj bi pravila, saj veste, pa je bil tudi zaljubljen. Potem pa, coprnica hudičeva, ga je spentljala, prijateljica, veste, pomislite! Dneve in noči sta se mečkala, ej, kakšno gruljenje! Črno se mi je kopicilo, napovedala sem vojsko: ne, ne boš ga imela. Podtalno vojsko. Nisem se sprla, precej lažnega prijateljstva je bilo, počasi sem sejala maščevanje, ga negovala in dišavila, pripravljala prepad: pa je začelo iti navzdol, se krhalo, naraščalo in gostilo. Razšla sta se! Ne, ni se vrnil. Živimo vsak v svojem kraju: ko se srečamo, se oguljeno pozdravimo, spregovorimo o vremenu in cenah, teh kurbah hudičevih, se medlo nasmehnemo, si mlahavo potisnemo roke in pohitimo naprej. Moralo je tako biti.

Metka Krašovec: Poletje na Karibih, 1986, sitotisk

Oporoka

Denar in krepplje
kot je v navadi, hudič dobi.
Rahitične kosti zapuščam
svojemu zvestemu psu.
Kakšno veselje ga je gledati,
že ko s telečjimi dela hrsk, hrsk!
Tako ostane v družini
njegov žalostni pogled, ki me spominja
na očeta nad sinom obupanega.
Iz lobanje široke
naj se žalni zbor napoji.
Jetra in ledvice, če so še za kaj,
naj kak poštar dobi, za rezervo.
Svoje zobe
zapuščam Džingiskanu,
strašne škrbine, ki z njimi
požene v beg ves zemeljski raj!
Srce, če se mu ljubi,
naj s stojnice dekletom mežika, ...
Dušo in podobne reči
dajem svojim davnim
prednikom, ki so se ravnokar
spustili z drevesa:
naj zlezejo nazaj tja gor
in nikoli več ne zapuste
tega nebeškega kora!
A iz kože vrečo sešijte,
jo s številkami za srečolov
napolnite! In vse
bo spet tako kot doslej:
pred vsakim se bom tresel, a glej!
brez strahu.

Muham in črvom pa nič!
Zmeraj se posmehujejo,
ko jim omenim
večno življenje.

Tožba iskrenega samoupravljavca

Breze osvetljujejo praznični
dan, na belem oblaku
Bog v nedeljski obleki
(počasi pripluje).

Ta vražji upornik! Skriti
sovražnik ljudstva, saj sploh ne spoštuje
četrtle izmene, večnega delavnika!
Ne boš se več izmazal z nejasnimi
obljubami, da se poboljšaš, ne
s prijaznim smehljajem. Zbudili smo se!

Zbudili ljudstvo in zdaj preverja,
od kod sumljivemu tipu, kakršen si,
vse to bogastvo, od kod ti svet
in še veselje povrhu,
ko si pa delal samo šest dni!

In ta razsipnost! Vprašam te:
Kaj ne velja varčevanje za vse?
Čemu potem toliko izbruhov življenja,
toliko različnih rož, namesto
da bi bile naše kašče zmeraj polne!
In toliko ptic! In
toliko različnih ljudi! In
toliko majhnih smrti, ko bi bila dovolj
ena sama velika!
Čemu toliko vsega in le moja
steklenica prazna?

Če si postaja

zelo velika, avtobusna ali železniška,
si zmeraj poln ljudi, ki vrvijo skozte.
V tvoji čakalnici se igrajo otroci, ponoči
te pobruhajo pijanci, in kljub temu,
da te varujejo miličniki, prav malo spiš.

Če si postaja — in kaj si drugega, ko gre vse mimo
in le včasih na tvojih tirih obleži kak ponesrečenec —
si najbolj žalosten na svetu, ker ne moreš
nikamor odpotovati. In vendar si si samo enkrat
zaželel — ah, tedaj, ko še nisi bil tako mogočna,
tako popljuvana zgradba — sestni na vlak in se
malo popeljati na izlet.

Kako prepoznaš pravega obešenca

Pravega obešenca težko prepoznaš.
Hodi po svetu kakor vsak drug,
jezik mu ne visi iz ust,
razen če liže sladoled
ali kaj drugega. Le
nekateri med njimi
te gledajo z izbuljenimi očmi,
večina jih naglo umakne pogled.
Izogibajo se tramov in kljuk,
drevesa se jim umikajo s poti ...
Vendar pa vsi kdaj pa kdaj
kakor v molitvi
dvignejo roke, da si
zrahljajo zanko luči.

Milica Žarković; poljub, 1985, suha igla

Darja Kniplič

Sedim tukaj

Sedim tukaj s prižganim televizorjem in cigareto,
s strgano nogavico
in v mislih s sinovoma,
katerih mati ima v kleti miši.

Vrtijo ljubezenski film, ki bo imel heppy end,
meni pa luknja v peti zeva,
njeni sinovi se bodo nesrečno zaljubili
in njene miši se bodo preselile
v našo klet k našim mišim.

Nakar je sosed dobil v klet podgano,
njegovi ženi je potem šlo slabše kakor meni.
Ampak ni mi bilo žal!
Ravno tisto nič je Toni vedel,
da Milena ni dobila rož zastonj,
tudi jaz ne, ampak mojih ni nihče pogledal.
V kleti pa se je začel boj —
miš je hotela premagati podgano!

Slava osvoboditelju

Bil je zanimiv ko je prišel
ampak odrezala sem mu dušo
Potem je postal žival
in meni je uspelo zadušiti
pokvarjenost človeka v njem

Jaz ne vem

Poznala sem moškega
ki je imel kompleks
zaradi pleše
potem so s prijatelji
tuhtali in tuhtali
in prišli do spoznanja
da sploh ni problem v pleši
temveč da so se mu povsile oči
potem se je končno vnesel
a ne za dolgo
sedaj ima kompleks
da ima prenizke oči

Peter Rezman

Nula

Jaz sem pozitivna nula.

Stojim ob cesti,
mimo vozijo tovornjaki
in velika,
lepa,
osebna vozila.
Vgrajirana,
tapicirana.

Čestitamo in pozdravljamo.

Izkopanine

Auuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu!
Au — je rekel
Aleksander kralj.
Če so že vsi,
zakaj še ne bi jaz?
In je zbral vse južne Slovane
pod eno marelo.
K prvim je hodil jest,
k drugim je hodil pit,
k tretjim je hodil
svoj srček hladit.
Prvi mu jesti da,
drugi mu daje pit,
tretji v Zasipu
je v kamenje zabit.

Milena Cigler

Opoldanski sliki

I.
V rokah je držal kos
rženega kruha,
v velikih, zgaranih rokah.
Kapo s šiltom je imel potegnjeno
navzdol
in
v mirnem aprilskem dopoldnevu,
ko je sonce obsijalo
domačijo,
je pavjemu paru drobil
kruh.

II.
Kmečka izba.
V kotu miza.
In za mizo starka.
Vsa drobna in zgarana
reže kruh.
Naslonjena na steno
opazujem njene kretnje.
Poglejte skozi okno,
pravi,
ta konj že skoraj nima
več kaj jesti.
Tišina.
Žvečenje kruha in
brenčanje muh.
Oh, kaj bo z mano,
mi naenkrat reče,
vsak čas se podrl bo
hlev.

Andrej Grošelj: Ptica, hrast 60 cm, 1986

Vladimir Verdnik

Popoldan in igra in smrt in popoldan

Svetloba se odlomi, odskoči čez sipino, trči v zidovja. Naredi se dan, da vse bliska, se blešči, je belo. Slika je zelo resnična, nenavadna, čeprav se nekaj maje, to je od zraka, je zelo napet, od vlage, kar naprej se dviga, tišči od barje. Vse segreto se vrtinči, hladno pada in se kar v nedogled ponavlja, z natančnostjo in trmom.

Vodovje, ki vse to povzroča, je dokaj kalno in še drgeta. Pesek vse požira, tudi strah, a je bolj miren, je ravno v tistem kotu, da valovanja ne pritiska vanj in ne pada čez. Vse to se barva z algami, močvirja jih je polna, z gričevjem naokoli, nekaj tudi z nebom, ki je strašno modro in zelo globoko.

Taja stoji tam zunaj, roki ima uviti in zadaj sklenjeni. Svetloba meče njeno senco čez previs. Pri tem je nič ne lomi. Jaz pritiskam čelo na stekla paviljona in jo gledam v hrbet. Zelo je lepa, s široko zadnjico, ves sem napet, krhko jo razlomim pod seboj, ko trepeta, se primika in je vsa vlažna, ženska, dokler se slika ne razblini, postane pikčasta in je umaknjena, zbledela, a jo še vedno mislim, teptam nazaj.

Lasje so kratki, rahlo temni in zelo uporni. Nemara jih premika veter, nosi njihov vonj k meni, seveda, le do stekla.

Molim, nič ne vem, kaj molim, molim kar tako. Mislim, da je dobro, če se moli, srce mi bije, mislim, da ni dobro, ker utripa trdo.

Taja je nemirna. Pri tem jaz nimam kaj. Zdi se mi, da je napeta od strahu. Strah je že nekaj časa, dolgo v kotlini. Meša se z govoricami, te pa spet čeme čez dan potuhnjeno in skrito, ponoči vstajajo, predirajo zidove, vstopajo v sanje brez premora, težko, včasih toga.

Seveda je vprašanje, od kod vse to. To, o smrti, o nekakšni blede dekli, ki je zdaj naenkrat ni, se pravi, da nihče več ne umira, niti ne umre.

Osebnost mislim, da se je čas ustavil, nemara sanjam, a je vse preveč resnično, z jasno sliko kot iz ogledala, ki ne zamenja niti leve z desnimi, niti desne z levimi. Odbija tudi barve, čeprav so vse otožne sive in so zavite z drugimi še zmeraj temne, z nič življenja, z malo skrite volje, nekaj lažne, z brez konca dolgimi odbleski.

Umaknem se v naslonjač in di-

ham. Nosnici razmikam na široko, vonjam zrak, zelo je topel, posušen, nekje propada trava in plane skozi zid, brez prave volje, a pronicljivo polni prostor, premaga vonj, ki sili iz kozarca, kjer je vino, težko črno vino, ki ga pijem s cigareto v ustih, dokler se nam ne vključi televizor in se začne oddaja. Poročevalec govori, da se je začelo. Povsod nekakšne orgije, nasilje, vse seveda brez posledic, nihče ni mrtev, smrti vendar ni. Baje je vse več prostovoljcev, poizkusnih kunccev, z napeto željo, ne biti breztelesna senca, ki jo premika že najmanjši dih, umreti, umreti po presoji, vsaj z drobcem upanja na smrt, smrt za trenutek. V nekoga so spustili tok, milijone voltov, prav nič se ni zgodilo, ni umrl, kasneje je odstopil, jasno, saj je vse brez smisla, ubiti se in ne biti mrtev, kakšna godolja, in me zajame srd. Treskam s steklenkami, nalašč tako, da se ničesar ne razbije, čepinje žvenketajo, na preprogi se izgublja zvok, takoj je mir in je tišina.

Grem spet k steklu in vidim, da se slika trese; Taja je na drugi strani, z njo je neki moški in si jo jemlje, kar tako, od zadaj in, o moj bog, vzdihujeta, polzi po njej, drobne prsi so napete in skozi bluzo, do kraja je odprta, padajo dojke, rdeče bradavice, po njih se zli-va vino, ki sem ga pravkar pil.

Ves v silni jezi zdvim iz paviljona, zdaj boš videla, usekam, da se tul odlomi, v rokah s steklenico se zaženem čez previs, v pesti čutim steklo, dlan mi krvavi, prav nič ne mislim, zakoljem ju oba, nemara bo uspelo. Razum se brani čustvom, vse je brez smisla, roka šine skozi in se zarije v prst in v travo.

Malo tulim, oba se mi začudita, njega ne poznam, kjer so oči, ima velike luknje, boljčijo vame brez strahu in jeze. Potem privzdignem roki, dlan pokrije zrkla, nekaj mi je laže, menda sploh nič ni res, seveda ni, skozi tiste roke vidim, spoznam, da se vendarle dogaja. Taja je še zmeraj mokra in se malo trese.

Razum je spet močnejši in pozabim . . .

Sedem na previs, nogi mogotata dol, tako po turško spet prekrizam roki in padem vznak, hote, brez skrite misli.

Na drugi strani bevska pes. Strmi sem čez in čez previs ne more, laja silovito, se zaganja, čez čas

zavili in se nekam vleče, skrit v visoki travi preži in čaka, v duhu vidim, kako je ves napet, s krvavimi čekani, z zakrito večo čez oko, prepričan, da bo kaj ubil, vseeno kaj, moj bog, kako je to brez smisla.

Če prav pomislim, sploh ne vem, kdaj se je začela mora, čemu, kakšen je njen smisel, ujet v navidez jalavo početje, a vendar, v dogodkih mora biti nek nemir, nekaj skriti smisel, ki je utajil logičnost in zveze in zdaj počne norosti, s silovito igro nadigrava vse, razum, telo in dušo.

Še vedno vržen vznak gledam v nebo, prekrito s ptiči, kljuvajo se med seboj, vrešče, z vršanjem kril se meša zvok pomladi, to je spet od vetra, ki razlamlja veje, in vidim seme, ki preprosto pada.

Taja mi potipa čelo, z nežno roko, ker se ne ganem, gre naprej, čudim se korakom, ki se umikajo, ne dajo nič glasu ob teži. Taja gre in spet jo gledam v hrbet, kako ukvirvija mišice, kolena rahlo upogiba, zadovoljna je in potešena, molče pogoltnem težko slino, ki se nabira v ustih in v žrelu, se vlažna meša s prahom in še čim in je še vendar vedno slina.

Potem, ko je na drugi strani, se obrne in mi tiho reče:

»Mislim, da si res neumen, čisto nor, ovedi se, odrasti, počni, kar te je volja. Zaradi mene si lahko pripelješ žensko, dve, še več, zdaj je to moderno in ne, da se človek kisa ob preprostem spolnem aktu. Sem mu pač dala, kaj potem, ubiti me za to ne moreš, navsezadnje je zdaj ugotovljeno, najbolje se je vzdrževati, spolnost je pač prežive-la, če komu dam, mu dam iz čiste-ga užitka, če hočem, tudi tebi, do-volj si me izrabljaj in stara sem na-tanko dvajset let, če slišiš, dvajset, polnoletna . . .«

In še je govorila. Ves čas sem gledal v nebo, pač, ker je bilo najbolj pri roki, z največ govorce, z najbolj modro barvo, najbolj varljivo, ob robovih nekaj temno, morda bo še vihar, nevihta, psa ni bilo več videti nikjer.

Popoldne je potem res deževalo. Prišel je sosed, že nekaj časa je živel na vrtu pod šotorom, je rekel, da ga zebe in naj mu dam odejo in naj utišam radio, ker ga glasba moti.

Vse to sem storil, želim imeti mir, vsakdo ima svoj mir, menda ga tudi jaz lahko imam. Nevihta se je razbesnela, čakal sem, da dež

preneha, drevesa v parku so se krivila v nemogočem ritmu, glasba je utišano drdrala. Prišla sta dva študenta z neko žensko. Taja jim je stregla kavo. Z menoj sploh niso govorili. Kadil sem, bolelo me je vse telo, posebno glava, a sem molčal, bil sem dostojanstven, bil sem nem.

Študent, ki je imel lase čez čelo, je rekel Taji:

»Za vaju je najbolje, če se pridružita skupini, dobila bosta vsaj številko, to je v tem stanju prednost. Recimo, da te kdo napade, posiljuje, dolžnost skupine je, da ti pomaga. Pravna pomoč je danes nuja, pri nas imata vso oskrbo in vsako jutro kavo.«

S palcem je brkljal po svojem kosu in kdaj pa kdaj potegnil dim iz pipe, grozno mi je šla na živce, soba je bila v dimu in monotonem ritmu teh besed.

Taja je odprla levo veko, obrvi ima zelo visoko, ustnice našobljene, obarvane s temno šminko, so se ukrivile v zapeljivo šobo, pri tem sem videl nekaj zob, res čisto belih, bolj belih kakor njena koža, kadar je z mano čisto gola, trepetaje zvita v čar svojega trikota. Vedel sem, da ga osvaja. Študent se je zalepil v njene noge. Bil sem ob kaminu, vem, da je kolena razmaknila, rožnato mednožje, temne dlake, študent si je obrisal potno čelo in očala.

Priznam, naskrivaj sem se zabaval. Vsa teorija se mu je podrla, skupina, ha, skupina; smrtno resno sem kadil cigaro in gledal dež in steklo, rože na polici, ki so pod nalivom trepetale.

Potem je rekla Taja:

»Mislim, da je ponudba zanimiva, vendar, roko je stegnila vame, on ne bo hotel, moj mož je trma. Gre tudi za skupinski seks?«

»Da.«

To je rekla ženska, dokaj proustudno, doumel sem, da gre za hordo in nisem več vzdržal.

Poskočim, z rokami, krčevito so napete, zagrabim mizo in jo treščim mednje. Spet isti začudeni pogledi, skomigajo z rameni, ravnodušno in malo s posmehom.

Potem smo spet sedeli.

V tistem dimu nisem rekel več nobene, glavo imam polno zanimivih misli, predvsem o smrti, to je seveda najbolj aktualno. Kaj, če kljub vsemu ne sanjam, kaj če res ni več smrti. Absurd, intelektualna fraza, vsak počne, kar ga je volja, je, se opija, vlači ženske, politika razpada, je brez smisla, groziti je norost, delati orožje — farsa, sploh delati, edini cilj, da ne zno-riš, v tem primeru seveda ni več mogoče govoriti o državi, niti o družbi, vendar je interes, tak, skupen, iskati smrt, za vsako ceno, najti dosti hrane je sploh nepotrebno, saj žreš jo itak le še iz užitka, piješ iz strasti in iz nagona kavaš-ženske.

Vendar, nesmiselno je razglabljati o tem, nikjer ni rezultata, mar ni potem najbolj sprejemljivo narediti to, kar počenja Taja, kar predlagata študenta, kar prikimava ženska.

Čemu sploh tisti tisočletni boj, boj proti smrti.

Tako je minil ves popoldan, trenutek, ko smo razglabljali o smrti in, nazadnje, ko je še študent prikimal, ko je pred mojimi očmi povajal Tajo, ko sem sam otipal tisto žensko, ko so na televizorju prenašali poizkušanje z atomsko, ko je do kraja vse razpadlo, ponorelo, sem z zadnjim kančkom zdravega razuma vendarle spoznal, da se da živeti le pod pretjno smrti.

Andreja Martinc

Čebelica

Velike oči zro vame.
Usta so izginila v
lobanjo.
Roke so rahlo
razprte,
telo se naslanja
na stranico postelje.
Mrtva čebelica.
Darilo
za rojstni dan.

Zahod

Zašlo si,
sonce minljive sreče,
le bolečina v srcu
je spomin
na toploto zlatih žarkov.
In spomini
se vračajo
kar naprej.

Idila

Snežinke,
padajte, padajte,
morda boste
ohladile
srca mojega ogenj
in utopile
bolest pozabljene sreče.
Ah, padajte . . .

Resničnost

Kdo sem,
ki kopnijo
sanje mi
v cvetu mladih dni?
Kdo,
ki ga stiska življenje?
Ah, ni več sanj,
vse je
gola resničnost.

Vrnitev

Vračam se
v prostore domačnosti:
znani obrazi,
ljubi pogledi!
Potem se zavem:
to je le
spomin!

Jutro

Poglej,
kako lep je svet!
Neštete pajkove mreže
v jutranji rosi!
Svetloba
in blesk!
Strmim.
In sonce žuga.

Veje

Listje
odpada na zemljo,
gole veje
pozdravljajo hlad.
Tesno mi je.
Misli
svinčeno hitijo
naprej
in padajo.
Besede
se izgubljajo v pozabo.
Le gole veje.
In osamljen
vranji krik.

Marijan Mauko

Vidim ga vidim

Jaz ne vidim knapa, kot je bronasti »king kong«
v Črni, vidim ga,
vidim
kot mladega fanta —
visokoraslega kot smreka za jambor,
polnega ognja.
Kot stara suha bukovina,
ki vsak »šiht« zgori do kraja
in vsak delovni dan na novo vstaja.
Vidim
ga, kako se vsak delovni dan
do golega sleče in se v umazano obleče.
Vidim
ga, vidim, ko si težko svetilko pripaše, težko
čelado na glavo povezne
in se v škornje blatne pogrezne.
Vidim
ga, kako drvi v temo, gorje njemu,
vidim
ga, kako se plazi po kolenih, pa ni na kolenih.
Vidim
ga, vidim, kako so ga iz jame poslali,
ko so mu zdravje pobrali.
Vidim ga,
vidim.

Nisem pijan

in lahko hodim.
Plota naj se drži tisti,
ki sam hoditi ne more.
Kadar pesmice pišem,
priznam,
se opotekam,
toda vem,
kam grem
in kaj hočem.
Res, nisem maneken
in se ne menim
za pravila igre:
kadar vstanem, se zapodim,
če je še taka sila,
do cilja.

Sklepi

V sklepih sem prebral,
da nisem več to, kar sem.

Nekdo mi ga je spustil
po ovinkih.

Nekoga bi moral po nosu
pošteno obrisati.

Pa me je knokavtiral
samoupravno.

Z lepim, čistim udarcem
me je položil.

In sedaj ležim udobno,
malo se mi moti.

Andrej Grošelj; ženska figura, les, 1985

Zgodba o lepi Nuši, njeni mamici in glinasti glavi

Priznam, marsikomu se lepa Nuša ne bi zdela tako lepa, da bi bilo treba posebej opevati njene čare, njen vijoličast ali zelen klobuček, čevljičke iz krokodiljega ali — vrag vedi — kakšnega usnja, zimski košušček ali letni plašček, fine rokavice, kakor da so iz človeške kože, ali torbico, ki jo je znala nositi kot prava veleestna dama... Ampak lepota vendar ni odvisna samo od teh stvari! Tudi ne samo od obraza, od nasmeha ali otožnega pogleda! Ne, lepota, vsaj Nušina, vas je pretresla čisto drugače. Ko ste jo videli od daleč, ste pomislili: »Od kod se je le vzela... saj je na svetu taka kot gospa Pokrovska...« Gospa Pokrovska je bila grofica, ki je skupaj z možem, nekakšnim polkovnikom ali podpolkovnikom pred štiridesetimi ali petdesetimi leti pribežala iz Rusije... Ampak gospe Pokrovske že zdavnaj ni bilo več, kakor tudi ne njenega belega psa, s katerim je po moževi smrti vsak dan hodila na sprehod... Sicer pa čar utelešenih spominov ni trajal dolgo. Ne, to ni bil duh stare imenitne gospe, bila je živa in popolnoma naravna Nuša Bobovec, ki se je še za žive ljudi komaj menila, kaj šele, da bi se pečala z nekakšnimi duhovi starih grofic... Ko je obstala na peronu, si po potrebi popravi klobuček ali torbico, ki je ni nosila čez ramo, kot je bilo v modi, temveč čez roko, se je zazrla nekam predse, a ne v tla, temveč kakor da v svojo lastno podobo v zrcalu, in tako obmirovala... Tako so jo imeli ljudje priložnost videti dan za dnem, ko se je okoli pol četrte vračala iz službe, naredila na postaji dva ali tri, domala zmeraj iste gibe, in potem stopila v vlak, zmeraj zadnja, ko ni bilo več nevarnosti, da bi jo kdo grobo odrinil ali se je tudi samo majčkeno dotaknil... Ponavadi je potem vendarle našla svoj prostor prazen, sedež pri oknu, kamor se je stisnila (in mogoče ta trenutek spet spominjala na grofico, med njenim begom), dvignila oči do določene višine, sklenila roke v naročju in obmirovala, da niti tega ni bilo mogoče več z gotovostjo reči, ali sliši drdranje vlaka ali ne... Sicer se je pa peljala komaj dve postaji daleč in je ta čas, če je bilo treba, tudi stala zunaj na hodniku — a spet v tisti nepristopni drži kot prej na postaji.

Enkrat samkrat se ji je zgodilo, da je tako negibno sedeč na svojem prostoru ob oknu zadremala, a tudi to le za pet minut, zakaj že kmalu zatem, ko je med enakomernim zibanjem potonila v sen, se ji je zazdelo, da čuti nekakšno zopno, vročo in smrdljivo sapo blizu svojega obraza, zazdelo se ji je, da čuti bližino nekih grobih rok, ki se bojo zdaj zdaj dotaknile njenih kolen in se ji začele plaziti pod križ... Le en sam bežen hip je še odlašala, na meji med snom in budnostjo, kakor da čaka na dokaz, ko bi se je dotaknile bodisi ustnice, neke moške ustnice, in ji skušale ukrasti poljub, bodisi roke, ki bi jo hotele nesramno razgaliti, potem pa se ji je obraz domala histerično skremžil, oči široko odprle, usta so se že pripravila na

krik... ko je zadnji trenutek opazila, da sploh ni nikogar ne ob njej ne nasproti nje in se ji le s sedeža na drugi strani nekako čudno smehlja starejši gospod... Naglo je vstala, si z jezno kretljivo poravnala krilo in izstopila eno postajo pred domom. Starejši gospod, ki je začudeno gledal za njo, jo je zdaj še bolj kot prvi trenutek, ko ga je videla, spominjal na očeta.

Potem se ji nikoli več ni zgodilo, da bi v vlaku zaspala, pa naj je bila od papirjev, od aktov, ki jih je prebirala in premetavala in zlagala v uradu, še tako utrujena — pa tudi uglajenega moškega srednjih let, v lepi sivi obleki in blagih, skoraj kakor da odpuščanje prosečih oči, ni videla nikoli več.

Vlak stoji na njeni postaji komaj minuto, kvečjemu dve, kadar je malo več potnikov — a običajno izstopi sama, kakor tudi zjutraj sama čaka... razen ob kakem cerkvenem prazniku, ko kmetje z bližnjih hribov v večjem številu romajo v mesto... Ko vlak izginja za hribom, takoj, ko prevozi stari kamniti most, stopa ona na brv, in ko je slišati njegovo piskanje pred predorom, prime za kljuko in odpre vrata v ograji okoli domače hiše... morda se le kdaj zgodi, da vlak pozabi zapiskati.

A tudi potem je vse, kakor mora biti: rjavskasto črn volčjak Zefir, pametna in redoljubna žival, ji priteče naproti, trikrat pomaha z repom, zacvilji (včasih tudi zabevska, vendar potihem), potem pa sledi njenim stopinjam in vsako posebej ovoča... Zdaj stopa Nuša še počasneje, še za spoznanje bolj dostojanstveno, ne meneč se za to, da je nihče ne gleda, morda le mamica, od tam, kjer se kdaj zazdi, da se je rahlo premaknila zavesa... Pred vrati mogočne enonadstropne hiše, katere častljivo starost izdajajo samo debeli zidovi in mogoče še vtis trdne bahavosti, kakršno so si lahko bogati ljudje privoščili pred triletstletjem, medtem ko je sicer videti tako na zunaj kot na znotraj skoraj popolnoma nova — pred vrati iz hrastovega lesa, debelimi domala deset centimetrov, Nuša obstane, pogleda psa in reče:

»Zefir, odprti!«

In pes se postavi na zadnje noge, poskusi kljuko in potem, če se vrata ne vdajo, stegne levo tace in pritisne na zvonec... Pozvoni samo enkrat, in pri tem je videti, kakor da mu gre rahlo na smeh... A ko je od znotraj slišati korake, se naglo spusti na tla, stopi za Nušo in komaj opazno mahlja z repom. Mamica Vera s težkim grajskim ključem odklene vrata. A preden odpne še verigo, vpraša: »Nuša, si ti?« — Čeprav že vidi del njenega obraza, njeno orokavičeno roko, hoče slišati še njen glas.

»Jaz, mami,« odvrne Nuša in njen glas ni nikoli slišati užaljen, nikoli niti za trohico nestrpen, kaj šele, da bi ji prišlo na misel in bi rekla: »Saj vendar vidiš!« ali kaj podobnega. Naj se ji je tedaj, ko ji je bilo petnajst ali šestnajst let, zdelo še tako neumno, da se mamica nenehno nečesa boji, si še pri belem dnevu komaj upa iz hiše, jo je zdaj, ko se je bližala tridesetim

in jo je tudi samo od časa do časa zgrabil na videz nerazumljiv strah, čedalje bolj razumela.

V predsobi je mračno. Le majhno zamreženo okno pod stropom, kot v kakšnem zaporu, pripušča malo svetlobe od zunaj — ravno prav, da čez dan ni treba prižigati luči, a da hkrati kakšne nepoklicane oči ne morejo kaj prida razločiti... Sicer sta se pa obe, tako Nuša kot še prej njena mamica, naučili hoditi po temi kot slepici.

Ko si sezuje čevljičke (včasih pa tudi škorenjce, in to trajajo za trenutek ali dva delj), si natakne rdeče ali modre copatke, kar zna narediti tako samogibno, pa vendar natančno, da se lahko medtem z resnim, skoraj nikoli zasanjanim obrazom, ogleduje v zrcalu... Mati stoji pri vratih v sprejemnico in jo nepremično opazuje. Kdor je ne pozna, bi rekel, da je njen pogled hladen in strog, a kdor jo pozna, bi vedel, da je to pogled ženske, ki si z dobro prikritim navdušenjem ogleduje dragocen nakit... Vendar si mamica Nuše nikoli ne pritisne na prsi, tudi v prejšnjih časih, ko je bila Nuša še deklica, se to ni nikoli zgodilo. Dokler je le šlo, je ta svoj živ nakit zapirala v stekleno omarico (kajpak iz neprebojnega stekla) in se ga le kdaj pa kdaj narahlo dotaknila s prsti. Nekoč ji je sicer prišlo na misel — zakaj mamica Vera nikakor ni bila neumna, pa čeprav je bila le hči oderuškega trgovca, ki ni vedel za nič drugega kot za senco, ki jo je v dolžini sto in sto metrov ob cesti delal njegov les, in preproste kmečke ženske, ki je vse dni preživela v molitvi za dušo svojega moža — prišlo ji je torej na misel, da tega ne počnemo s priljudnimi psi ali mačkami, temveč s kakšno divjo zverjo ali kačo, katere ugriža se bojimo... To je bilo tedaj, ko je spoznala, da je že zadnji čas, da pove deklici, kakšna zver »pijanec, razvratnež in sifilitik« je bil njen oče... Tedaj je bilo Nuši dvanajst let, in čeprav je že prej nekaj slišala o človeški pošasti, ki je nekoč premotila njeno mamico, v njej še ni bilo zadosti sovraštva, da bi lahko v vsej globini dojela strahoto pokvarjenega sveta. Pri dvanajstih, ko jo je mati zalotila, kako si ogleduje svoje rastoče prsi, pa je bil ravno pravi čas za to. (Odslej si je Nuša ogledovala samo še obraz, ga primerjala z materinim, ali bo že kmalu tako dostojanstven, tako vzvišeno, prezirljivo trd in nepristopen kot njen.)

Samo nekaj jo je še kdaj pa kdaj zbegalo; mamici je, naj je računala kakor koli, moralo biti tedaj, ko je njo rodila, nepolnih šestnajst let, in zdaj, ko se je sama bližala temu obdobju svojega življenja, jo je navdajal čedalje hušji nemir, celo sanjala je... o nekem moškem, strašnem morilcu, ki ga ima pribitega na steni v svoji sobi in ga kljub materinim opozorilom neke noči reši, ko ne more več poslušati njegovih obupnih prošelj...

Vendar je usoda očitno bedela nad njo. V času, ko je doma že marsikatero noč prejokala zaradi Borisovih oči ali Tonetovih besed, izgovorjenih v šepetu, ali tudi za-

radi dotika kakšnega odraslega moškega, ki ji je znal v hipu neka-ko omrtvičiti telo, da se je začela vsa tresti, v tem času ji je usoda pripeljala na pot uglajenega moža pri petintridesetih, moža, ki ga sama ni poznala, ki se ga ni spominjala, čeprav ga je morala nekoč že videti, a se ga je zdaj vendarle spomnila, spomnila po materinem pripovedovanju, po tretetu, ki je ubogi mamici zajel vse telo, kadar je govorila o njem... Še preden je zdaj spregovoril, je Nuša vedela, da je to njen oče Ivan Bobovec... znani odvetnik, ki je menda pomagal mnogim, včasih tudi povsem nesebično, a ni mogel pomagati sebi, da bi si izbral pravico do svojega otroka...

Če bi jo bil tedaj prijel za roko, jo brez besed stisnil na svoje prsi, naredil karkoli, pa čeprav bi jo to v prvem trenutku še huje odbilo, bi mu bila nemara pozneje vse oprostila, celo za mater, kolikor bi bilo v njeni moči, tako pa, ko jo je samo dolgo in nepremično gledal, šepetal kakor iz uma, da naj mu oprostijo, a da naj vendar poslušajo, kaj ji ima še povedati o njihovem nesrečnem življenju — tako ni dosegel drugega, kakor da so se njene ustnice prezirljivo skremžile, ko je trdo rekla:

»No, res me zanima, kaj mi imaš povedati takega, da še ne vem.«

In on, ne meneč se za ljudi okoli njuji, je zajokal, se je skušal boječ dotakniti... »Kakor pijanec, res kakor pijanec,« jo je prešinilo. Nikoli ni bila tako podobna mamici Veri kot ta trenutek, ko mu je odtegnila roko in še trše kot prej rekla:

»Mamica mi je povedala vse o tebi... Res se mi zdi čudno, da si še upaš...«

»Mamica?« je rekel trpeče — ali pa morebiti zavistno. »Mamica... Kaj ti je povedala mamica?«

Nuša je molčala. Hotela je vstati, ljudje v restavraciji so se že ozirali proti njeni mizi... Kakor kadar se udarimo na bolno mesto, je pomislila. In potem pridejo še krivosili. Obsedela je in se začela zazirati skozi okno, ob katerem sta sedela, pa čeprav zunaj ni videla drugega kot pusto betonsko ploščad in pa strehe hiš. Zdaj je šele prav zasovražila moža nasproti sebe. Ne toliko zaradi tistega, kar je bil naredil mamici, ne zaradi tiste davne, dasi še zmeraj prisotne sramote, temveč zato, ker je bil zdaj videti tako izgubljen, ker niti ni zmogel pošteno in vzravnano sedeti na stolu, temveč se je nekako čudno zvijal — kakor črv, ki ga prerežeš. Da, kakor črv. In je naredila, česar sprva ni nameravala, brezobzirno mu je vrgla v obraz:

»Okužil si jo!«

Zdrznil se je, jo presenečeno pogledal. Kako dobro se zna pretvarjati, je pomislila.

»Kaj sem? Okužil? Koga sem okužil?«

Kakšno minuto sta se molče merila z očmi. On se je vzravnal, nič več ni proseče stegoval rok proti njej. Ta trenutek je bil videti skoraj lep. Ta trenutek je začutila, da je zares — njen oče. Nekaj je za-drhtelo v njej, neka že davno natr-

gana struna . . . ali glas, čedalje razločnejši glas bobna iz goščave, kjer je mislila, da ni več nobenega živega bitja, vsaj človeškega ne . . . Morala je povesiti pogled . . . če je hotela . . . »Mamica! Mamica! Mamica!« je kričala v sebi. Tako vpijemo kdaj v sanjah, kadar se znajdemo na strašnem kraju, popolnoma sami na pustem otoku ali v neprehodnem gozdu sredi noči — in nemara je s to lažno preizkušnjo za vse življenje opravljeno: ko spoznamo svojo strahopetnost, se v budnosti izogibamo vseh pustih otokov in neprehodnih gozdov. »Mamica, mamica,« je hlipala v sebi, »ne bom te izdala! Ne bom, pa naj mi govori karkoli, naj me tudi skuša premotiti s tem, ko mi kaže, kako sem mu podobna!« Vendar bi jo lahko pomirilo, če bi se mogla pogledati vsaj v kakšnem temnem izlozbenem oknu: še vedno je bila bolj podobna mamici kot pa očetu.

On je prvi spregovoril; ustnice pod brčicami so mu drhte, pravzaprav je šlo za tisto zoprno živčno trzanje, ki ga z ničemer ne moremo ustaviti. Gledal je mimo nje, nekam v kot; tudi roke so mu drgetale. Kakor da njegovo nemirno telo samo priznava krivdo.

»Zdaj vem, na kaj misliš,« je rekel tiho, s pretrganim glasom. »Spominjam se . . . In kdaj ti je pravila o tem?«

»Kdaj? Je to sploh kaj važno?«

»Ni,« je odvrnil. Glas mu je zamiral na ustnicah, ki so še vedno zoprno trzale.

»Ko mi je bilo dvanajst let,« je rekla. Videla je, da se je huje zdržnil, še bolj prebledel. Zdaj ji je bilo, da bi ga dotolkla, da bi zamahnila po njem, kakor živali v svojem tropu ubijejo bolno žival, kakor ljudje v svojem srcu ubijejo drugačnega od sebe, bilo ji je, da bi zakričala in bi odmevalo po vsej dvorani: »Zdaj veš, kaj si naredil!«

»In se nisi nikoli vprašala . . . ali je res? . . . Nikoli . . .«

Spet se je sklonil nad mizo, kakor da bi sicer lahko vsak trenutek zdržnil s stola, če se ne bi nečesa oprijel . . . »Zdaj umira od svoje strašne bolezni,« jo je prešinilo. Odmaknila se je nazaj na stolu in ga zgroženo opazovala.

»Ali mogoče ni?« je vprašala in glas ji je nehote zazvenel bolj prizanesljivo. Začutila je nekaj — kakor usmiljenje — čeprav le za hip ali dva . . . »Ali mogoče ni res, da si imel tisto strašno bolezen? Sifilis.«

»Ne,« je odvrnil in jo čudno jasno pogledal, da je bil ta trenutek spet čisto drugačen kot prej. Kakor da bi bila v besedi, ki je bila slednjč jasno izgovorjena, neka čudna moč . . . »Ne. In ti sama veš, da ni bilo res.« S kakšno gotovostjo je rekel to! Da se je morala zdaj ona zdržniti in mogoče privklat v življenju zdvomiti . . .

»Hočeš reči . . . da mi je mamica lagala?«

»Ne vem. Vendar se lahko vsaj glede sifilisa prepričaš . . . saj o takih boleznih obstajajo kartoteka . . .«

To je bilo tisti dan vse. Nekam se ji je mudilo, vsaj rekla je tako. A mogoče je bilo tudi res. Ne, niti na misel ji ni prišlo, da bi se šla prepričati glede očetove bolezni . . . morala je spet čimprej videti mamico Vero, govoriti z njo, slišati njen odločni, zmeraj odločni glas . . . in mogoče po ovinkih kaj zvedeti . . . Ko se je poslovila od očeta, mu je celo dovolila, da jo je

prijel za roko. Njegova je bila potna in hladna — vendar čudno nežna, skoraj preveč. Potem se je divje odmaknila, ko jo je hotel še poljubiti.

»Nuša!« Tako govorijo umirajoči.

»No kaj?«

»Samo en dan! Samo še en dan — zame! Pojdiva . . . jutri . . . v hribe . . .«

Obljubila je, čeprav nerada. Vendar se je bala, da ne bi spet zajokala. Mamice ni nikoli videla jokati. »Prav,« je rekla. In ko se ji je zazdelo, da je postala že preveč popustljiva, je trdo dodala: »Ampak če naju boš potem za zmeraj pustil pri miru!«

Naslednje jutro ga je čakala na postaji v Pleveljah. Pripeljal se je z vlakom ob osmih, in čeprav je imel za seboj tri ure vožnje in mogoče tudi ponoči ni nič spal, je bil videti nenavadno svež, domala mladeniški. Izdajali so ga le prehitro osivelil lasje, ki so mu kdaj pa kdaj zdrsnili na čelo . . . Bil je v popolni planinski opravi, v pumparicah, gozjerjih, ki so morali biti stari skoraj toliko kot Nuša. In je takoj zaslutila, da imajo nekakšno zvezo z njo . . .

Vsaj pozneje se ji je zdelo, da je že tedaj vedela, da se je spomnila, pa čeprav tisto že ni mogel več biti njen spomin . . . Kakor je nemara resnica, da se vedeževalec »spomni«, kje je ta in ta človek, ko dobi v roke kakšen njegov predmet, mogoče pismo ali glavnik — pa čeprav ga ni še nikoli videl, namreč človeka, niti slišal o njem . . . Tako se je spomnila Nuša teh gozjeric, ki jih v resnici ni bila nikoli videla, tako se je spomnila starega, na več mestih pokopanega nahrbtnika, ki je v zvezi z njim prvi hip pomislila, da bi si mož, ki ni reven, vendar lahko kupil drugega, novega . . . Tako je tudi zaslutila v tem nahrbtniku, ki ga je oče prekladal in nosil s posebno, že kar čudaško pozornostjo, domala z ljubeznijo, kakor da bi imel opraviti z živim, ljubim mu človekom, nekaj posebnega, nekaj skrivnostnega, mogoče nekaj, s čimer ji bo skušal pridobiti njeno naklonjenost . . . In bila bi nevredna hči mamice Vere, če si ne bi še tisti trenutek v srcu pripravila zadosti veliko zalogo poroga. Samo tako mu je potem lahko brez pomišljanja sledila, ko se je pogljal v hrib in se je včasih zdelo, da je povsem pozabil nanjo . . . tedaj, ko je imel sam občutek, da hodi z njenimi nogami, se oprijemlje dreves z njenimi rokami, diha z njenimi pljuči . . .

Tako sta dolgo hodila molče, le kdaj pa kdaj se je oče za hip ozrl nanjo — kakor da še vedno ne more verjeti, da gre ob njem, ali kakor da bi se bal, da se bo zdaj zdaj obrnila in stekla nazaj in se bo tudi pot pred njim tedaj izkazala za privid . . . Včasih ji je pokazal kakšno drevo, drevesa so bila njegova ljubezen, že dolga leta je domala znanstveno raziskoval njihovo življenje, pokazal ji je kakšen posebej lep bor, vedel je tudi njegovo latinsko ime, pa to, kje najraje raste, kako se razmnožuje . . . in rastejo potem njegovi otroci ponavadi v njegovem okrilju, v njegovem varstvu, in ga, ko jih gleda, ni več strah dneva, ko bo sam bodisi sprhnel bodisi padel pod sekuro in žago . . .

»Ampak,« je pripomnila Nuša zadihano in domala igrivo, »zato pa tudi sam ostaja vselej na istem mestu. Ne bega po svetlu . . . ne išče nekakšne slave . . .«

Ustavil se je in se sunkovito obrnil k njej. Na njegovih zadihanih licih so se kazale nezdrave rdeče lise, čelo je imel mrliško blede.

»Takšnega me je vzljubila tvoja mamica Vera . . . Še preden si ti prišla na svet . . . me je trikrat zapustila in se trikrat vrnila k meni. Tedaj, ko sem se ji že povsem odpovedal, si našel v mestu drugo žensko, bila je pravzaprav še dekle, študentka prava, tedaj, vidiš, ko je bila ta punca že mesec in pol z menoj noseča, se je lepega dne prikazala tvoja mamica . . . Najprej mi je pisala, češ da čuti, kako je ostalo med nama še veliko nedorečenega . . . To je bilo nazadnje, ko sva prišla skupaj, preden si se ti rodila . . . Ne veš, kako je mlademu moškemu, če mu dekle, ki jo je že prej ljubil, reče, da hoče imeti z njim otroka . . . Tako sem zapustil študentko — ki ji seveda ni preostalo drugega, kot da je splavila — in se vrnil k Veri, da bi znovala obudila najino gimnazijsko ljubezen . . . In tako si se ti kljub vsemu rodila v najinih srečnih trenutkih . . . ko smo živeli v majhnem podstrešnem stanovanju, ena sama soba, iz katere sva naredila spalnico in kuhinjo . . . Mamica je bila tedaj še učiteljica . . . upornica, najprej proti svojim bogatim staršem, proti očetu, ki mu je kljub vsem zaplembam uspelo obdržati dobršen del predvojnega bogastva . . . pa tudi proti družbi . . . Zakaj po njenem je šlo vse veliko prepočasno . . . Jezilo jo je, če je srečevala na ulici nezadovoljne, vase zaprte obraze. Kakor je njena mati molila za svojega moža, tako je ona dan za dnem bodisi v šoli bodisi na sestankih, ki se jih je udeleževala z resničnim prepričanjem, izgovarjala svoje zarotitve, udrihala, če je bilo treba, tudi po svojem očetu, celo po materi, ki ji je delala sramoto, ko je vsak dan stala v cerkvi . . . Mogoče se je tudi k meni vračala samo zato, ker je bila mati nasprotna najini zvezi, češ da sem lahkoživec, ki bo še bolj spri-dil njeno nesrečno hčer, kakor jo je že ubadanje s politiko . . .«

»Ampak tedaj je bilo vendarle nekaj na tem?« je tiho vprašala Nuša. »Si bil . . . lahkoživec?«

Sonce, ki je bilo že precej visoko, ju je grelo v hrbet, ko sta šla počasi čez travnik pod Jurčkovim vrhom. Kdaj pa kdaj jima je pogled splaval nazaj v dolino. Kako hitro se je mogoče dvigniti nad dim in prah in hrup iz tovarne, ki prodira do sem le še kot mrmranje vkleknjene, site zveri, kako hitro je mogoče oditi, zapustiti vse — in vsaj nekaj ur ni treba misliti na vračanje, pa čeprav se bo naposled le treba vrniti.

Oče ni odgovoril, samo prikimal je. Čez čas, ko sta spet prišla do gozda, pa je vendarle rekel: »Takšna je bila tedaj moja misel: tisto, za kar ne veš, tudi ne boli. Res je, imel sem druga dekleta in žene . . . zlasti mlade žene, poročene mogoče dve leti, ki so že doživele svoje prvo razočaranje in jih niti otrok ni mogel potolažiti, jim pregnati strahu, da bo odslej pa vse do konca življenja teklo po istem tiru, zlasti take so kar same iskale mojo družbo . . . mogoče tudi zato, ker sem bil tedaj že znan odvetnik . . . in pa še bolj zato, ker sem vzbujal vtis, da vem, kaj hočem doseči v življenju . . . In to je bilo tudi res . . .«

Dvoje je občutila Nuša v tistih trenutkih, ko se je začela pot znovala vzpenjati in je postajal gozd vse temnejši, ko je bilo vse manj razve-

janih borov z njihovo bujno domišljijo in vse več smrek, ostrih in togih kot stolpi cerkva: privlačnost, skoraj občudovanje, in pa — gnus. Za trenutek pa celo strah, ker se je s tem v resnici popolnoma neznanim moškimi znašla sama v gozdu . . . »Saj sem vendar njegova hči!« je pomislila in je vsa zatrepetala in ni vedela, ali je v resnici vesela ali žalostna zaradi tega. Če bi si zdaj zaželela, da bi naslonila glavo na njegove prsi, bi bilo to še zaradi pogrešane očetovske ljubezni ali pa . . . Ni si upala pomisliti. Kar bi bilo pri treh letih še povsem normalno, ko bi kot hči bolj ljubila očeta kot mater, in sicer ne zato, ker je oče, temveč ker je drugega spola, to bi bilo zdaj, ko ji je bilo šestnajst let, že nedopustno in ostudno. Tako se je začela drobiti njena mlada duša, še bolj, kot je bila razdrobljena doslej od materinega sovraštva in strupa, ki ju je ta spretno po kapljah besed in namigov pretakala vanjo . . .

»Mamica, mamica, mamica,« je šepetala in se skušala otresti uroka in more pri belem dnevu, skušala se je ustaviti, zabrusiti očetu nekaj žaljivega, se tako otresti njegovega čara . . . Vendar je s tolikšno silovitostjo rinil naprej, njegovo razmerno drobno telo je bilo videti nabito z neko tujo močjo, z močjo zemlje, dreves, sinjih krp neba med njimi . . . ali kakor da je on sam tisti, ki daje vsem tem stvarim življenje.

Tedaj pač še ni vedela — in tudi če bi ji povedal, bi ne verjela — da so to zadnji dnevi njegovega življenja in da mu prav vednost o neozdravljivi bolezni, namreč raku, ne sifilisu, daje ta skrivnostni čar, to moč, kakor da je že majčkeno na oni strani in je zanjo nekakšen vodič skozi svet mrtvih . . .

»Ko sem se nekega dne vrnil s službene poti, sem našel ključavnico najinega podstrešnega stanovanja zamenjano, in ne samo to, še celo ključavnico na poštni skrinjici . . . Po dveh dneh, ko sem kakor iz uma begal okoli in iskal priložnost, da pridem vsaj do tebe, da te vsaj od daleč vidim — zakaj vedeti moraš, da sem te ljubil bolj kot vse užitke, ki sem si jih tedaj lahko privoščil — po dveh dneh mi je dala Vera sporočiti, da je slednjč za vselej konec med nama, da je spoznala, kak ničvrednež sem . . . in jaz sem vedel, da je to mamičina fanatičnost, njeno hrepenenje po čistosti, s katero uboga ženička ni nič opravila pri svojem možu, starem Krajcarju, večnem pravdaču, vedel sem, da se proti temu ne bom mogel več bojevati, zakaj, kar je bilo pri Verini materi, tvoji babici, še mogoče nekako pretresti, se izmotati iz njenih mrež, če ne z drugim, pa s tem, da si ji v obraz rekel: »Ne sodite, da ne boste sojenji!« — to, glej, je bilo pri Veri, tvoji mamici, že povsem zacementirano, in to z glavo navzdol . . . zakaj sodba je bila zdaj v njenih, v njihovih rokah . . . Tedaj sem zvedela, da je o meni celo govorila na sestankih, me navajala kot primer . . . kot primer tistega, kar je treba čimprej iztrebiti. Jasno je, da je imela potem toliko moči, da mi je skoraj zmeraj preprečila, da bi bil prišel do tebe, da bi bil s teboj vsaj dvakrat na mesec, kar je bila sicer moja pravica . . . No, pa mi je kljub temu nekajkrat uspelo . . . čeprav se ti tistih najinih srečanj bržčas komaj še spominjaš ali pa ti jih je mamica pozneje sprala iz glave . . .«

Prišla sta na vrh hriba. Jasa sredi gozda, daleč naokoli nobene kmetije, niti poštnega kolovoza ne. Le nebo za spoznanje bliže, za spoznanje bolj čisto, z belimi mrežastimi oblaki, ki so se počasi pomikali proti vzhodu. Pod bukviyo prav na vrhu stara klop, kdove od kdaj, oče je vedel zanjo, kakor po umih je, nenadoma na smrt utrujen, stopil k njej in sedel... Bilo je videti, da ga niti drevesa ne zanimajo več ali kakor da se je doslej ubadal z njimi samo zato, da je pozabil na svojo izgubljeno hčer... Nuša je potegnila iz krušnjaka skrbno pripravljeno malico, se za hip zdrznila, kakor da je iz torbe skočila mamica in se ustopila pred njo, potem pa vendarle zagrizla in dovolila tej preprosti potrebi, ki ji pravimo lakota, da je opravila z neprijetnimi mislimi, z vprašanji, s podobami, z neuklonljivo mamico in z begajočim očetom...

Tedaj je začel tudi oče počasi, previdno ali kakor v sanjah odvezovati svoj stari, pokrpani nahrbtnik in obrednost njegovih kretenj je prisilila Nušo, da je za nekaj trenutkov pozabila na vse drugo, celo prenehala žvečiti, nekakšna tesnoba ji je napolnila srce... sedla je na štor nasproti in kot uročena gledala, ko je oče potegnil iz nahrbtnika precej velik zavitek, v katerem bi še vedno lahko bila malica, a je vendarle vedela, da je nekaj drugega, nekaj strašnega, še bolj begajočega od vse dosedanje pripovedi...

En sam trenutek, ko bi se še lahko odtrgala od tal, zbežala, se nemara celo, če bi bil tu kakšen prepad, vrgla vanj... potem se je začela tista reč kakor sama od sebe odvijati, oče je počasi vstal, bilo je kazno, da ne vidi ničesar več okoli sebe, ničesar razen tega zavitka, obdanega s tremi plastmi papirja... potem je pokleknil pred klop, in ko je odvil zadnji omot, se je pokazala človeška glava... Nuša je kriknila, zajejala, si skušala zakriti oči, a vse to ni nič pomagalo, tudi če je mižala, jo je drobna dekliška glava iz gline gledala, jo spravljala ob pamet, ko je v njej prepoznala samo sebe izpred kdove koliko let... Čutila je, kako ji solze silijo v oči, mamica, mamica, a mamica je bila predaleč, čutila je krč v prsih in grlu, medtem ko ni mogla odtrgati oči od očeta, ki je zamaknjeno klečal pred glinasto glavico in je mogoče že popolnoma pozabil na prisotnost žive Nuše... Previdno, kakor nikoli noben pogan ni ravnal s svojim malikom, se je dotaknil glave na klopi, ji šel kakor slepec s prsti po obrazu, ji popravil kodraste lase, jo potem objel z obema rokama, se ji počasi približal z zaprtimi očmi in trzajočimi ustnicami. Kot dotik z žarečim ogljem je čutila tedaj Nuša na svojem obrazu dotik njegovih prstov, njegove sape, ustnic... Ni vedela, da joka, a kako bi tudi mogla vedeti, ko je solze niso hladile, niso blažile bolečine, temveč so bile prej kot razbeljeno železo — zgoščajoče se vanj vse od otroških let — in njena glava kot bučiča talilna peč... Oče pa je tiho govoril glinasti glavici pred seboj, jo spraševal, če se spominja, kolikokrat sta takole šla čisto sama v hribe, kolikokrat mu je bila, poleg steklenice, iz katere je kdaj pa kdaj med potjo srknil, edina družba, edina tolažba... Zdaj je bil videti njegov obraz nedopovedljivo star, utrujen, križan.

Medtem ko se je zdelo, da glinasta glavica pod očetovimi prsti vse

bolj oživlja, se čedalje bolj skrivnostno nasmiha, je Nuša čutila, da se je polasča čedalje hujša otroplost, njen obraz kakor da je postal glinen, se vračal v stanje pred prvim človekom...

»Se spominjaš, se spominjaš, ljuba moja deklica...« je kriknil oče, pomolčal, se zatopil... potem pa spet:

»Se spominjaš, moja mala Nuša... Najprej sta bili še dve... A ono prvo, ki bi naj bila edina resnična, je mamica, njena mamica, spremenila v jekleno posodo za svoje sovraštvo... a ti si bila glinena, glinena, ja, zato sem te počasi... počasi lahko oživil...«

Morda je tako pretekla ura, morda dve, ko se je oče naposled dvignil, a še zmeraj slep za vse okoli sebe, si oprtal nahrbtnik, previdno vzel glinasto glavico pod pazduho in se, ne da bi se še enkrat samkrat ozrl, napotil navzdol, iščoč sam svojo stezo... Le kdaj pa kdaj se je Nuši, ki je še vedno sedela na panju in se ni mogla ganiti, zdelo, da sliši njegov glas, besede: »Se spominjaš, moja mala... moja mala... moja mala...«

Ni mogla steči za njim. Ni mogla ostati. Ni mogla iti domov. Edino, kar je mogla tedaj narediti, je bilo, da je izbruhala malico, ki ji jo je pripravila mamica Vera.

»Nuša,« je rekla mamica Vera, ki je še zmeraj stala med vrati v sprejemnico. »Nuša, danes se mi zdiš nekam čudna. Še nikoli se nisi tako dolgo gledala v ogledalo... Ti ni dobro... Nuša!«

A Nuša se je že zbrala, pogledala mamici trdno v oči in rekla:

»Nič mi ni, mami. Samo za trenutek se mi je zazdelo, da imam na ramenih nekakšno glinasto glavico...«

Potem je stopila naprej, kakor je stopila vsak dan, ko se je vrnila iz službe, z občutkom, da je to, kamor stopa, ta krasna, skoraj po kraljevsko urejena soba, kakor tudi vsa hiša — njeno, njeno, njeno.

Po obedu sta sedli h kavici in mamica Vera je spet načela pogovor o še zmeraj neke skrivnem bogastvu svojega očeta, Nušinega deda, o tem, kako se bosta zvečer s svečo — zakaj za take stvari velja samo sveča — spustili v klet in iskali tam naprej, kjer sta sinoči nehali... Nuša je prikimala, potem pa kakor mimogrede rekla:

»Ampak, mamica... saj oče ni imel sifilisa, kajne... Takrat ko je umrl, sem se pozanimala...«

»No, kaj pa je zdaj to važno,« je rekla mamica Vera in se niti ni kaj prida vznemirila. »Zdaj morava misliti na tisti lonec... Povem ti, bil je čisto navaden lonec... Bila sem še dekletce, ko mi ga je oče nekoč pokazal... Težki rumeni kovanci v njem — a tedaj še nisem razumela... In vem, da ga je zakopal nekeje v kleti. Vem. Kakor da bi bila zraven... Nuša! Me sploh še poslušaj?«

»Ja, mami. Našli bova. Nekaj bova našli. Morava najti. Kakor je babica rada ponavljala župnikove besede: »Kdor trka, se mu bo odprlo!« Našli bova...«

Za hip se je zdaj tudi materi zazdelo, da je postal Nušin obraz nekam nezdravo rumenkasto rjav, res skoraj tako, kakor da je iz glin. Lahko pa tudi, da je že dobil barvo v zemlji zakopanih, nekoli-ko potemelih zlatnikov.

Alois Brandstetter

Svetovni vojni

Prve svetovne vojne, pravi dedek, z drugo svetovno vojno sploh ne moreš primerjati. V drugi svetovni vojni je namreč vse potekalo strojno, v prvi svetovni vojni pa je bilo treba še zelo veliko opraviti ročno ali s konji. Prva svetovna vojna se je, kolikor se je le dala, odvijala peš. Samo če sediš v avtu ali na motorju, ploske noge niso pomembne.

Tudi tovarištvo je bilo v prvi svetovni vojni povsem drugačno kot v drugi svetovni vojni, in za božič 1915, ko jim je na italijanski fronti zmrznil konj, so razen nekega Thomasa Raffreiderja, mesarskega vajenca iz Sv. Vida ob Glini, vsi jokali. Tega se ni nihče sramoval, ker je bilo tako presunljivo. Božič na fronti je nekaj najlepšega na svetu. Ko je mir, je žal čisto drugače, ker je preveč daril, pravi dedek, tovarištva pa nobenega. Če pa ne veš, ali boš še dolgo na tem svetu in pri življenju, praznuješ ta praznik miru čisto drugače. Zelo lepo je, če se, kot dedek, nahajaš na položaju S na Marmoladi in s tovariši prepevaš sveto noč in blaženo noč in vi oblaki ga rosijo. Zunanaj divja vihar, in mračno je in grozljivo, v snežnem bunkerju pa je toplo in miroljubno. Vojaki mislijo na dom in na ženo in na otroke (če jih kaj imajo), ki pravkar prižigajo božično drevesce in mislijo na očeta na fronti in so resnično žalostni, ker ni pri njih, ampak na fronti, tako da ga morajo pogrešati. Zelo vzneseno je, kadar veš, da nekdo misli nate, pravi dedek, in v prvi svetovni vojni si vedno imel ta občutek, najmočnejše prav za božič. Vojni božični prazniki so ostali vsem v nepozabnem spominu. Tudi konji so čutili, da je prišel na svet Kristus Zveličar, čeprav so se morali prištevat k nespametnim spakam. Kar stali so tam in povešali glavo. Takrat so vojaki vedeli, kaj so hoteli povedati. Samo med vojno je mir resnično lep.

Zrak na Marmoladi pa je bil zelo redek, ker so gore zelo visoke, in pričeli smo krvaveti iz nosa. Krvačenje iz nosa in poškodbe na nogah lahko primerjaš, pravi dedek.

Vojna pa je v rožnem vrtu lepša kot v nižavi. Vsak poletni večer žarijo Alpe, ki jim ni mar za vojno. Med vojno pa doživljaš žarenje Alp močnejše kot v miru, ker ne veš, kolikokrat ga še boš. Ves nebesni svod je krvavo rdeč. To se zelo dobro ujema z vojno obrtjo, kjer tudi ni vedno vse nežno. Italijani so namreč pogosto napovedovali ofenzivo, čeprav se italijanskih vojakov nismo zelo bali, ker smo jim pravili tudi Lahi in ker so bili zelo ušivi, imeli pa so črne lase in veliko preveč otrok, tako da so doma trpeli stisko. Če pa je bil kakšen Italijan vendarle ustreljen, mu ga je bilo dedku tudi žal, ker je šlo pri Italijanih skoraj vedno za kakšnega družinskega očeta.

Samski možje pa za božič niso mogli misliti na svojo ženo in otroke, zato so mislili na svoje matere. Samski možje so se čutili pogosto zelo navezane na svoje matere. Nekateri od njih so jih še med umiranjem zaman klicali. Kakor hitro pa so imeli ženo, so mislili le nanjo, in na svoje otroke (če jih je ta že rodila). A kot je znano, med vojno ne pride na svet tako veliko otrok. Dedek pravi, da je to povezano z dopustom, ki pa ga ne dobiš, kadar bi ga ravno hotel, in bi si ga močno želel, kakšen okorel korporal še že, ki ima pregled nad položajem na fronti in misli na svojega cesarja, navaden vojak pa lahko na svojo ženo stalno samo misli. Vojna je preprečila že prenekatero spočetje. Nekoč pa je poštar nekemu vojaku, nekemu Josefu Leitnerju iz Sv. Thomasa ob Blasansteinu, prinesel na fronto brzojavko, v kateri je bilo zapisano, da je njegova žena rodila pričakovanega otroka. Tedaj so vsi prenehali streljati, tovarišu so čestitali k srečnemu dogodku in mu stresali roko. Vojški duhovnik si je zaželel, da bi postal novi Zemljan dostojen človek in pogumen cesarjev vojak. Tovariš pa je dejal, naj se ne norčujejo iz njega, ker da je bila takrat ofenziva in niti govora o kakšnem dopustu. Tedaj je bilo vsem malce neprijetno in vsi so spet pričeli streljati dalje, ker tudi Italijani niso počivali.

Dedek pravi, da je njegov spomin žal že zelo slab. Mrtvih tovarišev pa da kljub temu ne more pozabiti. Mrtvih tovarišev se rad spominjam, pravi dedek. Velika škoda je, da niso smeli dočakati miru. Ki pa je bil žal sramotni mir. Žal vojne nismo dobili, tako da so bile žrtve žal zaman, natančneje vzeto.

Nekoč pa se je konj postavil pred vojaka, ki so ga hoteli, čez z druge strani, ustreliti Italijani. Takrat je nekdo dejal, da bi moral dobiti rjave pravzaprav odlikovanje, kar pa se ne more zgoditi, ker je žal mrtev, in tudi če bi bil še živ, bi bil žal samo konj, za katere ni cesar predvidel nobenih odlikovanj. Konj pa je pogosto zvestejši od človeka, pravi dedek, in še posebej med vojno. Med konjem v miru in med konjem v vojni je grozovna razlika. Konj in vozilo pa sta cela dva para škornjev. Drug od drugega se razlikujeta prav tako kot prva svetovna vojna od druge svetovne vojne.

Že lahko, pravi dedek, da je bilo za božič pogosto lepo tudi med drugo svetovno vojno, kakor pripoveduje oče. V Rusiji da si to že lahko predstavlja, ker so tamkajšnje zime občutno ostre, zrak pa je čist, da ti zmrzuje sapa. Vendar pa druge svetovne vojne ne moreš primerjati s prvo svetovno vojno. V tem so si tudi vsi veterani edini.

(Prevedla Silvija Borovnik)

Pečene hruške

Tam je spomenik padlemu partizanu, ki sem ga kot dekletce dobro poznala in ga imela rada morda zato, ker mi je skoraj vedno, kadar je prišel k nam, prinesel čokolado, njegova kolena so bila iskri konjič, njegove roke pa so me stisnile v objem, da sem vriskala od sreče —, tam se odpre dolina kakor cvet. Ravnina njiv, zloženih kakor domine, na vse načine in vseh mogočih barv, med njimi pa drevesa kakor šopki v vazah, vse tja do jezera. Gladina se blešči vsa srebrna do Javornika in do Loškega hribovja, kjer se po desni strani obrobno dviga svet iz njega, kjer so posejane vasice, kakor čuvaji te lepote, prav do mojega kraja. Tu so hiše kot gosto nasajene rozine na veliki okrogli torti, na sredi pa namesto sveče kraljuje velik srednjeveški cerkveni zvonik. Gora Slivnica za njim pa si je skrivnostno zadržala pravico biti prva, s sivimi in rjavimi zaliski med zelenimi borovci, ki so kakor velike zelene preproge položene po njenih planjavah. Prav na vrhu čepi pod nasršeno obrvjo oko čarovnice — bela planinska koč.

Kakor sem nekoč zapustila ta kraj z mešanimi občutki, tako se sedaj vračam. Vsakič doživim zapu-
pno domačnost, strtost duše, novo lepoto in mi je znova žal, da sem ga kdaj zapustila.

Noga sama krene, kakor da je teh mojih vračanj navajena, v ulico, mi smo ji vedno rekli »gasa«, pred mostom navzgor po klancu proti cerkvenemu zvoniku. Nekje na sredi ulice stoji še danes kot takrat, ko sem jo zapustila. Nizka, rjava strešna opeka, zlizana od dežja in temno obarvana od prekomernega sonca, omet okrušen, da se ji vidi kamnita podlaga, vendar meni zelo draga.

Korak mi zastaja, ko se ji približujem. Hiša je še, nič več ni tista, domača kot koklja na svojem gnezdu. Ta je vsa popravljena, dozidana na vse vogale, v višino in počez, da od stare hiše ni sledu. Ne odprejo se vežna vrata — kot so se navadno — ko zavijem na dvorišče, nikogar ni doma. Da, na desnici je le stara znanka, hruška. Stoji tam, do koder seže moj spomin. Njeni sadeži so zlato rumeni; ko so se malo omedili, so se kar stopili v ustih. Le ena veja spodaj je bila drugačna; rodila je drugačne sadeže. Te je mama vedno shranila med žito v veliki skrinji v shrambi, ker so bili dobri, ko je zapadel sneg.

Sedaj je čas, ko zorijo rumene hruške. Oko potuje po deblu od veje do veje. Kaj je to, ni več sadežev, še zelenih listov ne, samo še nekaj suhega listja žužlja v slovo zadnje molitev. Naslonim se nanjo. Tudi jaz bi molila, če bi se le spomnila kaj. Pa sem samo naslonjena, vpijam spomine, dolge pol stoletja, pa so grenki, še nedokončani, nedozoreli, a lepi kot sadeži v najlepšem razcvetu.

»Ava!« je odmeval klic med hišami, zame pa je pomenil konec lepega dne. Roka mi je še bolj hitro drsela sem in tja in izpod sirkove krtače je začelo pahljačasto škropiti. »Hitro, hitro, samo še tole, nekaj centimetrov in bo konec!«

»Ava!« je spet odmevalo. Neizprosno. Cunjo, hitro, še pobrisal moram. Ko sem jo ožemala, sem se zadržala nazaj: »Pridem takoj!« Še sem hitela brisat poribani pod hlevčka, čeprav bi že morala nehati in oditi domov. Malči je bila moja najboljša prijateljica. Njena mama je dovolila, da se tu lahko igra. Cel popoldan sva imeli toliko opravkov v tem malem hlevčku, da sva pobelili stene z apnom. Ga očistili pajčevine. Nazadnje pa še poribali. Jutri bo najin dan, cel dan se bova lahko tu igrali. Kar vriskala bi: »Jutri, jutri!«

Vedro z umazano vodo sem nagnila proti gnojišču, krtačo in cunjo sem držala v drugi roki, od katere je kar teklo, da sem bila vsa mokra. Vendar nisem marala za to. Krtačo sem vrgla v vedro, cunjo pa ožela, kolikor se je dalo, in jo dodala krtači, vse skupaj pa hitro postavila na hišni prag in stekla k hlevčku.

»Zapreti bo treba, da se kokoši ne bodo spomnile in začele raziskovati po njem!« sem razmišljala. »Ne, potem se ne bo posušilo! Vrata!« Sneto so slonela na ograji. Komaj sem jih vzdignila in se pri tem pijano opotekala sem in tja, teža me je vlekla k tlom. Z močjo sem se zapodila opotekaje proti hlevčku. Vrata so zdrsnila ob steni na tla. »Uspela sem!« sem rekla na glas in »AAUU!« Vrata so mi zdrknila na nogo, izmaknila sem jo, rdeča lisa pa je ostala počez in me močno skelela. Že sem hotela steči domov, ko sem zagledala na mestu, kjer so prej stala vrata, najine najljubše igrače v škattli. Punčke, ki sva jih sami naredili, krpe, krpice, škattlice, šivanke, škarjice, meter in vsa mogoča krama. In še zlata žlica. To verjetno res ni bila, je pa bila menda res srebrna, ker je bila zelo umetelno izdelana. Poglejala sem jo in upala, da mama ne bo opazila, da manjka.

Kam s škattlo, da ne bo prišla v nepravde roke?! Najine stvari sva vseeno skrivali pred odraslimi, čeprav tu niso imeli kaj iskati. Oko je našlo lino nad hlevčkom. »Mislim, da bo kar v redu, tja bom dala!« se mi je posvetilo. Malči pa ni bilo nikjer, morala je za delom, tako da je nisem mogla vprašati. Obrnila sem nekakšen zaboj, ki je bil na eni strani odlomljen, vendar sva ga pri igranju še rabili, stopila sem nanj in lahko dosegla lino. Malo se mi je zatikalo, ker so bile tam že spravljene motike, vile, grablje in vse drugo, jaz pa sem bezala škattlo sem in tja toliko časa, da je smuknila čez vse ročaje. Povzpela sem se še na prste, jo potisnila na kraj, da je ne bi bilo videti, če bi kdo prišel mimo in bil preveč radoveden, kaj je notri.

»Mislim, da bo kar dobro spravljena, saj bo samo do jutri!« Stopiti sem hotela z zaboja, pa se je ta zamajal in sem telebnila na tla, kakor sem bila dolga in široka.

»No, še tega je treba!« Očistila sem se, pogladila pobito koleno, ki je bilo navajeno udarcev, da nisem več čutila bolečin. »Hitro, mama bo huda!« sem se priganjala, »če ne bom danes dobila katere po tepki, je ne bom nikoli več!« Pogledala sem okoli sebe, kaj bi bilo

potrebno še postoriti, da tudi prijateljčina mama ne bo huda, zato sem postavila zaboj pred vrata v hlevček, metlo k vhodnim vratom v hišo. »Upam, da bo!« sem vzdihnila, ko se je spet zaslišalo od naše hiše: »AAAVAA!« Nisem se hotela oglasiti, le stekla sem, kolikor so me nesle noge in hitro in vsa zasopihana popravljaje si predpasnik, vstopila v hišo.

»Kdaj me boš ti slišala na prvi klic!« me je vprašala mama. »Kakor da ne bi imela drugega dela! Skuhati je treba kavo!« je še dodala na pragu.

Zagledala sem se v posodo s črno goščavo na štedilniku, ki je imela vsak čas zavreti. Vedno smo puščali goščo v posodi od prejšnjega dne, ne vem, ali zato, da je drugi dan ni bilo treba toliko zakuhati, ali zaradi tega da kdo ne bi vedel, kaj naj naredi. Čas je že bil tak, da smo štedili na vseh koncih. Nisem pa nikoli vedela, ali je mama, ko je postavila lonec na štedilnik, še vsula vanj kavo, ki je bila samo moka praženega ječmena, ali ne. Zato sem jo vedno spraševala kriče, če je bila v hlevu, na gredi, pa tudi na ulici: »Mama, si zakuhal kavo?« Spet nisem vedela, menciala sem okrog štedilnika, bi, ne bi, bi, ne bi. Nikoli je nisem mogla ogoljufati, zato si tudi nisem upala kar tako storiti nekaj po svoji glavi. Že sem hotela zaklicati, pa nisem vedela, kje je. Po površini so že rasli lepi kristalni mehurčki, ob kraju so se nevarno dvigali, radi bi zbežali preko ograje, ki jih je ločila od štedilnika. Odstavila sem posodo, da ne bi prekipelo, in stopila do vrat, ki so vodila na zadnje dvorišče. Korak mi je zastal, kar otrpnila sem, videla sem temno senco, megleno skozi šipe na vratih v nastajajoči mrak, stala je tam sama v temi, ki še ni bila mrak, dan pa tudi ne več. Nekako varljiv čas, kakor vse okrog nas, toda glas, ki je prihajal do mene, ne bil varljiv: »Micka!« Pridušen je bil, toda dovolj razločen, da je tesnoba popustila. Temna silueta se je spet zganila in zaslišala sem drugič: »Micka!«

Odprla sem vrata, zagledala partizana, ki je nekako v zadregi snemal titovko in jo začel mečkati v rokah.

»A... Micke ni?«

»Je doma, jo bom takoj poiskala!« Vrat nisem utegnila zapreti, samo obrnila sem se in stekla pred hišo in zaklicala: »Mama, mama!«

Zadnji odmev me je spomnil na sosede, pred katerimi smo morali paziti, kaj se dogaja pri nas, zato sem kakor osramočena, da sem prekršila dogovor, položila roko na usta in stekla proti kleti. Mama je ravnokar hotela zakleniti kletna vrata, sunkovito se je obrnila proti meni in molče in samo z dvigom obrvi vprašala: »Kaj je!«

»Hitro, čaka...!« Naprej nisem vedela, kaj naj rečem, še vedno sem držala roko na ustnicah, še bolj sem jo pritiskala in se ozrla naokoli. Medtem je že zaklenila vrata in me skoraj nežno potisnila na stran in hitro stekla v kuhinjo in na zadnje dvorišče. Bila sem za njo, toda že je stala pri partizanu, iz sence skednja se je prikazal še eden, težak mitraljez ga je upognil k tlom, podal se je k njima, ki sta vneto čebljala. Predno je tesno pristopil, se je mama zravnala in svetla lisa roke se je stegnila in prijela ponujeno. Zaslišala sem zatajen, stoječ na pragu, mamin glas: »O dober dan, doktor!« Spet so staknili glave in se potihlo pomenkova-

li naprej, kakor da me ni. Obrnila sem se, vrnila v kuhinjo, ker tam ni bilo mesta zame, tu pa me je čakal pojenjajoč plamen v štedilniku.

»Joj!« sem vzdihnila, »ogjenj!« Brž sem odprla vratca zidanega štedilnika in naložila drva, da ne bi ugasnil. Potisnila sem posodo z nezavreto kavo na sredo štedilnika in stopila do zidne omare, vzela ječmenovo moko, ki smo jo že prej zmleli, in to je bil kar dober nadomestek, ker drugega ni bilo. Odprla sem škattlo, z zajemalko segla po njej in vsula v posodo. Zadnji trenutek. Črna gošča je spet hotela pobegniti, zato sem jo z žlico mirila in jo zlivala nazaj. Z drugo roko sem vzela škattlo in dvignila posodo ter jo postavila na kraj štedilnika. Prestavila sem z zadnjega dela štedilnika velik lonec krompirja naprej, zadnjo odprtino pa pokrila s prstani, ki so zvonko zacingljali. Morda je to zbudilo trojico za hišo: dvignili so glave. Ošnila sem jih mimogrede s pogledom, čeprav sem jih ves čas videla z enim očesom. Pogledi so se srečali, zato so se morda, kakor dogovorjeni odpravili v hišo. Skoraj so dosegli stopnice, a jih je nekaj ustavilo, zato sem se primaknila k vratom, da bi videla.

Iz stranišča se je zaslišalo nekakšno godrnjanje in »eh« in »ah!« Skupinica se je med seboj spogledala, mene pa je radovednost prignala na prag. Prav takrat sem zaslišala »Micka, oh, oprosti, vendar brez papirja ne morem, ga le imaš kaj kaj pri hiši?«

Mama se je spogledala z onima dvema, potem je pogledala še mene: »Poglej, če je še kaj papirja na omari!« Brez besede sem stekla v hišo, skočila na klop za pečko in na zapeček, kjer sem lahko dosegla omaro, na kateri smo ponavadi imeli knjige, časopise in razne revije. Aha, ŽIKA, bila je nekakšna revija. Odprem ovitek, notri ni bilo ničesar, sunkovito sem zaprla.

»Naš ROD.« Zgrabila sem, a ko sem odprla, je bil spet prazen, same platnice. Ko sem vrgla prazen ovitek po omari, se je odkril ovitek knjige DOGODIVŠČINE GO-SPODA KOZAMURNIKA. Brez pomišljanja sem ga odprla, kot že tolikokrat. Slika gospoda Kozamurnika, kako drvi v novem avtomobilu skozi mesto, ki je bilo za njim opustošeno, kakor da bi tam divjala tolpa nepridipravov, se je pod mojo roko zvila in odtrgala sem še zadnje liste. Platnice so same obležale na omari. »Srečno, gospod Kozamurnik!« Ovitek sem zaprla, da me ne bo več moril z debelo denarnico in zadnjico, s katerima si je lahko privoščil marsikaj, kar nam ni bilo dano. Kar slovesno sem stopala na zadnje dvorišče, kjer je še vedno stala skupinica in naprej proti stranišču. Skozi lino v vratih sem ponudila papir.

»Krasno, punčka, kako ti je ime? Pa kar iz knjige si strgala, več to?« se je vrnilo skozi lino.

»Vem, pa to je samo gospod Kozamurnik!«

»Zadnje strani so, misliš, da je to pametno?« sva se pogovarjala kar takole skozi vrata.

»To je vse, kar je še od njega ostalo. Nisem ga imela rada!«

»No, potem pa tole lahko konča v vašem stranišču!« je ugotovil možki v stranišču. Slišala sem samo še trganje in šumenje papirja. Umaknila sem se po stopnicah proti kuhinji, na vrhu počakala, saj me je bila ena sama radovednost. Oni trije so tam šušljali, kot da nikogar ni več na svetu.

Iz stranišča je stopil partizan, titovka mu je trdno stala na glavi in tudi na rami mu je visela brzostrelka, hlače je držal v eni roki, z drugo pa je mahal po zraku. »Oh Micka, najboljšega zdravnika imaš, čeprav je narejen čisto po kmečko. In sploh ne vem, kako je to mogoče. Že dva dni nisem nič jedel, pil pa, ne vem, menda danes zjutraj zadnjič, in ko sem stopil na tvoje dvorišče, sem moral najprej obiskati tvojo pisarno. In sedaj Micka, sem tako lačen, da bi pojedel kračo tistemu krulečemu v hlevu, potem pa si prižgal havanko!

Oh, Micka, lahko pogledam v tvojo shrambo?»

»Ko si boš oprtal svoje mahe-drače, bomo pa pogledali!« je rekla mama in se vzpela po stopnicah v kuhinjo.

»Hlače držim zato v roki, ker moram na pasu narediti še eno luknjo, pa s prstom ne morem. Imaš kaj takega?»

»Ne verjemi mi, rad bi ti pokazal nago rit, da bi verjela, da je lačna!« se je oglasil partizan, ki je prej stal na dvorišču in počakal, da so šli vsi v kuhinjo.

»Dober večer, dekletce, kaj lepega kuhaš, da tako lepo diši?«
»Oh krompirček, rešil mi boš življenje za vse večne čase!« Glas mu je zamrl, ko je mama mahnila z roko pri glavnih vratih, odprla, pogledala gor in dol po vasi, zaprla vrata prav narahlo, vendar odločno in rekla: »No, sedaj pa lahko govorite naprej!« Izza kuhinjske omare je vzela kartone, jih namestila na šipe na vratih, potem pa se je v temi obrnila k nam: »No, sedaj pa še prižgem luč in vas nahranim, da ne boste umrli!« Že je bila pri štedilniku, kjer je bila na polički luč. Vzela je v roke karbidovko: »Še dobro, da sem jo prej pripravila.« V zrak je siknil plamenček. Nikoli ni gorel prej, preden nismo namestili kartonov na okna. Zatemnitev je bila obvezna, že od italijanske okupacije. Sedaj res nismo vedeli včasih, pod čigavo oblastjo smo, ker se je menjavala kot aprilsko vreme, vendar smo vsak večer, predno smo prižgali luč, pridno zatamnili okna.

»Najprej, da ti ne izgubiš svojih hlač, imamo nekje šilo!« Vzela je karbidovko in odšla v shrambo.

Da je bilo vsaj malo svetlobe, sem odmaknila lonec z odprtine na štedilniku. Medtem je partizan z brzostrelko molče vzel skodelico s police, jo napolnil z vodo ter jo hlastno izpil, odprl usta in na veliko dihnil: »Tako se mi je prilegla!«

»Saj se ti je zjutraj prava borovničevka tudi!« se je nanj obrnil tisti z brzostrelko. »Tudi jaz moram to prekontrolirati, da ne bo množične zastrupitve. In konspiracija mora tudi biti!« Stegnil je roko po skodelici, si natočil in izpil v dolgem požirku. »Tako blagodejno de, da bom še za ves dan dober!« In vrnil je skodelico na polico. Mama se je vrnila, v roki je držala staro očetovo šilo.

»Saj sem vedel: že drugič si mi danes rešila življenje.« Jutri mi ne bo treba kazati nage riti kot tarčo za dumdumke. Oh Micka, ti si zlato!« Vzel je šilo in se sam lotil dela na mizi, kjer je stala pravkar kuhana kava.

»Pa, Micka, ti sploh ne poveš, da tu diši kuhana kava!«

»Seveda jo dobite, samo pomolza nisem še, boste morali še počakati!« In postavila jo je na kraj štedilnika, da bi ostala še topla. Iz kuhinjske omare je vzela golido, natočila vanjo malo mrzle in iz kotlička malo tople vode, pomočila vanjo roko, da je ugotovila, če je prav topla za umivanja vimen.

»Poglej, no,« in pokazala name, »če je že krompir kuhan!« Poiskala je svečo in vžigalice.

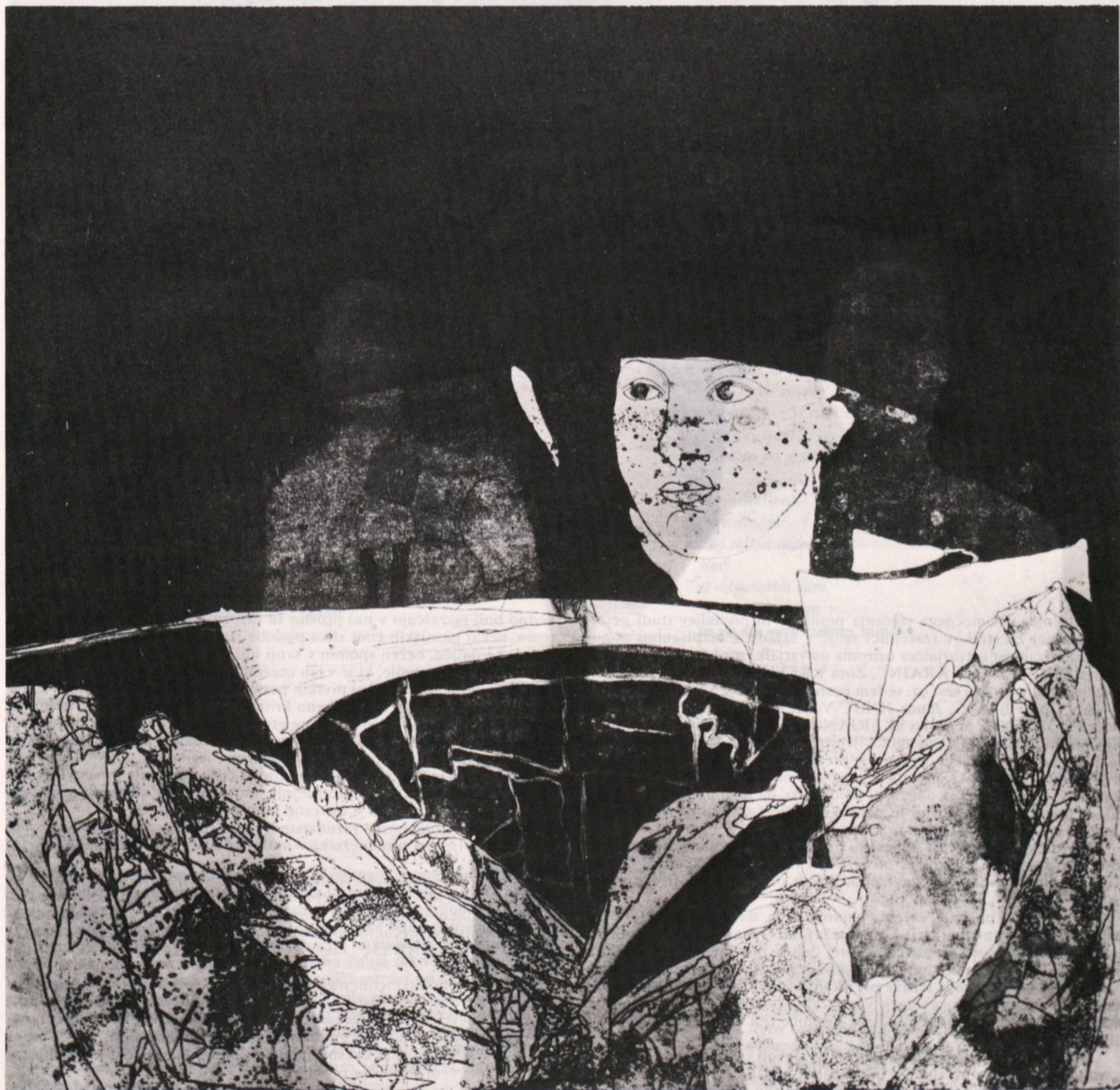
Še vedno sem stala pri štedilniku kakor izgubljen. Ni se zgodilo mnogokrat, da bi nas obiskali partizani. Nekaj časa sem gledala enega, nato drugega pa mamu, ki se je sukala kakor mlada nevesta, pa tretjega. Vzelo mi je besedo.

»Malo bi bilo treba pogledati na gaso!« se je še na vratih pomudila.

»Mislim, da ne bo treba. Sem že prej poslal tvojega fanta. Če bo kaj, bomo že izvedeli pravi čas,« je dodal partizan z brzostrelko.

»Potem je v redu!« Zaprla je vrata in sedaj že skoraj po temi odhitela v hlev.

Zdenka Morina: Figure I, 1980, kombinirana tehnika

Adriana Maraž; brez naslova VI, 1986, jedkanica

Letošnjega območnega srečanja pesnikov in pisateljev (tudi pesnic in pisateljic) začetnikov (začetnic) se je v skladu z razpisanimi pogoji udeležilo dvanajst ustvarjalcev oziroma ustvarjalk: med temi štiri pesnice (Darja KNIPLIČ, Inga KRAJNC, Zora KREVIH, Slavica PRAH, le-ta se poizkuša tudi v prozi) šest oz. sedem pesnikov (Tomaž STROPNIK, Ivan JOVAN, Josip BAČIČ, Janez JURIČ-Vanči, Marjan MANKO ter duo Peter PODRIČNIK in Janko ŠKERJANC) in dva prozaista (Janez Jurič-Vanči in Jani Rifel). Ob tem ugotavljamo, da na natečaj ni prispelo nobeno dramsko besedilo, kar je po svoje presenetljivo, saj v slovenski literarni produkciji dramatik pripada pomembno mesto (kvantitativno in kvalitativno). Najbrž je prav opozoriti na dejstvo, da med ustvarjalci na tem našem prostoru (v zgodovini in danes) tudi sicer ni bilo posebne naklonjenosti besedilom za Talijin hram.

Morda kot zanimivost še besedo o krajevni pripadnosti udeležencev natečaja (domujejo v Radljah ob Dravi, Črni na Koroškem (2), Mežici (3), Mislinji, Titovem Velenju, Celju, Ločah pri Poljčanah in Dravogradu).

Pa najprej k poeziji. Načelna ugotovitev je, da se veliko avtorjev še vedno otepa z osnovnimi jezikovnimi težavami (z malo dobre volje bi jim pač bilo mogoče poiskati ustrezne, torej dobre, pravilne rešitve že v pravopisu), razumljivejše oziroma trdovratnejše (za te pa ni priročnika oziroma recepta) pa so seveda težave pri iskanju in oblikovanju lastnega pesniškega izraza, med zalogaje težje vrste sodijo tudi pesniške figure in tropi (marsikateri avtor ne zmore čez prve stopnice rim ali metruma, da o ritmu ne govorimo).

Tematika v na natečaj došli poeziji je dovolj raznovrstna (to seveda razveseljuje), čeprav prevladuje ljubezenska poezija (ta tema v pesništvu ne bo nikoli izčrpana in prav je tako). Bivanjske stiske posameznika se

vedno bolj razraščajo v naš prostor in čas, zato je tudi dovolj pesmi s to temo, nekaj pesniških enot slika podobe iz kmečkega življenja, ki je vse bolj le še daljen, bežen spomin v svoji idiličnosti. Opozoriti velja na prisotnost satire in ironije, ki je v teh otožnih časih kljub grenkobi sporočila še kako vredna, pa na cikel pivskih pesmi (anakreontika?) ter času vedno primernejša ogledala — družbeno kritične oziroma angažirane pesmi. V tem grobem tematskem prerezu ne gre pozabiti na oblikovna prizadevanja — eden izmed avtorjev se je spopadel s haiku poezijo. Za avtorje proznih prispevkov veljajo že prej omenjene jezikovne težave, oblikovni postopki in zgradba besedila (zakonitosti črtice oziroma povesti) terjajo študij literarne teorije, kajti začetnik mora pristati na dejstvo, da pri »uku« zgradba sama sili v ustrezne fabulativne rešitve.

Besedila so tematsko raznovrstna, v ospredju pa so moralna oziroma etična izkrivljenost posameznika, vprašanja vrednot in funkcioniranja letih.

Žirija, ki smo jo sestavljali Betka KOLENBRANDT, Milena BLAŽIČ in Andrej MAKUC, je prebrala na natečaj prispela besedila in povesti ter v skladu s strokovnim znanjem odločila, da na letošnjem osrednjem slovenskem srečanju pisateljev in pesnikov začetnikov predstavljajo Koroško Darja KNIPLIČ, Jani RIFEL, duo Peter PODRIČNIK in Janko ŠKERJANC.

Odločitev smo utemeljili na temelju tematske pisanosti, izpovedne moči in osebne note v oblikovanju in iskanju v njihovi poeziji oziroma prozi. Vsem udeležencem natečaja želimo v bodoče čimveč iskrivih, duhovitih in predvsem svežih ustvarjalnih misli v literarnem snovanju, če pa se je v ustvarjalcih utrnila kakšna svetla ali prebudila vredna misel, potem ta večer ima svoj smisel in ni bil zaman.

Andrej MAKUC

V praznem vagonu je sedla poleg njega, kot da ne bi opazila vseh tistih praznih sedežev.

»Morda pa je ravno zato prisledla k meni, ker nikogar ni, da bi »pozijal«,« je pomislil in ji ponudil cigareto.

Potegnila je cigareto iz škatle in strastno hlastnila vase dim, tako da se ji je obraz spačil, jo za nekaj let postaral, nato je dim izdihnila in na njej je zasijala mladost.

»Do kod se peljete?« je vprašal Adam.

»Do Trierja,« je odvrnila.

»Tudi jaz sem namenjen tja,« ji je naglo razodel.

»Imate tam sorodnike?« je vprašala.

»Ne, prijatelje,« je pojasnil.

»Ste šolarica?« jo vpraša.

»Sem. Zadnji letnik srednje pedagoške.«

»Ste vi študent?« je vprašala.

»Nisem, in prosim, ne me vikati!« je pripomnil.

»Prosim, tudi mene ne,« je povzela.

»Kako ti je ime?« jo vpraša Adam.

»Tina.«

»Pa tebi?« ga je vprašala, ko sta si segla v roko.

»Adam.«

Vlak je pričel zavirati. Adam je spustil njeno roko, ki se je leno naslajala v njegovo dlan.

Vstala sta in odšla k vratom, ki so se med ustavljanjem pričela odpirati. Izkočila sta.

V lokalnem avtobusu, ki je peljal v Trier, sta sedla vsak na svoj sedež. Njuna pogleda se nista več srečala, čeprav si je Adam še nekajkrat poskusil pričarati njen obraz.

Izstopila je dve ali tri postaje pred njim. Ko je tudi sam izstopil in se pogreznil v noč, niti pomislil ni, ali je Evald sploh doma, potem ko se je že po nekaj korakih znašel pred vrati njegove hiše.«

Inga Krajnc

Desant

Siva glava,
ostro oko —
spušča se nizko,
nad našo zemljo.

Svinčeni zublji,
verige zvenket,
krvavi čevlji,
razpokan omet.

Jama globoka
oznanja slovo,
glejte, ljudje,
sonce je vzšlo.

Pognali hudiči
so se v beg,
hudič za hudičem,
je padel po tleh.

Zob za zob
nekdo je dejal,
ranjen, brez roke
sam je ostal.

Marijan Mauko

Bolna zdravljica

Drug za drugim
posedamo za mizo
in pojemo v en glas:
Eks!

Izprazni ga do dna!
Klok klok je melodija.
In čaše polne se praznijo,
oči zažare
in usta se odpro v nasmeh
in želje v greh

...
ko te v naročju
svojem
omama, o mama,
popelje v san,
ubit zbudiš se,
poteptan
in
bolan.

Tomaž Stropnik

Pesem mojega življenja

Rad bi napisal pesem o mojem življenju,
veselo, preprosto pesem, ne o trpljenju,
rad bi jo napisal z veseljem otroka,
ki živi na koncu cvetnega oboka.

V njej postavil bi vse zakone na glavo,
kot jabolka, ki padajo pod krošnato nebo,
zamenjal vse sisteme, paragrafe,
saj z njimi ne moreš hraniti niti žirafe,
vse, vse bi spremenil,
samo da bi se nekdo slinil in penil.

Iz mavrice odtrgal bi najlepšo orhidejo,
z roko premikal svetove in vesolja,
kdo ve, mogoče bo pokukal še pod cvetnato odejo
ali preplaval največja in najgloblja morja,
samo, samo da bi lahko videl rajska obzorja.

Res rad bi napisal pesem svojega življenja!
Kakšno?
Konec koncev je pa tako vseeno,
saj kmalu združili se bomo v eno.

Marijan Mauko

Tovarišija

Vsi smo ga
veselo pili:
ko pa je prinesel
krčmar račun,
prijatelji so se izgubili.

Ko spet zaželeli so si mir,
mi niso dali miru,
sklicevali so se na tovarištvo,
kako so se borili,
da bi čim večji zapitek naredili
in se pri tem
ponosno po prsih bili.

V gostilni meni prekipi
in rausnem:
Kaj mi pa morete?
Neč!
si odgovorim sam,
se vsedem vstran
in ga na miru cukam sam.

Janez Jurič-Vonči

GOLUBOVA HANA (odlomek)

Krave so prišantale do štale, Hana je izpregla in pognala v hlev, gare z naloženo slamo pa je mukoma porinila v skedenj. Danes mora nerezati krmo za živino, božični prazniki so pred vrati in ne spodobi se, da bi še takrat rezala, in potice mora napeči. Za praznike bodo gotovo otroci prišli domov. Takrat je pri Golobovih res lepo in živahno. Francijev ta starejši je tako prisrčen otrok, le da je snaha Julija tako stroga in osorna. »Roki, ne v štalo, se boš umazal in boš zopet smrdel po gnoju!« Le kako te bom skopala? Joj, Roki, krava ti bo stopila na nogo in ti jo zlomila.

Roki pa nič, prešerno se bo smejal in nosil šope detelje kravam v jasi. Kaka neumnost, komu pa je že krava zlomila nogo, si je mislila Hana. Tisto o smrdu pa jo je bolelo in prizadelo. Tudi ona je vedela, da imajo domače živali svoj vonj, pa še kako dobro je to vedela, vendar to ni smrad, kajti mleko in kruh nikoli ne smrdita.

Zora Krevh

Za lahko noč vam bom zapela.
Za srečo vam bom zaželela.
Za ljubezen vam bom hrepenela.
Vse vam bom.
Le jaz bom ostala.

Nove knjige v letu 1987

Knjižnica je v letu 1987 kupila 1440 novih knjig v vrednosti 9.141.988 din.

Vsega knjižnega fonda je 29.134 enot. Novih knjig za mladino je bilo 508 izvodov. Teh nismo vključili v seznam.

Poleg knjig ima knjižnica na zalogi tudi 292 enot neknjižnega gradiva (kasete, plošče, zemljevide).

Prejema 88 naslovov tekočih časnikov in revij.

Knjižnica je imela v letu 1987 2290 stalnih članov, ki so si pri 21.914 obiskih izposodili na dom 38.405 enot knjižničnega gradiva in v čitalnici 15.600 enot, skupaj 54.005 enot.

O-SPLOŠNO

1. BOAR, R.: Največje skrivnosti naše dobe. — Lj : DE, 1987. —
2. BOAR, R.: najokrutnejši morilci. — Lj : DE, 1987. —
3. ČASOPIS za zgodovino in narodopisje. — Leto 1987, št. 1, 2. — Mb : ZO, 87. —
4. DULAR, J.: Belokrajinski muzej. — Mb : ZO, 1987. —
5. JADRANSKI koledar 1987. — Trst : ZTT, 1986. —
6. JADRANSKI koledar 1988. — Trst : ZTT, 1988. —
7. JUG, J.: Tehnika branja. — Kranj, 1986. —
8. Knjižnično-informacijski sistem v SFRJ. — Lj, 1986. —
9. KOROŠKI koledar 1988. — Celovec : Drava, 1987. —
10. OTROK IN KNJIGA. — Knj. 23–24. — Mb : ZO, 1986. —
11. NOVA REVIJA. — Leto I-IV, 1982–1985. — 4 knj. — Lj : CZ, 1982–1985. —
12. PAWSON, R.: Knjiga o robotih. — Lj : ZOTKS, 1986. —
13. PREŠERNOV koledar 1988. — Lj : PD, 1987. —
14. RAZVID knjižnic SR Slovenije. — Lj : NUK, 1987. —
15. SLOVENSKA bibliografija. — B. Knjige leto 1978–1979. — Lj : NUK, 1986. —
16. SLOVENSKA bibliografija. — B. Knjige leto 1978–1979. — Lj : NUK, 1986. —
17. SLOVENSKI koledar '88. — Lj : M, 1987. —

I — FILOZOFIJA, PSIHOLOGIJA, ETIKA

1. ALTHAUSSER, L.: Filozofija in spontana filozofija znanstvenikov. — Lj: ŠKUC, 1985. —
2. COLEMAN, V.: Stres in vaš želodec. — Lj : MK, 1987. —
3. FROMM, E. O.: Človekovo srce. — Lj : DZS, 1987. —
4. HASANPAŠIČ, O.: Radiestezija : Bioenergija. — Zgb, 1986. —
5. HASANPAŠIČ, O.: Priručnik iz radiestezije. — Zgb, 1987. —
6. HAUCK, P.: Uspešen zakon. — Lj : MK, 1987. —
7. HAUCK, P.: Zakaj bi se bal? Lj : MK, 1987. —
8. Hegel in označevalci. — Lj : DZS, 1987. —
9. HONEY, P.: Reševanje osebnih težav. — Lj : MK, 1987. —
10. HRIBAR, M.: Zgodovina filozofije: antična filozofija. — Lj : Unic, 1986. —
11. JARONČIČ, N.: Razvijanje ustvarjalnosti. — Mb, 1986. —
12. spodbujanje otrokove ustvarjalnosti. — Lj : DUS, 1987. —
13. JERMAN, F.: Slovenska modroslovna pamet. — Lj : PD, 1987. —
14. KIERKEGAARD, S.: Ponovitev filozofske drobtinice ali drobci filozofije. — Lj : SM, 1987. —
15. LAKE, T.: Kako premagati živčnost. — Lj : MK, 1987. —
16. MAJER, B.: Ob filozofsko-političnih težavah v Novi reviji. — Lj : Komunist, 1987. —
17. MANNONI, O.: Freud. — V Lj : CZ, 1986. —
18. MESSEGUE, M.: Naučimo se spet ljubiti. — Mb : O, 1986. —
19. MESSORI, V.: Izziv smrti. — Lj, 1986. —
20. NAMORŠ, V.: Materialistična filozofija narave in naravoslovja. — Mb : ZO, 1987. —
21. NICHOLAS, M.: Največji ljubimci sveta. — Lj : Dok, 1987. —
22. NITSCHKE, F.: Šopenhauer kao vaspitač. — BGD, 1987. —
23. PEASE, A.: Govorica telesa. — Lj : MK, 1986. —
24. PEČJAK, V.: Misliti, delati, živeti ustvarjalno. — Lj : DZS, 1987. —
25. PLEČKO, D. — A. Babič: Zdravlje, Bioenergija, Joga. — ZGB, 1987. —
26. RACHELS, J.: Pravica do smrti. — Lj : CZ, 1987. —
27. RAM, P. M.: Radiestezija in bajaličarstvo na Slovenskem. — Lj, 1988. —
28. RAK, P. M.: Radiestezija za začetnike. — Lj, 1987. —
29. RIFEL, F. G.: Magija Atlantide. — Lj, 1987. —
30. RIPEL, F. G.: Rdeča magija. — Lj, 1987. —
31. RUCHPAUL, E.: Hantha joga s pravo mero. — Zgb, 1980. —
32. RUS, V.: Etika in socializem. — Lj : DZS, 1985. —
33. RYZL, M.: Parapsihologija. — Zgb, 1987. —
34. STERLE, M.: Živeti modro. — Lj : CZNG, 1987. —
35. STRES, S.: Heglovo in Marxovo pojmovanje svobode. — Lj : SM, 1987. —
36. TRSTENJAK, A.: Človek in sreča. — Celje : MD, 1986. —
37. TRSTENJAK, A.: Kako bi še enkrat živel. — Celje : MD, 1986. —
38. TYRER, P.: Kako živeti s stresom. — Lj : MK, 1987. —
39. ULE, A.: Od filozofije k znanosti in nazaj. — Lj : DZS, 1986. —
40. ULE, A.: Od krize psihologije k kritični psihologiji. — Lj : DE, 1986. —
41. URŠIČ, M.: Matrica logova. — Lj : DZS, 1987. —
42. ZUPANČIČ, E.: Posvojen otrok, zaželen in ljubljen. — V. Lj : CZ, 1987. —

2 — VERSTVO

1. CAZENEVVE, J.: Sociologija obreda. — Lj : ŠKUC, 1986. —
2. JANEŽIČ, S.: Ekumenski leksikon. — Celje : MO, 1986. —
3. KRELJ, S.: Otrozhia biblia . . . — V Lj : K, 1987. —
4. KURET, N.: Jaslice na Slovenskem. — Lj, 1981. —
5. MELLO, A. de: Ptičja pesem. — Lj, 1987. —
6. MLINARIČ, J.: Kostanjeviška opatija 1234–1786. — Kostanjevica na Krki, 1987. —
7. STÜCKER, V.: Duhovnik med okupacijo in revolucijo. — Celovec: MD, 1987. —
8. ZEJ, M.: Obrazi morja. — Lj : CZNG, 1987. —
9. ZNAMENJA ob poti. — Lj, 1982. —

3 — DRUŽBOSLOVJE

1. AVSENAK, B.: Horoskop za vsakogar. — MB : ZO, 1987. —
2. BOFFA, G.: Fenomen Stalin. — Lj : CZ, 1985. —
3. BOAR, R.: Najuspešnejši vohuni vseh časov. — Lj : DE, 1987. —
4. BOJEVNIKI neba. — Lj : MK, 1987. —
5. CENCIČ, M.: Dinamika vzgojnega dela v šoli. — Lj : DZS, 1986. —
6. CIPERLE, J. A.: A. VOVKO: Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja. — Lj : SŠM, 1987. —
7. DRUŽBENOPOLITIČNI sistem — obramba in varnost. — Lj, 1987. —
8. DURJAVA, O.: Politična ekonomija. — Mb : ZO, 1987. —
9. FERFILA, B.: Ekonomija in politika. — Lj : DE, 1986. —
10. FIRA, A.: Protislavlja jugoslovanskega federalizma. — Lj : DE, 1986. —
11. FLANDRIN, J. L.: Družina. — Lj : DE, 1986. —
12. GEČ-KOROŠEC, M.: Pravna ureditev življenja v dvoje. — Lj : GU, 1987. —
13. GLAS, M.: Delitev po delu v socialistični družbi. — Lj : DZ, 1986. —
14. GODINA, F.: Košček njihove mladosti. — Lj : PK, 1987. —
15. GRAMSCI: Civilna družba in država. — Lj, 1987. —
16. Idejnopolično usposabljanje v ZK Slovenije. — Lj: Komunist, 1987. —
17. IGLIČAR, A.: Pravni sistem in pravotvorna dejavnost. — Lj : PK, 1985. —
18. IZBIRAM svoj poklic: Priručnik za izbiro poklica iz srednjega izobraževanja. — Lj, 1987. —
19. JEREB, S.: SZDL kot vseljudoško gibanje in fronta vseh organiziranih socialističnih sil. — Lj : Komunist, 1987. —
20. KAVČIČ, B.: Sicologija dela. — Lj : DE, 1987. —
21. KAZENSKOPRAVNO varstvo države in njene družbene ureditve. — Zgb : Globus, 1987. —
22. KODRIN, S.: Obramboslovje. — Mb, 1986. —
23. KOS, M.: Pogled v prihodnost. — Lj : GU, 1986. —
24. KRAMARIČ, J.: Posebno kazensko pravno obravnavanje mlajših polnoletnikov. — Lj : GU, 1987. —
25. KRIVOKAPIČ, B.: Dahahaški procesi. — Bgd, 1986. —
26. KUMER, Z.: Slovenske ljudske pesmi Koroške. — Knj 2 : Ziljska dolina. — Lj : Trst, Celovec, 1986. —
27. KUVIČIČ, I.: Sociologija. — Mb : ZO, 1987. —
28. LIK komunista danes. — Lj : Komunist, 1986. —
29. MAKAROVIC, M.: Črna in črnjani. — Črna na Koroškem, 1986. —
30. NAGEL, W.: Odkrivanje in spodbujanje nadarjenih. — Lj : DZS, 1987. —
31. O ustavnih spremembah. — Lj : CZ, 1987. —
32. PAVČNIK, M., M. Pernič: Praktikum za uvod v pravoznanstvo. — Lj : UI, 1986. —
33. Pesmi in šege Moje dežele. — Lj : DZS, 1987. —
34. POLITIČNA ekonomija kapitalizma in socializma. — Lj : DZS, 1987. —
35. POZDRAVI iz Babilona. — Lj : UK ZSMS, 1987. —
36. PRAVO. — Lj : CZ, 1987. —
37. PRETNAR, S.: LR Kitajska. — Lj : GU, 1987. —
38. PUHARIČ, K., Š. Ivanjko, H. M. Pivka: Gospodarsko pravo. — Lj : UI, 1986. —
39. RAZPRAVE in gradivo. — Zv. 19. — Lj, 1986. —
40. RIBIČIČ, C.: Ustavne spremembe. — V Lj : CZ, 1987. —
41. RUPNIK, A.: Švicarska čarobna formula CH. — Lj : Borec, 1987. —
42. SLOVENSKO javno mnenje 1987. — Lj : DE, 1987. —
43. STABEJ, J.: Prava stoletna pratika. — Lj : KG, 1986. —
44. STROBL, M., J. Kristan, C. Ribičič: Ustavno pravo SFR Jug. — Lj : UI, 1986. —
45. ŠEKS, V.: Intimni dnevnik in razmišljanja. — Lj, 1987. —
46. ŠTUDENTSKI in dijaški delovni narodno-obrambni tabori v Sloveniji 1935–1940. — Mb : ZO, 1987. —
47. ŠTUKELJ, P.: Osnove civilne zaščite. — Lj : PK, 1985. —
48. TAJNIKAR, M.: Inflacija in samoupravljanje. — Lj : DE, 1986. —
49. TERSEGLAV, M.: Ljudsko pesništvo. — Lj : DZS, 1987. —
50. VEDENJSKE motnje mladostnikov v sodobnem času. — Lj, 1987. —
51. VILFAN, J.: Ob kresu komunizma. — Lj : Feniks, 1987. —
52. VINJE. — Lj, 1987. —

53. ZVEZA komunistov Slovenije: 13. kongres. — Lj : Komunist, 1987. —
54. ŽIŽMOND, E.: Družbenoekonomske razmere v Jugoslaviji. — Lj : Kom., 1987. —
- 5 — NARAVOSLOVJE**
- BATTESTIN, J.: Fizikalni praktikum. — 2 dela. — Lj : DZS, 1985. —
  - EKRUTT, J.: Zvezde. — V Lj : CZ, 1987. —
  - HOCHLEINTNER, R.: Kamenine. — V Lj : CZ, 1987. —
  - JERIČ, R.: Svet akvaristike. — Lj, 1986. —
  - KOŽELJ, B., D. VUK: Splošna ekologija z varstvom okolja. — Mb : ZO, 1987. —
  - LIPPERT, W.: Alpsko cvetje. — V Lj : CZ, 1987. —
  - LORENZ, K.: Temelji etologije. — ZGB: Globus, 1986. —
  - NAJHUJŠE svetovne katastrofe. — Lj : Dokumentarna, 1987. —
  - NEUKAMP, E.: Oblaki in vreme. — V Lj : CZ, 1987. —
  - NICOLA, J.: Ptice pevke. — V Lj : CZ, 1987. —
  - PERME, T.: Narava, življenje in smrt. — Lj, 1987. —
  - PLUT, D.: Slovenija — zelena dežela ali pustinja? — Lj, 1987. —
  - PLUT, D.: Za ekološko svetlejši jutri. — Lj, 1985. —
  - POPOV, S.: Biofizika. — Bgd, 1986. —
  - RADIJACIJA. — Bgd : Nolit, 1985. —
  - RUŽIČ, M.: Biti. — Lj : Komunist, 1987. —
  - SINGER, D.: Gozdne živali. — V Lj : CZ, 1987. —
  - SKOBERNE, P.: Triglav. — Mb : ZO, 1987. —
  - SMULLYAN, R.: Poznate naslov te knjige? — Lj : DZS, 1987. —
  - VINJA, V.: Jadranska fauna. — 2 dela. — Split, 1986. —
  - VISTRTIČKA, Z. — S. Andrašević: Kanarinci in papige. — Zgb, 1985. —
  - ZBORNIK za zgodovino naravoslovja in tehnike. — Zv. 9. — Lj : SM, 1987. —
  - ZEL, M.: Jadranske ribe. — V Lj : CZ, 1987. —
- 6 — UPORABNE ZNANOSTI**
- 61 — MEDICINA**
- ACCETTO, B.: Starost in staranje. — Lj : CZ, 1987. —
  - AŠIČ, S.: Pomoč iz domače lekarne. — Knj. 2. — Celje : MD, 1987. —
  - AUGERER, T.: Vsak dan zdravilne rastline. — Celovec: MZ, 1986. —
  - BORISOV, P.: Zgodovina medicine. — Lj : CZ, 1985. —
  - GREER, R.: Alergija na hrano: Dietna kuhinja. — Lj : DE, 1987. —
  - HERMAN, S.: Prva pomoč. — Trst: ZTT, 1986. —
  - INGELMAN-Sundberg, A.: Življenje pred rojstvom. — Celje : MD, 1987. —
  - JERŠE, M.: Srčni infarkt. — Lj : CZNG, 1987. —
  - KOŠIČEK, M.: Moja ženskost, moja sreča. — Lj : DZS, 1987. —
  - POKORN, D.: Z zdravo prehrano v pozna leta. — Lj : PD, 1987. —
  - ROBINSON, J.: Kuhajmo za zdravega otroka. — Lj : DE, 1987. —
  - STO čajev Jožeta Tomažiniča. — Lj, 1986. —
  - STOPPARD, M.: Biti čila, zdrava, dejavna in srečna v sodobnem svetu. — Lj : CZ, 1987. —
- 62, 65/69 — TEHNIKA, ORGANIZACIJA POSLOVANJA, INDUSTRIJE IN OBRTI**
- ATARI 1040 ST: Priručnik za rukovanje osebnim računalom. — Lj : MK, 1986. —
  - BOVARD, A.: Karoserija in avtoličarstvo. — Lj : TZ, 1980. —
  - CHOLLET, H. M.: Motor. — Lj : TZ, 1987. —
  - FURNISS, T.: Vesolje. — Lj : DE, 1987. —
  - GERLIČ, J.: ABC elektrotehnike. — Lj : TZ, 1987. —
  - GÖRES, H. H.: Varnost vašega doma. — Lj : TZ, 1987. —
  - HAMMOND, R.: Računalniki in vaš otrok. — Lj : CZ, 1986. —
  - JADRALNO letalstvo. — Lj : ZLOS, 1986. —
  - ISHIKAWA, K.: Kako celovito obvladati kakovost: Japonska pot. — Lj : TZ, 1987. —
  - JAKOPIN, P.: STEVE: Urejevalnik besedil za ATARI ST. — Lj, 1986. —
  - KACIN, J.: Sodobna letala in helikopterji. — Lj : N. Obramba, 1986. —
  - KOVAČIČ, J.—Z. Štucin: Blagajniško poslovanje. — Lj : GU, 1986. —
  - MAJETIČ, A.: Daljinsko upravljanje. — Rijeka : IC, 1987. —
  - McKIE, R.: Lasarji. — Lj : DE, 1987. —
  - McKIE, R.: Roboti. — Lj : DE, 1987. —
  - KREINBERG, N.: Izboljšave v lastnem domu. — Lj : TZ, 1987. —
  - PATERSON, V. C.: Nuklearna moč. — Bgd : Rad, 1987. —
  - PEKEL iz zraka. — Lj : MK, 1987. —
  - RAČUNALNIŠKA obdelava podatkov v ustanovah na področju varovanja. — Lj, 1986. —
  - RAZVOJ univerzernih inforamacijskih sistemov ob podpori sodobne informacijske tehnologije. — Mb, 1985. —
  - SCHIFFER, H. J.: Zgradimo si rastlinjak. — Lj : TZ, 1987. —
  - ŠESTERIKOV, B.: Satelitska i kablovska televizija. — Bgd, 1987. —
  - VERNEZ, R.: Avtoelektrika. — Lj : TZ, 1987. —
  - VESEL, N.: Angleščina v računalništvu. — Lj : DZS, 1987. —
  - Zadavec, A.: Videorekorder: serviski priručnik. — Zgb, 1987. —
  - ZADRAVEC, A.: Videorekorder: sheme, 9 Zgb, 1987. —
  - ZORKOCZY, P.: Informacijska tehnologija. — V Lj : CZ, 1987. —
- 63, 64 — KMETIJSTVO, GOSPODINJSTVO**
- BIGG, S. T.: Pridelovanje vrtnin. — Lj : KG, 1986. —
  - ČESEN. — Lj : MK, 1987. —
  - GAVEZ, G.: Mali družni psi. — Lj : KG, 1987. —
  - GIBERT, V. — B. Phillips: Moja kuhinja. — Lj : DE, 1987. —
  - Gostilne na Slovenskem. — Lj : DE, 1987. —
  - HIGIENSKO pridobivanje mleka. — Lj : Kg, 1986. —
  - KNJIGA o vrtu: Vse o bivalnem in biološkem vrtu. — Lj : CZNG, 1987. —
  - KOSO, Š.: Gajanje gljive bukovače. — Bgd, 1986. —
  - LAVER, M. — M. Smith: Artritis: Dietna kuhinja. — Lj : DE, 1987. —
  - LUBENICA, dinja muskatna tikva. — Bgd : Nolit, 1986. —
  - MAMILOVIČ, J.: Pleveli. — Lj : KG, 1987. —
  - MARMELADE, želeji. — Lj : MK, 1987. —
  - MOJ akvarium. — Bgd : Nolit, 1986. —
  - MRŠIČ, N.: Deževniki: Biologija in gojenje. — Lj : Kg, 1986. —
  - MUŽIČ, S. — R. Božac: Gobarjeva kuhinja. — Mb : ZO, 1987. —
  - OMAHEN, M.: Zdrav prehrana. — Lj, 1987. —
  - PEGASTI bodelj. — Lj : DZS, 1986. —
  - POKORN, D.: Magnezij v vsakdanji prehrani. — Lj, 1987. —
  - SEDDON, G.: Sobne rastline. — Koper : Lipa, 1986. —
  - SIMČIČ, Z.: Vino med ljudsko modrostjo in sodobno znanostjo. — Trst : ZTT, 1987. —
  - SKUTA. 9 Lj : MK, 1986. —
  - ŠINKOVEC, S.: Za vsakogar nekaj o vinu. — Lj : KG, 1987. —
  - TAJNŠEK, T.: Oljna ogrščica in sončnica. — Ljub : KG, 1986. —
  - TESTENINE. — Lj : MK, 1987. —
  - TITCHMARSH, A.: Vrtnarske tehnike. — Lj : KG, 1986. —
  - TORTE. — Lj : MK, 1986. —
  - VELJKOVIČ, S.: Riba na 150 načinov. — Lj, 1986. —
  - VOMER, I. — M. Pogačnik: Odgovornost in jamstvo pri razmnoževanju domačih živali. — Lj : KG, 1986. —
  - ZELJAVNA in zelišča. — Lj : MK, 1987. —
- 70/793 — UMETNOST, ARHITEKTURA, GLASBA, FILM, GLEDALIŠČE**
- BERNIK, S.: Enodružinska hiša v lesu. — Lj, Sl. Gradec, 1986. —
  - BRECHT, B.: Umetnikova pot. — Lj : CZ, 1987. —
  - GOBEC, R.: Iz zemlje gre v trsek. — Lj : ZKO, 1987. —
  - KALAN, F.: Svet komediantov. — Lj : CZ, 1987. —
  - KOŽELJ, J.: Tipologija mestne stanovanjske arhitekture. — Lj, 1987. —
  - KUPPER, L.: Brez meja: Mladinske in otroške pesmi. — Celovec: Drava, 1987. —
  - KURET, N.: Glasbena Ljubljana. — Lj : DZS, 1985. —
  - LEKCIJA teme: Zbornik filmske teorije. — Lj : DZS, 1987. —
  - MGL: Mestno gledališče ljubljansko 35 let. — Lj : MGL, 1987. —
  - POTTIER, S.: Internacionalna in njen avtor. — Lj, 1987. —
  - REISP, B.: Grad Smlednik. — Mb : ZO, 1987. —
  - STUPAR-ŠUMI, N.: Štanjel in grad Štanjel. — Mb : ZO, 1987. —
  - The Art of Illuminating. — London, 1987. —
  - VIDA Slivnikar Belantič: Lj : Dokumentarna, MK, 1987. —
  - ZAKLADI pričevanja Ptuja in Ormoža. — Lj, 19
  - ZLATAR M.: Slikar Anton Repnik. — Sl. Gradec : UP, 1987. —
- 794/799 — IGRE, ŠPORT, ALPINIZEM**
- BUNC, M.: Integrirani marketing v turizmu. — Lj : DE, 1986. —
  - CVETKOVIČ, D.: Zanimljiva matematika. — Bgd, 1986. —
  - ČABRIČ, M.: Dizanje tegova. — Bgd, 1976. —
  - GORŠIČ, T.: Kako igramo roket. — Celje, 1986. —
  - GROŠELJ, V.: Do prvih zvezd. — Mb : ZO, 1987. —
  - GROŠELJ, V.: V prostranstvih črnega granita. — Celje, 1987. —
  - MIHelič, T. — R. Zaman: Slovenske stene. — V Lj : CZ, 1987. —
  - MIŠKOVIČ, N. — N. Gabrovšek: Igrate li bridž. — N. Sad, 1984. —
  - MODRIČ, Ž.: Obrani se sam. — Zgb, 1987. —
  - POPOVIČ, B.: Moderni bodibilding. — Bgd, 1987. —
  - POPOVIČ, S.: Tajne džuda i samoodbrane. — Bela cerkva, 1985. —
  - RUDOLF, S.: Mundial : Svetovna prvenstva v nogometu. — Trst : ZTT, 1986. —
  - SMULLYAN, R.: Šahovske skrivnosti Chelocka Holmesa. — Lj : DZS, 1986. —
  - ŠEGULA, P.: Sneg, led, plazovi. — Lj : PZ, 1986. —
  - TOME, J.: Atletski minimum. — Lj, 1986. —
  - TOMIČ, D.: Škola odbojke. — Bgd, 1986. —
  - VULOVIČ, M.: Karting. — Bgd, 1986. —
  - ZAVRNIK, B.: Pet zakladnic velikega snega. — Mb : ZO, 1987. —
- 80 — JEZIKOSLOVJE**
- BERCE, S.: Italijanska slovnica. — Mb : ZO, 1986. —
  - BOŠTJANČIČ-Turk, V.: Nove poti k sodobni angleščini. — Lj : DZS, 1986. —
  - JUŽNIČ, S.: Antropologija. — Lj : DZS, 1987. —
  - KOMAC, P.: Angleška slovnica po naše. — Lj : CZ, 1986. —
  - KOMAC, P.: Vaje iz angleščine. — Lj : CZ, 1986. —
  - MUSTER—Čenčur, N.: Vaje iz nemščine. — V Lj : CZ, 1987. —
  - MUSTER—Čenčur, N.: Nemška slovnica po naše. — Lj : CZ, 1987. —
  - PARNWELL, E. C.: Oxford English Picture Dictionary. — Lj : CZ, 1986. —
  - PARNWELL, E. C.: Nemško-slovenski slikovni slovar. — Lj : CZ, 1987. —
  - ŠAŠEL, A.: Fundamenta Latina. — 2 dela. — Mb : ZO, 1987. —
  - URBANČIČ, B.: O jezikovni kulturi. — Lj : DE, 1987. —
  - ŽIŽEK, S.: Jezik, ideologija, Slovenci. — Lj : DE, 1986. —

82 — KNJIŽEVNOST (literarna zgodovina, teorija)

1. BOHORIZH, A.: Arrticae horulae succistvae: Zimske urice proste. — Mb : ZO, 1987. —
2. DETELA, L.: Povojni slovenski koroški pesniki in pisatelji. — V Celovcu : MD, 1977. —
3. Družbena in kulturna podoba slovenske reformacije. — Lj : SAZU, 1986. —
4. GRADIŠNIK, B.: Mistifikacije. — Lj : Borec, 1987. —
5. JANEŽ, S.: Poglavitna dela slovenske književnosti: Vsebine in dramska dela 1789—1986. — Mb : ZO, 1987. —
6. KERMAUNER, T.: Med hlapčevstvom in samobitnostjo. — Trst : ZTT, 1986. —
7. KERMAUNER, T.: Med prijatelji, med sovražniki : Novi dnevnik 1982. — Del I. — M. Sobota : PZ, 1986. —
8. KOBE, M.: Pogledi na mladinsko književnost. — Lj : MK, 1987. —
9. KOLAR, M.: Umetnostno besedilo in učenec. — Mb : ZO, 1987. —
10. KOS, J.: Predromantika. — Lj : DZS, 1987. —
11. MRAK, I. — T. Kermauner: Obločnica, ki se rojeva. — Mb : ZO, 1987. —
12. PEN for Peace: Pero za mir. — Sl. Gradec, 1986. —
13. RUPEL, D.: Besede božje in božanske. — V Lj : CZ, 1987. —
14. SNOJ, J.: Ubijanje zemlje. — Mb : ZO, 1987. —
15. TOPORIŠIČ, J.: Potreti, Razgledi, Presoje. — Mb : ZO, 1987. —
16. VREČKO, J.: Srečko Kosovel, slovenska zgodovinska avantgarda in zenitizim. — Mb : ZO, 1986. —
17. ZOREC, Č.: Po Prešernovih stopinjah. — Kranj, 1987. —

820/899—1,2 — PESNIŠTVO IN DRAMATIKA

1. ANTOLOGIJA španske poezije 20. stoletja. — Lj : CZ, 1987. —
2. BIRSA, N.: Poskus maga. — Mb : ZO, 1987. —
3. BLATNIK, A.: Plamenice in solze. — Lj : DZS, 1987. —
4. ČRNIČ, J.: Prisotnost blaznosti. — V Lj : CZ, 1987. —
5. DEKLEVA, M.: Zapriseženi prah. — Lj : MK, 1987. —
6. FIRMANI, R.: Zadnja dolina. — Trst : ZTT, 1982. —
7. FORSTNERIČ, F.: Brlog. — Mb : ZO, 1987. —
8. FRITZ, E.: Slehernik. — Lj : DZS, 1987. —
9. GLOBOKAR, V.: Vzdihi — izdih. — Lj : MK, 1987. —
10. GREGORČIČ, S.: Pesmi. — Lj : MK, 1987. —
11. HADERLAP, M.: Bajalice. — Celovec : Drava, 1987. —
12. JESENIN, S.: Pesmi. — V Lj : CZ, 1987. —
13. KAČIČ, M.: Okus po grenkem. — V Lj : PD, 1987. —
14. KEATS, JOHN. — Lj : MK, 1987. — (Lirika: 58)
15. KLEČ, M.: Lasje. — Lj : Pk, 1987. —
16. KLEČ, M.: Parada. — Lj : CZ, 1987. —
17. KOVIČ, J.: Skodelica čaja. — Lj : MK, 1987. —
18. KRAKAR, L.: Romanje v Kelmarjan. — Lj : MK, 1986. —
19. LEVSTIK, F.: Pesmi 1954. — Lj : MK, 1987. —
20. LUŽAN, P.: Molk in zlato. — V Lj : PD, 1987. —
21. MARUŠIČ, B.: Z zlatimi črkami. — Trst : ZTT, 1987. —
22. MAURER, N.: Drevo spoznanja. — Mb : ZO, 1987. —
23. MERKU, P.: Pajčevina in kruh. — Trst : ZTT, 1987. —
24. MIŁOSZ, C.: Somrak in svit. — Lj : SM in PK, 1987. —
25. PAZ Octavio. — Lj : MK, 1987. — (Lirika: 60)
26. PETRACA Francesco. — Lj : MK, 1987. — (Lirika: 60)
27. PETRACA Francesco. — Lj : MK, 1987. — (Lirika: 59)
28. PREŠEREN, F.: Soneti pečali. — Minsk, 1987. — (cir.)
29. PUBLIUS, T. A.: Evnuh. — Mb : ZO, 1987. —
30. PUŠKIN, A. S.: Pesmi. — V Lj : CZ, 1987. —
31. SLOVENSKO pesništvo upora. — Knj. I : Partizanske. — Lj : MK, PK, 1987. —
32. SMOLE, D.: Igra in igrice. — Lj : MK, 1986. —
33. SVETINA, I.: Bulbul. — Lj : MK, 1982. —
34. ŠALAMUN, T.: Ljubljanska pomlad. — Lj : DZS, 1986. —
35. ŠALAMUN, T.: Mera časa. — V Lj : CZ, 1987. —
36. ŠALI, S.: Sijoče mračine. — Lj : MK, 1985. —
37. ŠELIGO, R.: Molčanja. — Lj : MK, 1986. —
38. ŠVABIČ, M.: Črna luknja. — Lj : MK, 1987. —
39. TRONKAR, F.: Košček zelenega. — Kranj, 1987. —
40. VILLON, F.: Zbrano delo. — Mb : ZO, 1987. —
41. VINČENTIČ, M.: Arka. — M. Sobota : PZ, 1987. —
42. ZAGORIČNIK, F.: A na nas? — Lj : DZS, 1987. —
43. ZORMAN, I.: Sla po letenju. — V Lj : PD, 1987. —

820/899—3 PRIPOVEDNIŠTVO, ROMANI, NOVELE

1. Allende, I.: Hiša duhov. — M. Sobota : PZ, 1986. —
2. ANDERSON, Sh.: Temni smeh. — M. Sobota : PZ, 1986. —
3. APIH, M.: Nadaljnje življenje Andreja Klasa. — Del I. — V Lj : CZ, 1987. —
4. ARBITER, P.: Satirikon. — Lj : CZ, 1987. —
5. ASIMOV, J.: Jeklene votline. — Lj : TZ, 1986. —
6. ASIMOV, J.: Roboti jutranje zore. — Lj : DZS, 1987. —
7. ATWOOD, M.: Preročišče. — Trst : ZTT, 1987. —
8. AVEL, J. M.: Dolina konj. — Lj. Zgb : Borec, 1987. —
9. AVEL, J. M.: Lovci na mamute. — Lj. Zgb : Borec, 1987. —
10. AVEL, J. M.: Rod-jamskega medveda. — Lj. Zgb : Borec, 1987. —
11. BALLARD, J. G.: Imperij sonca. — Mb : ZO, 1987. —
12. BALZAC, H. de: Oče Goriot. — V Lj : CZ, 1987. —
13. BALZAC, H. de: Vojvodina de Langlais. — Lj : PD, 1987. —
14. BATES, H. E.: V smer Francije je veter vel. — Mb : ZO, 1987. —
15. BECHER, R. in A.: Dovolite, ime mi je Cox. — Lj : PD, 1987. —
16. BELI, A.: Peterburg. — V Lj : CZ, 1987. —
17. BOHANEČ, F.: Ilovica. — Lj : Borec, 1987. —

18. BÖLL, H.: Biljard ob pol desetih. — V Lj : CZ, 1987. —
19. BÖLL, H.: Ženske pred rečno pokrajino. — Mb : ZO, 1987. —
20. BROSSE, S. de la: Umor v angleškem dvorcu. — V Lj : PD, 1987. —
21. BUDAU, E.: Ljubezen v F-molu. — V Lj : PD, 1987. —
22. BURK, M.: Človek potrebuje skrivnost. — Lj : MK, 1987. —
23. BUCK, P. S.: Ponosno srce. — Mb : ZO, 1987. —
24. BURK, M.: Zlati vrtiljak. — 2 dela. — Koper : Lipa, 1987. —
25. BULGAKOV, M. A.: Mojster in Margareta. — V Lj : CZ, 1987. —
26. CALDWELL, E.: Prava zemlja. — Mb : ZO, 1987. —
27. CAMPANILE, P.: Dekle iz Trsta. — M. Sobota : PZ, 1987. —
28. CARRE, J. le: Mala bobnarka. — 2 dela. — Lj : DZS, 1987. —
29. CERKVENIK, A.: Blisk. — Lj : KG, 1987. —
30. CHANDLER, R.: Sestrica. — Trst : ZTT, 1987. —
31. CHRISTIE, A.: Proti ničli. — V Lj : PD, 1987. —
32. CLARK, Higgins, M.: Na preži. — Lj : PD, 1986. —
33. COULONGES, H.: Zbogom divjakinji. — Mb : ZO, 1987. —
34. CRAWFORD, O.: Usmrtimev. — V Lj : PD, 1987. —
35. CRNJANSKI, M.: Selitve. — 3 deli. — V Lj : CZ, 1987. —
36. ČRNOLOGAR, L.: Triinosemdeset stopnic. — Lj : KG, 1987. —
37. DEFORGES, R.: Modri bicikel 3 : Hudič se še kar smeji. — Lj : CZ, 1987. —
38. DEL Rio, D.: Zadnji po Malahiju. — Mb : ZO, 1987. —
39. DJIAN, Ph.: 37,2° zjutraj. — Lj : DZS, 1987. —
40. DOLENC, M.: Praznik republike ali Abrakadabra. — M. Sobota : PZ, 1987. —
41. DRAKODAIDIS, Ph.: Otok v luninem popku. — M. Sobota : PZ, 1986. —
42. DURAS, M.: Ljubimec. — Trst : ZTT, 1987. —
43. DYE, Dale A.: Vod smrti. — Lj : Borec, 1987. —
44. EDEN, D.: Brezdomka. — V Lj : PD, 1987. —
45. ENDE, M.: Neskončna zgodba. — M. Sobota, Lj : PZ, MK, 1987. —
46. ERDRICH, L.: Zdravilo za ljubezen. — Trst : ZTT, 1987. —
47. FAJDIGA, F.: Pogrezneni otok. — Lj : Borec, 1987. —
48. FAST, H. M.: Američani. — Mb : ZO, 1987. —
49. FAULKNER, W.: Svetloba v avgustu. — V Lj : CZ, 1987. —
50. FITZGERALD, F. S.: Veliki Gatsby. — Lj : CZ, 1987. —
51. FLAUBERT, G.: Vzgoja srca. — V Lj : CZ, 1987. —
52. FOLLET, K.: Lezi med leve. — M. Sobota : PZ, 1987. —
53. GARCIA, M. G.: Ljubezen v času kolere. — Lj : DZS, 1987. —
54. GINZBRUG, J.: Podvojite stražo. — Lj : Borec, 1986. —
55. GIROUD, F.: Kar dobra zabava. — V Lj : PD, 1987. —
56. GODINA, F.: Jezdec brez konja. — Lj : Borec, 1987. —
57. GOLON, A. in S.: Angelika — angelska markiza. — Koper : Lipa, 1987. —
58. GOLON, A. in S.: Angelika — Pot v Versailles. — Koper : Lipa, 1987. —
59. GORDIMER, N.: Burgerjeva hči. — Mb : ZO, 1987. —
60. GORDON, R.: Zdravnik se zaljubi. — Lj : PD, 1987. —
61. GOR'KIJ, M.: Trije ljudje. — V Lj : CZ, 1987. —
62. GREENE, G.: Tretji človek. — Trst : ZTT, 1986. —
63. GREY, Z.: Divji plamen. — Trst : ZTT, 1987. —
64. GREY, Z.: Kraljica pašnikov. — ZTT, 1987. —
65. GREY, Z.: Pobešla reka. — ZTT, 1987. —
66. GRIMMELHAUSEN, H. J.: Simplicius Simplicissimus. — 2 dela. — V Lj : CZ, 1987. —
67. GRIZILA, S.: Dva modra zvezka. — Lj : KG, 1987. —
68. GÜNTHER, H.: Čarobni cvet Namibije. — Koper : Lipa, 1986. —
69. GÜNTHER, H.: Čudežne roke. — Koper : Lipa, 1987. —
70. GÜNTHER, H.: Puščavski zdravnik. — Koper : Lipa, 1987. —
71. HASANI, S.: Veter in hrast. — Lj : MK, 1987. —
72. HAŠEK, J.: Politična in socialna zgodovina stranke zmernega napredka. — Mb : ZO, 1987. —
73. HEMINGWAY, E.: Imeti ali ne. — Lj : PD, 1987. —
74. HEMINGWAY, E.: Komu zvoni. — V Lj : CZ, 1987. —
75. HERSEY, J.: Zaljubljen v vojno. — Mb : ZO, 1987. —
76. HIBBERT, V.: Judežev poljub. — Lj : PZ, 1986. —
77. HIBBERT, E. B.: Rajski otok. — M. Sobota : PZ, 1987. —
78. HIBBERT, E. B.: Revna sorodnica. — M. Sobota : PZ, 1987. —
79. HOFFMANN, E. T. A.: Življenjski nazori mačka Murra. — V Lj : CZ, 1987. —
80. HUXLEY, A.: Kontrapunkt življenja. — 2 dela. — Lj : CZ, 1987. —
81. JAKES, J.: Ljubezen in vojna. — 3 deli. — Mb : ZO, 1987. —
82. JONG, E.: Padala in poljubi. — Mb : ZO, 1987. —
83. JOYCE, J.: Umetnikov mladostni portret. — V Lj : CZ, 1987. —
84. KALČIČ, U.: Dokumenti o čričkih. — V Lj : CZ, 1987. —
85. KATKOV, N.: Kri in orhideli. — Trst : ZTT, 1987. —
86. KAVČIČ, V.: Veleposlanik na Kitajskem. — Lj : MK, 1987. —
87. KISHON, E.: Kamela v sivankinem ušesu. — Mb : ZO, 1987. —
88. KLEČ, M.: Parada. — V Lj : CZ, 1987. —
89. KNITTEL, J.: Abd el Kader. — 2 dela. — Lj : PD, 1987. —
90. KMECL, M.: Slovenska postna premissljevanja. — V Lj : CZ, 1986. —
91. KOVIČ, K.: Iskanje Katarine. — Lj : MK, 1987. —
92. KRANTZ, J.: Manhattan bo moj. — Mb : ZO, 1987. —
93. KRIŽANOVSKI, O.: Črnogledi humorist za rešetkami. — Lj : Borec, 1987. —
94. KRLEŽA, M.: Vrnitev Filipa Latinovicza. — V Lj : CZ, 1987. —
95. LACLOS, P. Ch. de: Nevarna razmerja. — V Lj : CZ, 1987. —
96. LA FAYETTE, M. M. de: Kneginja Klevska. — V Lj : CZ, 1987. —
97. LAINŠČEK, F.: Razpočnica. — M. Sobota : PZ, 1987. —

98. LAVRIN, J.: Med osem in osemdeset. — Lj : SM, 1987. —
 99. LE CARRE, J.: Popolni vohun. — Lj : MK, 1987. —
 100. LEONOV, L.: Jazbeci. — V Lj : CZ, 1987. —
 101. LESSING, D.: Trava poje. — Lj : MK, 1987. —
 102. LIČINA, D.: Vodoravni rez. — Lj : Borec, 1987. —
 103. LUDLUM, R.: Holcroftova zaveza. — 2 dela. — M. Sobota : PZ, 1986. —
 104. LUDLUM, R.: Matareški krog. — 2 dela. — Lj : DZS, 1987. —
 105. LUŽAN, P.: Molk in zlato. — V Lj : PD, 1987. —
 106. MACLEANE, A.: San Andreas. — Trst : ZTT, 1987. —
 107. MALAVAŠIČ, I.: Ne bom na tuje hodil. — Lj : KG, 1987. —
 108. MALENEŠEK M.: Purgarji. — Lj : KG, 1987. —
 109. MALRAUX, A.: Kraljevska pot. — V Lj : CZ, 1987. —
 110. MANZONI, A.: Zaročenca. — 2 dela. — Lj : CZ, 1987. —
 111. MAROVIĆ, A.: Mrtvo ladjevje. — Lj : Borec, 1987. —
 112. MATIČIČ, N.: Moja hoja za očetom. — Lj : MK, 1987. —
 113. MAUPASSANT, G. de: Dvorljive zgodbe. — V Lj : PD, 1987. —
 114. MAUPASSANT, G. de: Njeno življenje. — V Lj : CZ, 1987. —
 115. MAZZINI, M.: Drobtinice. — V Lj : PD, 1987. —
 116. MC DONALD, K.: Popotovanje z vetrom. — V Lj : PD, 1987. —
 117. MILLER, H.: Tihi dnevi v Clichyju. — Mb : ZO, 1987. —
 118. MUCK, K.: V tkivo ognja. — Mb : ZO, 1987. —
 119. NAYLOR, Ph.: Ljubljani blazne. — V Lj : PD, 1987. —
 120. NIKOLOVA, O.: Ozka vrata. — M. Sobota : PZ, 1987. —
 121. NOVAK, B.: Drugo življenje. — V Lj : PD, 1987. —
 122. NOVAK, M.: Vila Michel. — M. Sobota : PZ, 1987. —
 123. PAHOR, B.: Zatemnitev. — Lj : Sm, 1987. —
 124. PETAN, Ž.: Preteklost. — Lj : Borec, 1987. —
 125. PETERNELJ, J.: Bukovci. — Lj : KG, 1987. —
 126. PLAIN, B.: Zimzelen. — Mb : ZO, 1986. —
 127. PODEŽNIK, S.: Pod plaščem naivnosti. — V Lj : PD, 1987. —
 128. POLANSKI, R.: Roman o Polanskem. — Trst : ZTT, 1987. —
 129. POTOCKI, J.: Rokopis iz Zaragoze. — Lj : MK, 1987. —
 130. PROUST, M.: Svet Guermantskih. — 2 dela. — Lj : DZS, 1987. —
 131. PROUST, M.: V Swannovem svetu. — Lj : CZ, 1987. —
 132. PUZO, M.: Siciljanec. — Mb : ZO, 1987. —
 133. RASHKE, R.: Pobeg iz Sabibora. — Lj : Borec, 1987. —
 134. REMEC, M.: Lovca, Nečista hči. — Lj : PD, 1987. —
 135. RIBNIKAR, J.: Življenje ni zgodba. — V Lj : PD, 1987. —
 136. ROBINS, H.: Zgodbar. — Lj : MK, 1987. —
 137. ROŽANEC, M.: Evropa. — Lj : MK, 1987. —
 138. ROŽANEC, M.: Markov evangelij 1/8. — V Lj : CZ, 1987. —
 139. RUPEL, D.: Zakaj je svet narobe? — Lj : PK, 1987. —
 140. SARTRE, J. P.: Gnus. — V Lj : CZ, 1987. —
 141. SCHNEIDER, U.: Pozabi, če hočeš živeti. — V Lj : PD, 1986. —
 142. SCOTT, W.: Waverly. — 2 dela. — V Lj : CZ, 1987. —
 143. SEGAL, H.: Življenje kot reka. — Mb : ZO, 1987. —
 144. SGORLON, C.: Armada izgubljenih rek. — Mb : Koper: ZO; Lipa, 1987. —
 145. SHLEDON, S.: Tujec v ogledalu. — M. Sobota : PZ, 1987. —
 146. SHEPPARD, S.: Monte Carlo. — Mb : ZO, 1987. —
 147. SILBERG, R.: Knjiga lobanj. — Lj : MK, 1987. —
 148. SIMON, C.: Flandrijska cesta. — Mb : ZO, 1987. —
 149. SINGER, I. B.: Čarodej iz Lublina. — Mb : ZO, 1987. —
 150. SMEH stoletij. — Lj : MK, 1987. —
 151. STADDER, H.: Voda na soncu. — V Lj : PD, 1987. —
 152. STEINBECK, J.: Vzhodno od raja. — 2 dela. — V Lj : CZ, 1987. —
 153. STEEL, D.: Le enkrat v življenju. — Trst : ZTT, 1987. —
 154. STEEL, D.: Njena družina. — Trst : ZTT, 1987. —
 155. STEEL, D.: Sklenjeni krog. — Mb : ZO, 1987. —
 156. STEEL, D.: Vrnitev. — Mb : ZO, 1987. —
 157. ŠUSKIND, P.: Parfum. — Trst : ZTT, 1987. —
 158. SVETEK, L.: Zorin: Pri svojih na svojem. — Trst : ZTT, 1987. —
 159. SVETINA, I.: Pěti rokopiši. — Lj : MK, 1987. —
 160. SVETINA, T.: Ukana 5. — Lj : Feniks, 1987. —
 161. ŠERUGA, Z.: Potovanje k ljudem. — Lj : MK, 1986. —
 162. ŠKIRNJAR, P.: Beg. — V Lj : PD, 1987. —
 163. ŠVAJNCER, J.: Somrak. — Mb : ZO, 1987. —
 164. ŠVAJNCER, J. J.: Past za podgane. — Mb : ZO, 1987. —
 165. ŠVAJNCER, J. J.: Vzpon in zmaga revolucije pri sv. Tomažu. — Lj : Borec, 1987. —
 166. TAYLOR, D.: Mahovka. — 2 dela. — Mb : ZO, 1987. —
 167. TOLSTOJ, L. N.: Vojna in mir. — 4 deli. — V Lj : CZ, 1987. —
 168. TOMIZZA, F.: Mladoporočenca iz ulice Rossetti. — Trst : ZTT, 1987. —
 169. TOMŠIČ, M.: Ti pa kar greš. — Lj : Borec, 1987. —
 170. TRATNIK, V.: Danes jaz, jutri ti. — knj. 2. — Lj : Borec, 1987. —
 171. TRDINA, J.: Podobe prednikov. — 3 deli. — Lj : UK ZSMS, 1987. —
 172. TURGENJEV, I. S.: Očetje in sinovi. — V Lj : CZ, 1987. —
 173. VARGAS, L. M.: Pogovor v katedrali. — 2 dela. — Lj : DZS, 1987. —
 174. VOJSKOVIČ, M.: Tržačani. — Trst : ZTT, 1986. —
 175. VRHOVEC, B.: V pakistanskih zaporih. — Lj : Borec, 1987. —
 176. VUGA, S.: Krtov kralj. — 2 dela. — V Lj : CZ, 1987. —
 177. WALLACE, E.: Bledoličnik. — Lj : PD, 1987. —
 178. WALLACE, E.: Nenavadna grofica. — Lj : MK, 1987. —
 179. WALLACE, E.: Skrivnost treh hrastov. — Lj : MK, 1986. —
 180. WALLACE, E.: Skrivnostna bucika. — Lj : MK, 1987. —
 181. WALLACE, E.: V znamenju žabe. — Lj : MK, 1987. —
 182. WALKER, A.: Nekaj vijoličastega. — Lj : MK, 1987. —
 183. WELLS, H. G.: Ljudje kot bogovi. — Lj : TZ, 1986. —
 184. WHARTON, E.: Hiša veselja. — V Lj : CZ, 1987. —
 185. WOLF, T.: Ozri se proti domu angel. — 2 dela. — Lj : CZ, 1987. —
 186. WOODVISS, K. E.: Plamen in cvet. — Mb : ZO, 1987. —
 187. WOOLF, V.: Gospa Dalloway. — V Lj : CZ, 1987. —
 188. ZIDAR, P.: Medeni teden. — V Lj : PD, 1987. —
 189. ZIDAR, P.: Otožni rob vaze. — Lj : DZS, 1987. —
 190. ZLOBEC, L. J.: Rdeča zloba. — Lj, 1987. —
 191. ZOLA, E.: Germinal. — 2 dela. — V Lj : CZ, 1987. —
 192. ZUPAN, J.: Zadnji kmečki punt. — Lj : KG, 1987. —
 193. ZUPAN, V.: Človek letnih časov. — Mb : ZO, 1987. —

886.1/2-3 LEPOSLOVJE V SRBOHRVAŠČINI

1. CLARCE, A. C.: 2061: Treća odisejada. — Opatija, 1987. —
2. CLARKE, A.: Pesme daleke zemlje. — Opatija, 1986. —
3. COOPER, J. F.: Kožna čarapa. — Bgd: Rad, 1985. —
4. COSTER, Ch. de: Til Ulenspiegel. — Bgd: Rad, 1985. —
5. DUMAS, A.: Vitez od Armantala. — Bgd: Rad, 1984. —
6. SALGANI, E.: Crni gusar. — Bgd: Rad, 1984. —
7. SALGANI, E.: Kraljica Kariba. — Bgd: Rad, 1984. —
8. STEVENSON, R. J.: Ostrvo s blagom. — Bgd: Rad, 1984. —
9. VERNE, J.: Mihael Strogov. — Bgd: Rad, 1984. —
10. VERNE, J.: Pustolovine kapetana Hatere. — Bgd: Rad, 1984. —
11. VUKOVIĆ, Č.: Tim, lavje srce. — Bgd: Rad, 1984. —

820-3 LEPOSLOVJE V ANGLEŠČINI

1. ASHFORD, D. and A.: Love and marriage. — Oxford, 1982. —
2. BATES, H. E.: My Uncle Silas. — Oxford, 1984. —
3. The Boy who became a Hedgehog. — Lj: MK, 1986. —
4. BORDER, R.: Tales from the Arabian Nights. — Oxford, 1985. —
5. COX, A.: The Black Case. — Oxford, 1985. —
6. CRANE, S.: The Red Badge of Conrage. — Oxford, 1982. —
7. DEFOE, D.: Robinson Crusoe. — Oxford, 1980. —
8. DICKENS, Ch.: Great Expectations. — Oxford, 1980. —
9. DICKENS, Ch.: Oliwer Twist. — Oxford, 1985. —
10. DICKENS, Ch.: Two Boxes of gold and other Stories. — Oxford, 1985. —
11. DINGLE, M.: Aladin and Ali Baba. — Oxford, 1986. —
12. DOYLE, A. C.: Further Adventures of Sherlock Holmes. — Oxford, 1985. —
13. FRANCIS, D.: High Stakes. — Oxford, 1980. —
14. HENRY, O.: Life Without Katy and seven Other Stories. — Oxford, 1985. —
15. LONDON, J.: The Call of the wild and other Stories. — Oxford, 1983. —
16. QUINCEY, T.: Confessions of an English opium Eater. — Oxford, 1985. —
17. SHERIDAN, T. J.: Seven Chinese Stories. — Oxford, 1985. —
18. STEVENSON, R. L.: Dr. Jekyll and Mr Hyde and Other Stories. — Oxford, 1985. —
19. STEVENS, S. F.: The Missing Scientist. — Oxford, 1986. —
20. STORER, R.: Hercules. — Oxford, 1985. —
21. VERNE, J.: Jonney to the Centre of the Earth. — Oxford, 1985. —
22. WEAR, G. F.: Tales of Crime and Detention. — Oxford, 1985. —

90/99 ZEMLJEPIS, BIOGRAFIJE, ZGODOVINA

1. BAŠ-Čaršija, Sarajevo. — Zgb, 1985. —
2. Belgien — München, 1987. — (Polyglott Reiseführer)
3. BEOGRAD i okolina. — Zgb, 1980. —
4. BERNIK, F.: Ivan Cankar. — Lj: DZS, 1987. —
5. BLAZNIK, P.: Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške. — Knj. 1: A-M. — (Historična topografija Slovenije II). — Mb: ZO, 1986. —
6. BOJEVNIKI neba. — Lj : MK, 1987. —
7. BONIFACIČ, A.: Samostan svete Eufemije. — Zgb, 1985. —
8. BOULTON, M.: Zamenhof: oče esperanta. — Mb : ZO, 1987. —
9. BRACIČ, V.—A. Lah,— I. Vrošer: Sodobni svet. — 2 dela. — Mb : ZO, 1983. —
10. BUTCHER, H. C.: Tri leta z Eisenhowerjem. — 2 dela. — Mb : ZO, 1987. —
11. CURK, J.: Ravne na Koroškem. — V Lj : ZO, 1987. —
12. CVETKO, D.: Anton Lajovic. — V Lj : PK, 1987. —
13. ČRNUGELJ-Zorko, F.: Na zahodnih mejah 1943. — Lj, 1986. —
14. ČULIČ, D.: Dalmacija. — Zgb, 1986. —
15. EBERSBACH, V.: Francisco Pizarro. — Mb : ZO, 1987. —
16. England. — München, 1987. — (Polyglott-Reisenführer)
17. FISCHER, L.: Leninovo življenje. — 2 dela. — Zgb : Globus, 1987. —
18. FLORENZ. — München, 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
19. FRIGANOVIČ, M.: Krka. — Zgb, 1987. —
20. FRIGANOVIČ, M.: Nacionalni park Kornati. — Zgb, 1987. —
21. FÜSTER, A.: Izbrani spisi. — Del I. — Lj : DZS, 1987. —
22. GANTAR-Godina, I.: T. G. Masaryk in masarykovstvo na Slovenskem. — (:1895—1914). Lj : SM, 1987. —
23. GRAFENAUER, B.: Slovensko narodno vprašanje in slovenski zgodovinski položaj. — Lj : SM, 1987. —
24. GRIECHENLAND. — München, 1987/88. — (Polyglott-Reiseführer)
25. HORVATIČ, D.: Dalmacija. — Zgb, 1986. —
26. HVAR, Stari grad, Vrbovska, Jelsa ... — Zgb, 1987. —
27. Kanada. — München, 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
28. KLEMENČIČ, M.: Ameriški Slovenci in NOB v Jugoslaviji. — Mb : ZO, 1987. —
29. KMECL, M.: Ljubljana. — Motovun, 1987. —

30. KOJADINOVIC, J. in S.: Sunčano jedro. — Bgd, 1980. —
 31. KRAMAR, J.: Izola mesto ribičev in delavcev. — Koper: Lipa, 1987. —
 32. KRILA vojne. — Lj : MK, 1987. —
 33. LE GOFF, J.: Za drugačen srednji vek. — Lj : ŠKUC, 1985. —
 34. LEROA-GURAN, A.: Praistorijski lovci. — Bgd : Nolit, 1983. —
 35. London — München, 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
 36. MAŠKARIN, V.: Otok Rab. — Zgb. 1984. —
 37. MATEJČIČ, R.: Crikvenica. — Zgb. 1987. —
 38. MESESNEL, J.: Soška fronta. — Lj : PD, 1987. —
 39. MIKUŽ, J.: Koper. — Mb : ZO, 1987. —
 40. MOSTAR i okolica. — Zgb, 1986. —
 41. New York. — München, 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
 42. NJAVRO, M.: Hercegovina. — Zgb. 1985. —
 43. Norwegen. — München, 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
 44. PADLIM za svobodo. — Celovec : Drava, 1987. —
 45. Paris. — München, 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
 46. PEKEL iz zraka. — Lj : MK, 1987. —
 47. POČITELJ i okolica. — Zgb, 1985. —
 48. PONIŽ, D.: Škof Tomaž Hren; Štifterji. — Mb : ZO, 1987. —
 49. Portugal. — München, 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
 50. POZDRAVI iz slovenskih krajev. — Lj : MK, 1987. —
 51. PRISPEVKI za novejšo zgodovino. — št. 1-2. — 1986. — Lj, 1986. —
 52. PULA i okolica. — Zgb, 1987. —
 53. PYTLIK, R.: Potepuška gos. — Mb : ZO, 1987. —
 54. RADIŠIČ, F.: Spomen področje Vanga. — Zgb, 1986. —
 55. RAUSCHNING, H.: Pogovori s Hitlerjem. — Trst : ZTT, 1987. —
 56. ROTAR, B.: Pigmalionova pregreha. — Lj, 1987. —
 57. SALOPEK, V.: Nošnje i plesovi Jugoslavije. — Zgb. 1985. —
 58. SARAJEVO i okolica. — Zgb, 1985. —
 59. Schweiz. — München, 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
 60. Schweden. — München, 1985/86. — (Polyglott-Reiseführer)
 61. SEIČNIK, L.: Koroški plebiscit 1920. — Mb : ZO, 1987. —
 62. SITAR, S.: Sto slovenskih znanstvenikov. — V Lj : PD, 1987. —
 63. SLOVENSKI biografski leksikon. — Zv. 14. — Lj : SAZU, 1986. —
 64. SODOBNA zgodovina. — Lj : MK, 1986. —
 65. Spanien. — München, 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
 66. Tirol. — München, 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
 67. TROGIR i okolica. — Zgb, 1983. —
 68. Türkei. — München, 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
 69. USA: Ostlicher Teil. — 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
 70. USA: Westlicher Teil. — 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
 71. VIDIC, J.: Noč v hotelu Park. — Lj : Borec, 1987. —
 72. VRESNIK, D.: Druga brigada vojske državne varnosti. — Lj : NO, 1987. —
 73. WIEN. — München, 1987. — (Polyglott-Reiseführer)
 74. ZAGREB i okolica. — Zgb, 1986. —
 75. ZIRIČ, M. in R.: Vodič po rjekama Jugoslavije. — Zgb, 1987. —

Marijan Mauko

Tatman

Če vprašamo kmete okrog Mežice, kaj je tartman, bomo ugotovili, da je spomin nanj skoraj zamrl.

Vendar še ni dolgo tega, morda trideset let, ko je pri vsaki hiši stal tartman, če so le bili pogoji zanj.

Se pravi, da je bil vir vode višje od gospodarskega poslopja in so lahko napeljali vodo pred hišo oziroma pred hlev. Prežihov Voranc je zapisal v noveli Samorastniki (str. 183, ZZ II): »Krog nje je vladala že planinska tihota, polna enakomernega žuborenja vode, ki je v mogočem loku curljala iz mahovitega tartmana v široko korito. Ta vodovod je bil menda tudi še spomenik nekdanje karniške svojine.«

Pleteršnik v slovarju napiše, da je tartman zgornji konec vodnjaške cevi, navadno s kakim okrasom (npr.: s človeško glavo). Gorenjska: strašilo v prosu, Notranjska: velik mejnik. Naj povem, da nisem raziskoval tartmana kot tehnični pojem, temveč kot demona ali boga vode. Pritegnila me je misel, da je tartman tudi bog. Vedel sem namreč, da je »bosman« demona, ki štiti zakonsko srečo in blaginjo. Ni samo pogača, ki jo spečejo za poroko. Živalice na bosmanu so prošnja temu maliku, da naj poskrbi za zakonski par. Matija Sila v delu Trst in okolica, stran 47, 1982, piše, da prihaja beseda Šuman od gozdov ali šum, od tu pomenovnje poganskega malika ŠUMAN (Summanus), zato sem sklepal, da je tartman malik, izhajajoč iz pripone, morfema »man«. Da sem sklepal pravilno, mi je potrdil zapis v Novicah (Bleiweis), št. 16, leto 1858, Narodne stvari o tartmanu. V tem zapisu je Davorin Trstenjak med drugim o tartmanu zapisal naslednje: »Na Koroškem se veli cevi živega studenca tudi Taterman in to spet pričuje, da je bil Taterman po veri starih Slovanov vodni duh.« Trstenjak še pravi:

»Po mojem mnenju je ime Tartman ravno tako dobro nemško kakor slovensko. V stari nemščini pomenjuje Tatli, Tater — očeta; tudi v slovenščini poznamo tatej — ker se -r- preobrazila v -j-«. Trstenjak je še zapisal, da je TATRA — očaj im MATRA — mati gor.

Kar sem našel v Jungmanovem slovarju, po mojem osvetljuje pravi izvor tatmana (SLOWNJAK ČESKO-NEMEČKY, Josef Jungman, Praga 1838). Tam med drugim piše, da je tatter = alter in da so za časa starih Rimljanov, ko so slavili saturnalijske (koncem decembra), oblekli šemo (lutko) in jo častili. Posadili so jo na bika in jo na koncu zažgali. Zato bi kar pritrdil Trstenjaku, da je tatman tudi ime demona. Trstenjak je zapisal tatman z veliko začetnico, po mojem zato, da bi ločil tehnični pojem od imena demona. Vinko Möderndorfer je zapisal, da je tatman studenec s stalno tekočo vodo in da so ga krasili za praznike (Vere in uvere na slovenskem).

Izdelava tatmana. Zaradi povedanega sem letos (1988) obiskal kmetije okoli Mežice in spraševal sodelavce, kmečke sinove, kaj je tatman. Iz pogovora sem razbral, da je tatman vodovod iz lesenih cevi. Cevi so dolge po osem metrov. Sveder je dolg nekaj več kot štiri metre. Vrtali so pozimi, ko je zamrzovalo in ni bilo mogoče več tesati. Vrtanje zmrzlih debel je tudi bolj brezskrbno, ker se sveder drži na sredini in se ni bati, da bo zgrešil smer. Če pa je zavil mimo stržena in prevrtal ploh na strani, so ga odrezali do tam, ko je bila luknja še na sredini debela. Deblo mora biti najmanj dvajset centimetrov enakomerno debelo in ravno, če pa je bilo krivo, so po dve »zrajčali« z verigami, da sta se zravnila in luknja je bila na sredini. Kontrola smeri se opravlja tako, da se izvrtana sredica ali stržen razvije

in se po letnicah ugotovi, v katero smer vleče sveder (sveder se mora izvleči na vsakih trideset centimetrov, toliko je namreč navoja). Ker vemo, da so letnice na severu gostejše, severno stran — trdino — obrnemo k zemlji in tako ugotovljamo, kako je potrebno smer popraviti. Smer popravimo s premikom na »kozi«, ki ima vodilo svedra. Vodilo ima luknje, s prestavljanjem klina se vodilo dviga in spušča, usmerja desno ali levo, tako da gre sveder po sredici. Strhnelo cev so menjali tako, da so odkopali dve, ju dvignili na sredini, da se je puša sprostila in so eno ali obe cevi zamenjali.

Les. Macesen za suh teren, jelka po mokrem svetu. Če macesna in jelke ni bilo, potem je veljala smreka.

Spajanje cevi vodovoda. Puša, ki spaja dve leseni cevi, je izdelana iz pločevine in je spojena iz dveh delov s »perkljanjem«, to je s pregibanjem pločevine. Puša ima na sredini nased oz. rob, da se v obe cevi enako vgrezne. Za spoj s pokonci stoječo cevjo pa se mora gledati na to, da je rast presekana, uporabiti dleto, ki je enako loku puše.

Z njo se zaseka utor okoli luknje. Puša je sklepšana in je ostra kakor srp. Lesena cev se nastavi tako, da je v isti smeri in ravnini s cevjo, s katero jo bomo spojili. Pušo nastavimo tako, da je luknja v sredini obeh cevi, nato vzamemo »kic« na dva ročaja in zabijemo trdno skupaj. Tak spoj lesenih cevi je vodotesen. Pokonci stoječi del tatmana ima na primerni višini odtočno cev. Vstavljen je v kvadratno korusno izdolbeno odprtino. Ko se napije vode, tesni in ne pušča. Del, ki je nad koritom, je na šest oglov.

Dotočna cev je nekoliko daljša. Ko spustijo vodo, cev prirežejo, da teče v sredino korita. Cev ima pri izteku vode zabito pločevino, da

vode ne vleče nazaj.

Korito. Velikost korita je prilagojena številu glav živine pri hiši.

Les hrast ali macesen. Primerno debelo deblo se obteže zgoraj in spodaj. Z vrha seveda več in globlje. Zariše se rob in s sekiro, ki ima prečno rezilo, imanovano teslo, se izdolbe korito. Tesanje korita lahko traja tudi do tri dni. Korito stoji na čokih. Pod curkom je deska za škap. Tisti, ki so si naredili tatmana za hobi, rečejo: na koritu, pri koritu. Na tatmana pa so pozabili, čeprav v pogovoru spomin nanj oživi. Tako je tudi pri kmetijah, kjer so postavili ponarejene tatmane, čeprav so v prejšnjih časih, to je v letih 1955—60, imeli pri hiši prave. Navadno stoji tatman pri stari hiši, ker je večina hiš prenovljenih, precej pa je novih. Kmetje so pozabili na tatmana, ker k obnovljeni hiši spada sodoben vodovod. Uporabili so stare vodne vire, napeljali pocinkane ali plastične cevi iz betonskih rezervoarjev ali pa so se priključili na javni vodovod. Voda je tako prišla v kuhinjo in hlev in tatman je bil odveč. Ker je okoli tatmana močvirje in ker se živina nekaj let ni pasla, so postali tatmani odveč.

Gradnja novih tatmanov. Sedaj spet pasejo in kmet Lekše — Štern — je pripravljen postaviti originalen tatman. Če se bo lotil postavitev, ne bo velikih težav. Sveder še imajo pri Ježu (Oserbanu), »koza« je pri Gotouniku (Veselko). Veselko Filip mi je povedal za tatmana, ki je v bistvu pretočni bazen. Postavljal se je v ravnini, da je poganjali vodo (natega). Zrak zadržuje vodo tudi, če teče navzdol. Lep primer slabo narejenega tatmana je pri Graufu. Je edini tatman, za katerega lahko rečemo, da je originalen. Ta tatman je znan po tem, da presiha. Je nekoliko modernejši, saj ima odtok po železni cevi na vrhu tatmana.

Pričevalci. Abraham Avgust, rojen 1908. leta, je kot osemletni deček pomagal pri kmetu Oberu, tesarju Luki Ledniku, ko je obnavljal tatrmana. Ober je naročil: »Hitro naredi nov tatrman.« Če bi naročil: »Naredi takšnega, kot j bil!« bi imel »ksiht«. Abraham je videl tatrmana z obrazom. Na žalost ni starejših ljudi po kmetijah, mislim izrazitih starčkov. So le moški in ženske, stare okrog 60 let. Marija Abraham, rojena Fajmot, 10. dec. 1913, Ludranski vrh, v Permanski bajti, mi je povedala o verovanju, da ne smeš pustiti perila zunaj in zlivati vode iz hiše po »fajrontu«. Za praznike so krasili tatrmana. Pauše Jože (Skočedovnik — Zagrad) mi je povedal, da je pomagal vrtati cevi. Povedal mi je, da so v ravnici, kjer se je nabiral pesek, izsekali odprtine za čiščenje. Vseh anketirancev ne morem omeniti, ker jih je preveč. Tako so prišli v poštev le tisti, ki so povedali kaj novega. Glede verovanja pa so bili odgovori zadržani. Izjava nekega kmeta, »da so bica imeli svoje bajže«, lepo ilustrira odpor, ko gre za uvere in verovanja. Nerodno mu je bilo, namesto, da bi bil ponosen, da je babica ohranila neko staro, prastaro izročilo. Naj še omenim Ernesta Orešnika iz Žerjava, ki me je spomnil na tatrmane iz desk. Stali so bo cestah, cevi so bile železne, zgoraj je bil lonček, da si se lahko napil. Izolirani so bili z žagovino ali s praprotyo. Bili so brez korita. Martin Medved, rojen 1918 v Zavodnji, je pri kmetu Janku v Zavodnji (Glasenčnik), ko je bil star šest let, zgubil nož v tatrmanu. Ta tatrman je bil visok, saj se je igral pri gornji luknji in mu je nož padel z njo. Takrat je bil nož nekaj vreden. In njegova mama je, ko je šla na dnino, odkopala tatrmana in rešila nož. Bili so mokri, ker je bil kar velik pritisk vode. Martin Medved je tesar. Povedal je še, da se v zgornjo luknjo zabije čep ali kapa. Torej glava idola na tatrmanu ni iz enega kosa, ampak je nasajena v luknjo, ki je na vrhu. Adam Ivan, rojen 1918, Kozji vrh pri Dravogradu, ni videl tatrmana z glavo. Povedal je, da je v poljski Šleziji videl tatrmane, ki so bili izredno lepo »scirani« in da so tatrmane prinesli Tataři.

(Nadaljevanje) Andrej Grošelj: »Lesarji«, hrast, Dravograd pred Lesno, 1986

Slovenj Gradec

ntu ko-si uteks mikon prevent dsss

proizvajamo:

- usnje, okvirce, usnjene folije
- klasični montažni podplat
- ekstrudirane PVC profile
- TR granulat
- TR in PVC podplate
- sedeže iz gumirane žime in PU-PEN
- blazine iz gumirane žime
- vzglavnike
- notranje obloge avtomobilov iz polypresa
- kokos-sisal blazine za pohištvo, gradbeno in avtomobilsko industrijo
- avtomobilske sedežne prevleke
- izdelke zaščitne konfekcije
- športne rokavice
- izdelke usnjene galanterije
- izdelke medicinske in športne konfekcije
- jadra in rešilne jopiče

GALERIJA

KOLAR

PRODAJA OLJNIH SLIK, GRAFIK IN SKULPTUR

Bahunek, Berthold, Boljka, Borčič, Černe, Dragulj, Jagodič, Lacković-Croata, Lavrenčič, Mihelič, Milić iz Mačve, Pečko, Rotar, Slana, Slavec, Stojanovič, Tisnikar, Tutta, Veličkovič, Zec

Prodaja izdelkov domače in umetne obrti
Prodaja plošč in kaset klasične glasbe
Prodaja likovnih monografij, plakatov in razglednic
Založniška dejavnost za področje umetnosti in kulture
Posredovanje likovnih razstav doma in v tujini

GALERIJA KOLAR, ŠOLSKA ULICA 5, 62380 SLOVENJ GRADEC, JUGOSLAVIJA, TELEFON (3862) 062 844 044

ODSEVANJA — časopis za leposlovje in kulturna vprašanja. Izdajajo: Občinska kulturna skupnost in Zveza kulturnih organizacij Slovenj Gradec v sodelovanju z Literarnim klubom Slovenj Gradec. Uredniški svet: Marjana Vončina, Mirko Krevh, Mirko Tovšak, Jože Potočnik, Alenka Horvat, Matjaž Gostenčnik in Karel Pečko. Uredniški odbor: Niko R. Kolar (glavni in odgovorni urednik), Andrej Makuc (poezija in dramatika), Tone Turičnik (proza), Jure Juričan, Jerica Smolčnik in Vladimir Verdnik. Grafični urednik: Rado Žaže. Tajnica uredništva: Marjana Štalekar.

Naslov uredništva: Občinska kulturna skupnost Slovenj Gradec, Francetova 5, telefon: (062) 842-660

Tisk: ČGP Večer, Maribor. Naklada 500 izvodov. Cena izvoda 1000 din

Časopis je oproščen prometnega davka.

Biljana Unkovska: *Siavode Artist*, 1977, bakrorez in akvatinta

Predstavitev knjige »15 let obrtnega združenja Slovenj Gradec«

15-letnica obrtnega združenja Slovenj Gradec v letu 1987 je izdajatelju prišla prav kot priložnost, da opozori na sedanji položaj te gospodarske dejavnosti tako v občini kot pri nas sploh in tudi na njen razvoj v Slovenj Gradcu vse od nastanka. Prizadevni uredniški odbor pod vodstvom Iva Čerčeta in Jožeta Potočnika je zbral obilico dragocenega gradiva, ki bi ga v celoti lahko poimenovali enako kot osrednjo študijo Jožeta Potočnika — Prispevek k zgodovini obrti v občini Slovenj Gradec. Razporejeno je v petnajst sestavkov, ki jih dodatno osvetljuje pestro slikovno gradivo oziroma fotokopije nekaterih listin.

Uvodni članek Dobra in trdna organizacija — pot k uspehu je prispeval Franjo Verdnik, predsednik ZOZ Slovenije, ki predstavlja družbeno vlogo obrti pri nas in oceni jubilejantovo uspešnost. Janez Gologranc opozarja na nekaj zgodovinskih mejnikov obrti in na dejstvo, da zdaj ustvarja 4 % družbenega produkta v občini. Hedi Bertonec piše o obrtnem združenju Slovenj Gradec kot gostitelju razstav domače in umetne obrti, ki

jim utemeljeno prisojajo jugoslovanski in mednarodni pomen — razstava je v Slovenj Gradcu vsaki dve leti. Obrt kot pomemben dejavnik v razvoju gospodarstva prikazuje Beno Karner in ob tem poda nekaj smiselnih predlogov za dopolnjevanje ustave oziroma zakonodaje, ki je sedaj še vedno takšna, da razvoj obrti bolj ovira kot pospešuje. Miha Lavre, Ivo Čerče, Alojz Mithanz, Marjan Pogorelčnik, Peter Rakovič, Maks Potočnik proučujejo predvsem razvoj obrti po osvoboditvi in prikazujejo različne oblike njene organiziranosti od nekdanje okrajne obrtne zbornice za Koroško do današnjega združenja oziroma zadruga in posamičnih obrtniških dejavnosti. Tu kaže ponoviti nespodbudno ugotovitev, da kljub uspešnemu poslovanju delež zaposlenih v obrti v skupnem številu zaposlenih upada, še bolj občutljiv pa je padec v družbenem proizvodu. Srečo Slemenik posreduje nekaj splošnih razmišljanj o inovativnosti v obrtništvu in malem gospodarstvu ter predstavlja dobitnike tovrstnih priznanj na celjskem obrtnem sejmu, pri tem pa smotr-

no poudarja, da ima v današnjem svetu prihodnost le takšna družba, ki je sposobna hitro in kakovostno prenavljati svojo proizvodnjo. Joža Horvatova piše o sodelovanju obrtnikov z Ljubljansko banko, Jože Skaza pa o njihovi športno rekreativni dejavnosti.

Omenili smo že, da je vsebinsko najboljše in študijsko najtehtnejši sestavek Prispevek k zgodovini obrti v občini Slovenj Gradec napisal Jože Potočnik, ki uvodoma omenja težave pri zbiranju gradiva, pri čemer so mu pomagali številni posamezniki in zgodovinski krožek na Srednji šoli Edvarda Kardelja.

Poudarja, da bo za natančnejšo študijo potrebno proučiti domače in avstrijsko arhivsko gradivo. Pisec, profesor zgodovine, zasleduje mestno obrtništvu v Slovenj Gradcu vse od nastanka pred 700 leti in obrtno — sejmško zasnovo odkriva že v sami urbanistični zasnovi mesta. Trgovanje označuje z odprtimi vrati že grb mesta, ki ga Primož Trubar že v letu 1577 imenuje s slovenskim imenom. Prvi znani obrtnik kovač Martin je v Slovenj Gradcu živel že pred letom 1391, le nekaj let pozneje pa viri omenjajo celo vrsto obrtnikov, med drugimi tudi zlatarja in usnarja. Današnja tovarna usnja ima torej zelo stare predhodnike v obrtnikih vse do konca prejšnjega stoletja z družino Wolf v neposredni bližini njenih nekdanjih prostorov ob Suhodolnici. Mesto je premoglo tudi kovnico denarja, žebjarstvo, puškarstvo in pivovarstvo, že leta 1551 se pojavi izdelovalec kos in malo pozneje steklar.

Obrtniki so se združevali v cehovsko združenje, ki je delovalo po strogih določilih za vse svoje mojstre, pomočnike in vajence. V 18. stoletju je razvoj koroškega fužinarstva segel tudi v Mislinjsko

dolino s kosarno v Trobljah in železarno v Mislinji (lastnik Žiga Zois, od tod še danes Cojarica na Pohorju). Z leti so se obrtne dejavnosti seveda spreminjale in se prilagajale splošnemu razvoju, tako da danes prevladujejo avtoprevoznništvo, plastikarstvo, gostinstvo in že od nekdanj mizarstvo, zastopana pa je že tudi elektronika oziroma računalništvo.

Prvo obrtno društvo po razpadu Avstro-Ogrske je bilo ustanovljeno leta 1922 in si je prizadevalo že tudi za izobraževanje vajencev raznih strok. Obrtno šolstvo, ki v Slovenj Gradcu sega daleč nazaj v 19. stoletje, bi bilo sploh potrebno še posebej podrobneje raziskati. Obrtništvu je v pomembnem obsegu delovalo med NOB, zlasti s krojaškimi in čevljarškimi delavnicami na mislinjski strani Pohorja in v šmiklavških hribih. Okrajna obrtna zbornica je bila ustanovljena takoj po osvoboditvi, leta 1967 pa ustreznemu odboru pri koroški medobčinski gospodarski zbornici, kjer deluje od leta 1979. Nekatere obrtne delavnice so se razvile v današnje tovarne (Prevent in Nova oprema v Slovenj Gradcu in Mikon v Mislinji). Že od nekdanj so znane obrtne razstave, kar je nekoč bil pravzaprav vsak sejem, od leta 1977 pa tu prirejajo zelo ugledne razstave domače in umetne obrti.

Predstavljena knjiga (88 strani, nobenih reklam!) bo dobrodošel vir za nadaljnje proučevanje obrti in tudi dragocena spodbuda zanj. Med pomanjkljivosti pa ji moramo šteti nekatere jezikovne napake in dejstvo, da sicer bogata fotodokumentacija ni avtorizirana oziroma opremljena z več nujnimi podatki.

Seveda se to da popraviti, zakar se bo prizadevemu Obrtnemu združenju Slovenj Gradec kmalu ponudila nova priložnost ob naslednji obletnici.

Franček LASBAHER

RADE NIKOLIČ

Komaj petdesetletnega ga je nasilna usoda iztrgala iz naših vrst. Iz njegovega in našega okolja, izpod zelenih obronkov Rahtela in Kremžarjevega vrha.

Spominjam se,

ko je pred triindvajsetimi leti prišel v Slovenj Gradec, z izkušnjami dozorelega človeka in akademsko podkovanega likovnega ustvarjalca. Prišel je v mesto, ki ga je neizmerno vzljubil in ga imel rad. Kdo bi vedel zaradi česa vsega? Mislim, da je bila to ena velika ljubezen — nekemu pripadati!

Spominjam se,

njegovih sanj, ki so snovale oblikovanje v lesu, v mavcu, v marmorju in bronu. S polnimi rokami je zajemal iz ozračja ustvarjalne svobode, v svojem delu odmeval prenekateri vibrato sodobnih likovnih iskanj. Pa vendarle, njegove sanje so bile prežgodaj izsanjane in njegovo življenje je bilo prekratko, da bi se lahko nakopičili podatki za fizično in geografsko biografijo. To življenje pa je bilo obenem prežeto tudi z bolečino, ki je kar vpila v prazno nebo. Ustvarjalne stiske na eni strani in eruptivne sile na drugi, so mu naravnale človeku nerazumljiva protislovja, katera so ga odrinila na obrobja, kamor nikoli in nikdar ni sodil.

Imel je družino, prijatelje in veliko razumevajočih ljudi, ki so mu le v redko danih trenutkih lahko prišli naproti, ga spodbujali, mu verjali in mu ustvarjali pogoje za boljše in drugačno življenje. Nažalost vseh nas, so to bili res samo trenutki.

Spominjam se,

zlahtnih portretov otrok, ki jih je tako ljubeče in značilno upodabljal našim prijateljem in znancem. Na tej vzporednici njegovega umetniškega delovanja je ohranil in razvil estetsko črto, ki mu daje poleg otroške energije in intimnega značaja še poseben »Nikoličev« izraz. Ne bodo ga pozabili portretiranci... Ne Tatjana, ne Gordana, ne Simon in ne Tomaž.

Niko R. Kolar

MITJA SCHÖNDORFER

Z Mitjem — novinarjem smo se srečevali petnajst let. Najprej, ko je svojo veliko ljubezen, učiteljski poklic, zamenjal za novinarskim pri Lesninem Viharniku, potem pa sedem let kot z direktorjem in glavnim urednikom Koroškega radia in nazadnje, ko je bil novinar in glavni urednik našega tovarniškega Poročevalca.

Mitja je imel rad svoje novo delo, rad je bil novinar. Njegove članke, poročila, pogovore in komentarje, pa tudi karikature, so najprej poznali številni Lesnini delavci in kmetje, ki so radi segali po svojem Viharniku. S svojim pronicljivim pisanjem, s katerim je analiziral življenje, dogodke in pojave ne le v naših krajih, temveč tudi obče, si je na Koroškem radu ustvaril ugled, kakršnega nima veliko ljudi. Sedem let je bil na čelu včasih opevanega, drugič spet kritiziranega Koroškega radia in veliko, izjemno veliko je prispeval k njegovemu napredku. Radio se je pod njegovim vodstvom razvil v sodobno informacijsko sredstvo. V njegovem mozaiku je tudi nešteto Mitjevih kamenčkov, njegovih misli in idej. Po prodornih besedah in iskrih mislih so ga poznali mnogi, ki se z njim nikoli niso srečali.

Takšne sledi je pustil tudi na svojem drugim delovnem mestu v naši delovni organizaciji, kjer je bil med drugim glavni urednik Poročevalca in se je hkrati spet vrnil k svoji prvi veliki ljubezni, likovnemu oblikovanju.

Mitja je bil naš dober tovariš, tisti pravi, pristni prijatelj. Delavnost, iskrenost, skromnost so bile njegove najboljše odlike. Razdajal se je pri delu in vedno dobro mislil, čeravno ga tu in tam tudi niso razumeli.

Lepote svojega bogatega notranjega življenja pa ni dal le likovništvu in novinarstvu temveč tudi svoji družini, ki jo je imel neizmerno rad. Kdor je videl številne njegove slike, je moral vedeti, da je mehkega, dobrega in plemenitega srca.

Ivan Praprotnik

ANDREJ GROŠELJ

Šestdeseta leta so pomenila v slovenski umetnosti dokončen razkol z obrzaci politično diktirane »revolucionarne« umetnosti, ki naj bi se oplajala v sistemu novopridobljenih vrednot. Vsakovrstni modernistični poizkusi so zapljusnili tudi našo deželo, umetniki pa so se lahko neovirano podali v raziskovanje lastnega hotenja in se z vero v svojo senzibilnost prilagajali trendom, ki so kot še nikoli enotno združili stari kontinent, kot nov umetnostni center pa sta vzniknila New York in Amerika. To je bil torej čas, ko se je mlada generacija študentov na ljubljanski likovni akademiji zavedla direktne umeščenosti v evropski prostor, brez misli na poprej obvezna študijska potovanja v Pariz in še kam, ter manifestativno poizkušala kazati to svojo pripadnost predvsem skozi aktualne medije nove kolektivne zavesti, ki so jo udeleževali tokovi konceptualne umetnosti. Na takšnih pozicijah je nastala grupa Junij, še bolj radikalno prezentna pa je bila v tej smeri le kakšno leto kasneje formirana skupina OHO.

Andrej Grošelj je končal študij leta 1970 in torej tudi sam neposredno doživljal ta dogajanje. Kljub temu, da se formalno ni vključil v nobeno od skupin, je kot vsi drugi v odporu do formalističnega akademizma sprejemal nekonvencionalne inventivne postopke in ludistične koncepte, ki so postali zaščitni znak generacije. Navkljub študiju kiparstva, je veljal za odličnega in zanimivega risarja, kar je navsezadnje botrovalo študentovski Prešernovi nagradi, ki jo je prejel leta 1970.

Na Grošljevo nadaljno umetniško usodo je prav gotovo v veliki meri vplivala njegova odločitev, da se vrne v domači koroški kot, kjer se je na Prevaljah zavezal pedagoškemu poklicu. Delo z otroki, ki vedno vključuje tudi iskanje najrazličnejših novih možnosti izražanja, mu je pomenilo vzpodbu-

do, da je razširjal polje svojega lastnega izraza, saj je poleg kiparskega modeliranja, klesanja in rezbarjenja osvojil tudi področje grafike — linorez in lesorez ter predvsem akvarel, slikarsko tehniko subtilnih barvnih ploskev, ki ima pravzaprav še najmanj skupnega z oprijemljivim kiparskim snovanjem. Tipično periferno okolje, kakršno je Koroška, z bolj ali manj pasivnim kulturnim dogajanjem, je po drugi strani velika nevarnost za potencial vsakega, še posebno mladega umetnika, ki mora paziti, da je kolikor toliko vključen v aktualno dogajanje vsaj v slovenskem prostoru. Vse to pa zahteva veliko dodatne energije. Ena izmed kiparjevih možnosti je ta, da sodeluje na natečajih za javne spomenike in s tem vzdržuje stik s sodobno produkcijo in konkurenco. Tako so bila Grošlju zaupana številna javna dela, na širšem koroškem območju, pa tudi drugod: leta 1979 bronasti kip Primoža Trubarja na osnovni šoli Laško, skulptura Janeza Trdine naravne velikosti v kamnu na osnovni šoli Stopiče leta 1981, naslednjega leta poprsje Marjana Kozine v Novem mestu in drugo. Še večjo osebno afirmacijo in umetniško potrjevanje pa mu lahko pomeni sodelovanje na različnih tematskih likovnih izborih in bienalih, kjer že sama uvrstitev v razstavo pomeni uspeh in priznanje. S kiparskimi deli se je udeleževal predvsem razstav jugoslovanskega portreta v Tuzli,

medtem, ko raznovrstnost njegovega delovanja kaže udeležba na Bienalu akvarela Jugoslavije v Karlovcu in na Likovnih susreth v Subotici z grafiko. Prav poseben uspeh pa pomeni izbor v razstavo I. svetovnega trienala male keramike leta 1984 v Zagrebu.

Središčno os umetniškega delovanja Andreja Grošlja pa kljub vsemu predstavlja plastično snovanje, ki je v širokem razponu najrazličnejših materialov in dimenzij rezultiralo več samostojnih sklopov realizacije posameznih idej: od velike množice glinastih miniaturnih, ki kažejo najčistejši umetnikov rokopi, saj predstavljajo nepretenciozni in neobremenjeni neposredni likovni izraz in osnovni prirojeni občutek za plastičnost forme, do vegetabilnih in zoomorfih lesenih skulptur, nastalih v zadnjem času. Prav les kot medij — izrazilo nastopa pri Grošlju na eni strani kot izvenčasovna vrednota, ki živi v duhu in povezavi s klasično slovensko tradicijo rezbarstva, ki je prav na Koroškem doživelo svoj vrhunec ob zatonu gotike s številnimi rezbarskimi delavnicami na tej in oni strani današnje državne meje. Obenem je material — les inavgurirala tudi nostalgična postmodernistična likovna govoriča, ki je tradicionalnim materialom vrnila njihovo nekdanje logično mesto, ki se je zdelo večno aktualno, a so ga modernistični koncepti po drugi vojni razvrednotili in nadomestili z novimi možnostmi. Grošljeve lesene skulpture pa nosijo v sebi še eno dimenzijo: mrtvemu kosu lesa je namenil nov

apokrifni življenjski cikel, saj ga povrne v »otročstvo«, ko se kot klijajoče Seme vzdiguje proti soncu v naravno tekoči vegetabilni spirali. Nepravilna, a popolna linija zglajenega lesa v navidezem gibanju podeljuje trepetajočo funkcijo zunanjemu prostoru, ki obdaja skulpturo. Ravno zaradi tega se vsiljuje misel o realizaciji ideje v čim večjih, ogromnih dimenzijah. V silovitem, a elegantnem zagonu v višino, je v gladkih in poliranih kipih nekaj tiste Brancusijeve težnje k absolutu neokrnjeni naravi pripadajoče forme, ki v čisti obliki izstopi šele takrat, ko je abstraktno poenostavljena određena detajlov in skuša izraziti le čisto misel.

Skupina skulptur — ptičev (Pavov) predstavlja celoto, ki se navezuje in dopolnjuje s prejšnjo, vključuje pa drugo osnovno idejo kiparstva v dvajsetem stoletju, ki jo je pionirsko razvijal Henry Moore. Gre za odpiranje mase, kar vzpostavlja nove prostorske odnose med posameznimi elementi skulpture. Grošelj je izkoristil slikovito silhueto pava z razprostrto pahljačo, ki predstavlja kuliso elegantno vzpetemu pavjemu vratu, ki ga krasi krona. Polirane površine kipa izoblikujejo elegantne krivulje, ki vodijo oko po stiliziranem zoomorfem »živem« telesu z občutjem strukture materiala in nudijo gledalcu predvsem estetski užitek prostorskega oblikovanja.

Grošelj še ni izčrpal motiva Semen in Ptičev, saj na simbolični ravni, kakor tudi po formalni plati, ideje rojevanja in osvoboditve nudijo še dovolj možnosti, ki se lahko radikalizirajo predvsem z opuščanjem zgolj estetskih komponent in z izživetjem ideje v monumentalni zasnovi — priložnost za to je mogoče Forma viva v Kostanjevici.

Marko KOŠAN

ANDREJ GROŠELJ se je rodil 10. oktobra 1947 na Lešah pri Prevaljah. Diplomiral je na Pedagoški akademiji v Ljubljani in na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Študij kiparstva je končal pri prof. Slavku Tihcu. Zaposlen je kot profesor likovne vzgoje na Prevaljah.

Študijska knjižnica
DZ 05
ODSEVANJA
1988

886.3

3004614

KOROŠKA OSREDNJA KNJIZNICA
RAVNE

COBISS *